Millius
(Excerpta)

EXCERPTA

E

R. SCHELOMO BEN MELECH מכלל יופי, *Commentariis* R. D. KIMCHI, ABARBANELIS, ABEN-EZRAE, R. JOSEPHI KARO כסף משנה *in Maimonidem*, R. JACOBI CHAJIS F. SAMUELIS עץ החיים *in* מסכת פסחים, & *e Mischna atque Gemara* זבחים.

EXCERPTA

E

מכלל יופי

ABARBANELE, KIMCHI,

כסף משנה

IN MAIMONIDEM,

ET

מסכת פסחים in עץ החיים.

ספר בראשית

בראשית איננו סמוך וכן מגיד מראשית אחרית ופירושו בתחלה ברא אלהים את השמים ואת הארץ ואחר כך תולדותיהם ואחר כך ספר כי בתחלת בריאת הארץ היתה תוהו ובוהו : ומלת בראשית הוא להרחבת הלשון כי לא יאמר ראשית ואחרית אלא בזמן והזמן לא היה אלא עם התנועה והתנועה והזמן הן כאחת והתנועה היתה במסבה הגלגלי והזמן שהיה קודם מלאת יום אחד הוא הרגעי' והשעות : **ברא** ענינו יצירה אך יש הפר' ביניה' כי לשון יצירה איננו נופל אלא על דבר שיש לו ממש וגורה ולשון בריאה נופל על כל דבר גם על דבר שאין בו ממש כמו ואם בריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה ואין פתיחת האדמה דבר וכן ברא אלהים את השמים ואת הארץ בראם מלא דבר וכל לשון בריאה הוא התחדש הדבר ובאתו מאין ליש וכל דבר חדש יקרא בריאה : מלת את מורה על הפעול ברוב ובדבר שהוא מבואר מי הוא הפועל

במדבר טז

והפעול לא הוכרכו למלת את ואמרו דברים ד
למן היום אשר ברא אלהים אדם על
הארץ ואף על פי שאמר בראשית ברא
אלהים את השמים ואת הארץ ויברא
אלהים את האדם בצלמו הוא תוספת
באור או לבטל דעת המינין:

תהו ענין שממון: **ובהו**. ענין
ריקות והואו בשניהם תמורת הא למד
הפועל ואמרו חכמי המחקר כי תהו
הוא הדבר שאין לו דמות וצורה והוא
מזומן ומעותד לקבל כל דמות וצורה
וקורין לו בלשון יוני היולי ובהו הוא
הצורה והוא הדבר שיש לו כח וגבורה
להלביש את ההיולי דמות ותמונה
ובהתחברם ברצון האל היתה בריאת
העולם: **תהום** הוא מקום המים הרבי'
ורבוי המים בכלל הוא שיקרא תהום:
ורוח אלהים · אפשר שסמך אותו לאלהים
לפי שהיתה חזקה כי כן מנהג הלשון
כשירצה להגדיל הדבר סומך אותו לאל
כמו עיר גדולה לאלהים כהררי אל ארזי
אל: **מרחפת** · ענין נדנוד ותנועה: **על** יונה ג תהלים לו
פני המים · נקראו בלשון שנים לפי שהם תהלים פ
שנים התחתונים והעליונים וכל אחד
מהם לו שניות מפני חברו לפיכך נקרא
כל

כל מקוה מים: **יום**: פעמים יורה על
זמן היות השמש על הארץ לבד ופעמים
כולל היום והליל׳ ושניה׳ בפסוק זה:
ולחשך קרא לילה: לזמן העדר האור
קרא לילה כי אע״פ שאינו דבר יפול
עליו השם כי העדר הדברים יפול עליהם
השם כמו מות עורון כסילות פרץ
והדומים להם: **לילה**: ההא נוספת כי
המלה מלעיל: **ויהי ערב**: העת אחר
ביאת השמש נקרא כן מפני שהוא עת
החשך ויתערבו הדברים שלא יכיר האדם
ולא יפריד בין דבר לדבר ולפי שהערב
יחלק הליל׳ מן היום נקרא׳ הליל׳ ערב׳
והמסורת אומיא ורמשא בשלש נקודות
ערוב ומטוה בשתי נקודות: **ויהי בקר**׳
מענין דרישה ובקור כי בבקר יתבקר
כל דבר לאור היום והפכו הערב
שיתערבו כל הדברים ולא יכירם אדם:
ובפירוש ויהי ערב ויהי בקר יום אחד
ערב הוא תחלת הלילה ובקר תחלת
היום ונקרא ערב כי בערב יתערבו
הדברים כי לא יראה אור העין אלא
עם האור החיצון ובבקר יבקר האדם
בין הדברים לאור היום לפיכך נקרא
בקר וכל הלילה נקרא ערב ועל שם

 תחלתו

תחלתו כמו שנקרא כל שלשים יום
מהלבנה חדש על שם תחלתו שנקרא שמואל ב
חדש כמו שאמר מחר חדש לפי שיתחדש איוב ו
אז אור הלבנה וכן אמר על כל הלילה תהלים נט
ומדד ערב וכן ישובו לערב יהמו ככלב שמואל יט
ואין הכלבים נועקים בתחלת הלילה
ומלאכי שאול כל הלילה שמרוהו מבחוץ
להמיתו בבקר כמו שאמר לשמרו ולהמיתו
בבקר לשמרו שלא יברח בלילה ולהמיתו
בבקר אבל היום כלו לא נקרא בקר
אלא עד חצי היום כי מחצי היום ואילך
השמש נוטה לצד מערב ואורו הולך ודל
כמו שעד חצי היום הולך וחזק וכן
כתוב בין הערבים והוא משש שעות שמות יב
ומטה ולמעלה ואמר הנה נא רפה היום שופטים יט
לערוב ולא כן הלילה כי כל הלילה עד
עמוד השחר אור הככבים שוה והיום
והלילה הוא כ"ד שעות והזמן הזה יקרא
יום כמו שאמר יום אחד יום שני
לפיכך אמר ויהי ערב ויהי בקר יום אחד
כלומר בין הערב והבקר הוא יום אחד
ואף על פי שכל היום לא נקרא בקר
בקר הוא כנגד הערב כי הוא זמן היות
השמש על הארץ ואורו רב כנגד אור
בלילה ויום יקרא ולא אמר ויהי יום
ויהי

ויהי לילה יום אחד והו׳ הדבר מבואר
יותר בשבור כי יום יאמר על הפרט ועל
הכלל ולא יתכן להתערב הפרט עם
הכלל ונקרא הכלל יום לפי שהיום הוא
העקר והטוב לכל נבראי מטה ואמר ויהי
ערב ויהי בקר בכל יום מששת ימי
בראשית לפי שבכל יום מהם היתה
פעולה מיוחדת: **יום אחד**· כתב החכם
רבי משה ן׳ עזרא כי אמר אחד לפי
שהאחד הוא סימן להתחלה אשר אין
תחלה קודמת לה וכן כתב הרב החסיד
רבי׳ בחיי הדיין בספר חובת הלבבות
בשער היחוד פרק ח׳ ומלת אחד הוא תואר
על מלת הנספרי׳ כמו שהיא שם על מלת
המספרים את הכבש אחד תעשה בבקר:
בין מים למים· נאמר מים בלשון במדבר כח
שנים לפי שנחלקו לשתי מחלוקות שהבדיל
הרקיע בין מים העליוני׳ למים התחתונים:
שמים· כתב הר״יקם כי פירוש שמים שם
מים שאמר יהי רקיע בתוך המים ויהי
מבדיל בין מים למים ואמר ויקרא אלהים
לרקיע שמים כלומר שם מים ולהתחברות
שני ממים חסרו האחד כמו שעשו במלת שופטים ה
ירבעל מן ירב בו הבעל ונקראו השמים
העליוני׳ על שם הרקיע כמו כן שמים

וכן בדברי רבותינו ז"ל מאי שמים אמר
רבי יוסי בר חנינא שם מים: **יום שני**
היה ראוי שניי עם יוד השרש ויוד היחס
כמו שלישי רביעי חמישי ולהקל נפלה
יוד למד הפועל וכן ששי: **היבשה**
שם או תאר: **תדשא** פירושו
תוציא דשא ולכן אמר ותוצא הארץ וגו:
דשא נקרא כן בתחלת צאתו וכשיגדל
יקרא עשב ודשא הוא תחלת הפעולה
בעשב לפיכך בא ממנו פעולה כמו מן
צמח ולא בא כן מן עשב ופירושו דשא
שיהיה עשב כשיגדל ויהיה מוריע זרע
בסוף גדולו ובא השם אחר הפועל הנגב׳
ממנו לתוספת באור או לחזק הפעול׳
והוא המכון ומלת תדשא מושך עצמו
ואחר עמו וכן הוא פירושו תדשא הארץ
דשא וגו׳ ותדשא עץ פרי ומלת למינו
טעמה על העשב כמו על העץ כי
באחרונה זכר למינו וכן כשאמר ותוצא
הארץ זכר בכל א׳ למינהו ודעת רבותינו
ז"ל אינו כן: **עושה פרי למינו** מה
שדומה לו והוא מתכונתו: **זרעו בו**
הם גרעיני הפירות שהם כמו זרע
שנוטעים אותם ומהם צומחים האילנות:
יהי מאורות לשון הוה אינו שומר
בהרבה

בהרבה מקומות יחיד ורבים זכר ונקבה
ואמר יהי לשון יחיד על מאורות שהוא
לשון רבים וכן אמר כי יהיה נערה
בתולה: **הגדולים**· באורה: **לממשלת** דברים כב
היום לממשלת הלילה· שניהם בסגול: ע"ש
שרץ נפש חיה· עניינו ענין ההולדה עם
הרבוי ודעת התרגום ענין תנועה שתרגם
תדשא כמו רחושי מרחשן שפוותיה· ענין ויקרא יא
התנועה וכן אמר השורץ על הארץ
שפירושו מתנועע והשרצים מתנועעים על
הארץ ואע"פי כן לא יצא הלשון מהענין
הראשון שפירשנו בו לשון רבוי תולדה
ושני הענינים נכונים בו: **ויברא אלהים
את התנינים**· אמר ויברא לפי שהמי'
לא היה בהם כח טבעי חזק להוציא
נפש חי' מבלתי עזר אלוה מלבד הטבע
שנתן בהם ומשניהם נעשו היצורים בהם
לפיכך אמר ויבר' ואמר אשר שרצו המים
תדע שהרי במקומות מן המים שהם
רחוקים מאד מן היבשה לא יהיו
בהם דגים: **התנינם**. בא עם המם
לבדה בחסרון יוד בכתיבה והם
ממיני הדגים הגדולים כדמות הנחשים:
הרומשת· ענין הלוך ותנועה וכן
ורמש: **פרו ורבו**· צווי במקום תיו איתן
כמו

כמו תפרו ותרבו ותמלאו כלומר אני
נותן כח בכם שתפרו והברכה שיפרו
לרוב: **יום חמישי**· בנוא לין המם
והשין תמורת הדגש **בחמשה**: **וחיתו**
ארץ· הוו נוספת כוו בנו בעור:
נעשה אדם· לא לשון רבים ליחיד במדבר כד
לתפארת והר"יקס כתב כי הוא מדבר
כנגד ארבע יסודות כי אמר בשאר
הבריאות תדשא הארץ ישרצו המים תוצא
הארץ ובאדם רצה לתת בו רוח עליונה
לפיכך אמר נעשה וכן בצלמנו הרוח
בצלם עליונים והגוף בצלם תחתונים:
בצלמנו· לא כאן על הצורה שאינה
מורגשת אלא צורה מחשבית רוצה לומר
ערך ודמיון במעלה ועניינו כענין דמות:
בצלם אלהים. בדמות מלאך בנשמה
העליונה שנתן בו: **ובכל הארץ**· רוצה
לומר בכל בהמת הארץ והיא החיה
שאינה ביישוב כמו שקראה חית הארץ
ובהמה שזכר עומד במקום שנים כי
החיה בכלל בהמה ובהמה בכלל חיה:
ויברא אלהים את האדם בצלמו·
בריאה זו על הנפש נאמרה כמו שאמר
בצלמו לפיכך אמר ויברא להבדיל בין
הגוף והנפש כי בספור יצירת הגוף אמר
וייצר

דינך כי אין לשון יצירה נופל על הנפש כי איננה גוף אבל לשון בריאה וכן לשון מעשה נופל בין על מה באיננו גוף בין על מה שהוא גוף : **זורע זרע**· פירוש שהוא עושה זרע : **ירק עשב**· סמך ירק אל עשב לפי שהעשב לא יאכל ברוב אלא בעודו ירוק שהוא בלחותו :
יום הששי· לפי שבו נגמרה מלאכת בראשית ובו נברא האדם אמר הששי בהא הידיעה כלומר היום הידוע שהיה בו העולם מלא ושלם עם כל בריותיו :

ב **ויכלו**· וכן ויכל שניהם ענין השלמה ופירוש ביום השביעי רוצה לומר שהיה כלה ביום השביעי : **מלאכתו**. הנפרד **מלאכת** בפלס **משמרת** לא מלאכה וסראיה הדגש אלא שנחה בו האלף כמשפט : **לעשות**· פירוש לעשות מהיום ההוא ואילך כלומר כי הוא ברא כל מין ומין מהנבראים בששת ימי בראשית להיותם עושים הם ומחדשים כל אחד במינו עוד כל ימי עולם : **ארץ**· הוא יותר כולל ממלת תבל כי תבל כולל ארצות הישוב וארץ כולל המדבר והישוב· ויש אומרים כי שרשו רץ והאלף נוספת ולפי שהגלגל רץ עליה וסובב אותה תמיד נקרא כן :

B שיח·

שיח· ענינו אילן: **טרם**· ענין המלה הזאת קדם: **ואיד**· פירש רבינו סעדיה ולא איד ומלת אין עומדת במקום שנים וכן פירושו כי לא היה בתחלת העולם לא אדם שיזרע ולא איד שיעלה אלא ברא הקדוש ברוך הוא בגזרותיו הכל מתוקן ונכון הוא וזה הפירוש מכל אשר מפרשים בו: **וייצר**· בשני יודין: **באפיו**· משפטו באנפיו והוא מגזרת כי אנפת בי: ישעיה יב
נשמת חיים. עיין בפרשת נח סימן ו׳:

ויטע· בדגש הטית: **מקדם**· פאת המזרח נקרא כן כמו שנקרא כנגדו פאת המערב אחור ואחרון וכן קדמת אשור: **בתוך הגן**· כתרגומו במציעות גנתא כי הדבר נשמר יותר כשהוא באמצע המקום מפני שהדברים שהם סביביו יהיו כחומה לו והדבר החביב והנאהב לאדם ישימנו בתוך הדברים האחרים כדי שיהיו לו חומה ומשמרת: **לארבעה ראשים**· פירוש חלקים כי הדברים הנחלקים מן האחד יקראו ראשים כי כל אחד ראש לעצמו אחר שנחלקו וכן בשאר הלשונות וזה הענין ידוע· ורבי יונה פירש נהרים גדולים ואין

ואין נוקף: **פישון**· ענינו מן ויבאתם ופשתם שהוא ענין רבוי ותרגום פרו פושו· ואפשר שנקרא הנהר ההוא כן לפי שמימיו רבים או מרבים ומגדלים יותר משאר הנהרים וכענין זה אמרו רבותינו ז"ל למה נקרא שמו פרת שמימיו פרים ורבים **חדקל** שמימיו חדים וקלים **החוילה**· על שם העתיד כי הוא אחד מבני עבר ביקטן ונקרא שם מקומו על שמו וכן את כל ארץ כוש: **הבדולח**· היא אבן יקרה ואומרים שהיא אבן לבנה עגולה שנוקבין אותה ומחברים ממנה אבנים ועושים מהם ענק ולפי שמאבן אחת מהבדולח לא יעשו שום מעשה ומלאכה לרוב קטנותה אלא שנוקבין אותה ומחברין אבן אל אבן כחוט עד שיעשה מהן ענק לפיכך לא אמר ואבן הבדולח כמו שאמר ואבן השהם שהיא אבן גדולה וגם היא לבנה וזכה ויעשו ממנה כלים למלכים הגדולים ועליה היו מפותחים שמות בני ישראל לרוב חשיבותה ונקיותה מכל פסולת: **ואבן השהם**· נקרא בערבי אל בלו"ר: **גיחון**· נקרא כן לפי שהוא יוצא ומתפשט הרבה כי הוא נהר גדול כמו

 שאמר

שאמר הסובב את כל ארץ כוש מענין ד
כי אתה גוחי מבטן: **לעבדה ולשמרה**· תהלים כב
בכנוי הנקבה רוצה לומר על האדמה
שהגן נטוע בה או אמר בלשון נקבה ישעיה סא
על הגן כי יקרא גנה כמו הנקבה
וכגנה זרועיה תצמיח: **ממנו**· אמר
ממנו אחר שאמר ומעץ לתוספת באור
ולחזק האזהרה או פירוש ממנו ממה
שיוצא ממנו והוא הפרי: **עזר**· אמר
כן על האשה כי היא עוזרת האדם
תמיד ומשמשתו ומלת כנגדו כלומר
שתהיה לפניו ולעומתו תמיד לשרתו
והכף לאמתת הדבר ככף כהיום
כמתאוננים: **ויצר**· כמשמעו ויש מפרשים שמות לב
אותו ענין אסיפת כמו יוצר גובי והוא במדבר יא
ביוד האיתן לבד והיוד פא הפועל עמוס ז
נעלמת מהמכתב: **מה יקרא לו**· מה
שם יקרא לו: **וכל אשר יקרא לו
האדם נפש חיה**· פירוש וכל נפש חיה יחזקאל לח
אשר יקרא לו האדם שם הוא שמו וכן
מקום שם קבר כמו מקום קבר שם
וכן רבים ופירוש הוא שמו הוא שמו בראשית ד
הנאות לו כפי טבעו: **ולאדם**· כלומר
לעצמו וכן נשי למך: **תרדמה**· היא
השינה החזקה ותרדמה יותר משינה
ושינה

ושינה יותר מתגומה:

תחתנה· בא כנוי הנסתרות כנין הא כמו ביוד הא והמשפט על המנהג תחתיה: **את הצלע**· מלרע: **זאת**· לנקבה באלף במקום וו ובתיו הנקבה: **אשה**· יוד איש נבלעת בדגש שין אשה ולא אמר אישה ביוד כדי שלא יתחלף עם **אישה** שפירושו בעלה כי פעמים יפול המפיק אשר בהא הפעולה שהוא כנוי להקל: **לקחה זאת**· הלמד במאריך והקוף רפה ובקמץ חטף: **ודבק**· ענין חבור:

3 **ערומים** בדגש והנפרד ערום והדגש
תמורת הנח ונכתב בוו עם הדגש
והמסורת חכימין רפין ערטלאין דגשין:
ערום· ענין התחבולות והערמה והוא
תאר ופירוש ערום חכם ואשר הוא
ענין חכמה הוא בשורק ואשר הוא ענין
ערום הוא בחולם וכן הרבוי אשר הוא
לשון ערמה המם רפה מחשבות
ערומים ואשר הוא לשון ערום המם
בדגש ובגדי ערומים תפשיט: אף איוב ה שם כב
כי אמר אלהים· פעמים יחסרו הא
השאלה או התמיהא כשיובן הדבר מהענין
ופירושו כל שכן ופירוש הפסוק אמר

לאשה דברים אחרים ודומה שאמר לה כי המקום שונא אתכם אעפ"י שאתם גדולים משאר היצורים שלא עשה לכם מעלה כך וכך וכל שכן שאמר לכם אל תאכלו מכל עץ הגן לזה תכירו ששונא אתכם· ואל יקשה עליך התוספת הזה כי לא יתכן לפרשו לשום פירוש בעולם מבלי תוספת לפי שאמר אף ואף לעולם מוסיף על אשר אמר ועוד כי דרך הכתוב לאחוז תכלית הדברים ומתכליתם תבין ראשיהם והכתוב הניח ראשי הדברים ולקח סופם וכן הוא מנהג הכתוב במקומות כמו שאמרו המרגלים אל יהושע כי נתן יי בידנו את כל הארץ ואין מלת כי תחלת הדברים כי מלת כי נותנת טעם לאשר אמר אלא אחז הכתוב תכלית הדברים ומתכליתן תבין ראשיהם : **פן תמתון**· שלא תמותון : **לעינים**· בקמץ הלמד שתורה על הא הידיעה: **להשכיל**· יש מפרשים כמו למראה כמו ומצא חן ושכל טוב או פירושו להבין ולהשכיל לפי שקראו עץ הדע : **ערמים**· נכתב ביוד המשך אחר העין וכן כי ערום אנכי: **לרוח היום**· רבי יונה פירשו מענין ריות כלומר בעת ריות היום וריות היום הוא

יהושע ב

משלי ג

הוא קרירות אוירו ואפשר לפרשו מענין
רוח הנושבת כמשמעו כלומר לעת פנות
היום שנושב הרוח ומתהלך שב אל הרוח
או אל הקול וכמוהו קולה כנחש ילך:
איכה· אמר כן לפתיחת דברי' כמו אי ירמיה ו
הבל אחיך: **המן העץ**· ההא כהא בראשית ד מלכים כא
הרנאת וגם ירשת והשאלה אינה לשמוע
המענה כי הדבר ידוע לפני האל ית'
השיאני· ענין ההסתה והפתוי: **על**
גחונך. תרגומו על מעך כלומ' שהולך
מושכב אדנה על בטנו ודומה לזה מה
שאמרו רבותינו ז"ל אתתך גוצא גחין
ולחיש לה רוצ' לומר השפל עצמך אליה
ותתיעץ עמה: **כל ימי חייך**· כל
ימי עד כלו' כל זמן שמין הנחש על
האדמה וגם לימות המשיח כמו שאמר
ונחש עפר לחמו: **ישופך תשופנו**· ענין ישעיה סה
מכה וכתיתה: **הרבה**· מקור ובנא
המקור פל הפועל הוא להגדיל הענין:
עצבונך· ענינו העמל והיגיעה וכן בעצב
כעצבון: **והרונך**· שם שרשו הרה
ונפרד **הרון** ופא הפועל והנון בנדי
ולא נשתנית תנועת ההא עם הכינוי
ואע"פ שדינה להשתנות בשוא ופתח עשו
כן להקל קריאת ההא או הוא מן
הדגושים

הדנוסים לפיכך לא נשתנה : **ואל**
אישך תשוקתך· ענין תאוה וחשק:
תאכלנה· תאכל לחמה או פריה ומעניינו
תכין חסרונו : **ודרדר**· כלו פתח
והוא מין ממיני הקוצים: ובבראשית רבה
קוץ זה עכבית ודרדר זה קנדס שהוא
עשוי דרין דרין ופירש בעל הערוך קנדס
בלעז קרדו״ן: **תצמיח**: פועל עובר:
בזעת אפיך· כלומר בעמל גדול כי
ביגיעה תבא זיעת הפנים **וזיעה** על
משקל דעה מן ידע והסמכו נשארה
המלה על תנועתה ולא נשתנית כמו מן
עצה עצת ומן **שנה שנת** מפני
הענין שלא לחטוף עליה ואם תבנה
ממנה בנין ואי תכנוף בסימן נו׳:
אפיך· הם הפנים וכנה הכתוב הפנים
באפים לפי שהאפים גבוהי׳ על הפני׳
חורת· תאר בהתחלף היוד לוו כדי
שלא יתערב עם זאת החיה אשר תאכלו: ויקרא יא
כאחד ממנו· בא פתח כלו גם כלא
סמיכות כי אין על השם סמיכות:
פן שלח ידו· ענינו שמא: **וישלחהו**·
ענין הגירוש והוא קרוב לענין שלוח:
להט החרב· לפי שהחרב דומה ללהט
בהתלהט נקראת כן כענין להב חרב [illegible] ו
וברק

ודרך חנית : **לשמור את דרך עץ**
החיים· שלא ילך אדם בו :
ד **קניתי**· יש קנין שאין שם מכירה
ולא דמים כמו זה והדומי׳ לו ובפירו׳
המצאתי בעולם. איש שלא היתה בריאתו
כאח׳ ממנו וקניתיו עם השם כי הוא
שם בו חלקו שנפח בו נשמה וקניתי בראשית יד
כענין קונה שמים וארץ כלומר שהמציא
את העולם וסמכה המעשה לעצמה לפי
שהיא עקר המצאת הולד ובבטנה נוצר
וגדל עד שיצא : **עובד אדמה**· לרב
צורך האדם אל האדמה ושצריך שיהיה
מתעס׳ בה תמיד הוא אליה כעבד לפני
אדניו: **מנחה**· שורשו מנח והראיה מה
שנהגו לקרא במשנה **מנחות** השם בשוא
כל המנחות באות מנה השם בשוא
להורות כי שרשו מנח כמו שפחה שמלה
ואלו היה שרשו נחה והשם נוספ׳ היה
ראוי לקרא מִנְחוֹת השם בחרק כמו
מצות או בפתח כמו **מראות** נ״ט וכן
בסימן ק״י כתב וכבר כתבנוהו בשלמים
במשקל שמלה והוא הנכון: **ומחלבהן**·
נכון הוא שיהיה שם התאר כתרגומו
ומשמניהון ויאמר לשון **חלב** בפלס
מלך עבד שקם שמות התאר:

C ומחלבהן·

ומחלבהן · בא חסר יוד הרבים עם
הכנוי כן כתב בסי׳ ה׳ ובסי׳ י״ו כתב
ומחלבהן כמו ומחלבן ואפש׳ שיהיה
ומחלבהן רבים ואע״פ שהוא חסר יוד
הרבים נשארת במבטא התנועה · וכן
בסימן פ״ט ואפשר שיהיה ומחלבהן
לרבים לפי שהבית בגרי ואע״פ שאין
בו יוד הוא חסר יוד הרבי׳ כמו שבא
כן במקומו׳ רבים חסר יוד הרבים :
וישע · ענינו ויפן וכן לא שעה לא במדבר יו
פנה כדרך שאמר אל תפן אל מנחתם :
פניו נקראו כן לפי שהם פונות הנה
והנה : **שאת** · בא בענין המחיל׳
והסליחה כלומר אם תיטיב מעשיך יהי
לך כפרה וסליחת העון היא נשיאתו
ונטילתו מעל האדם · ורא״בע פירש שאת
ענין נשיאה לפי שאמר שנפלו פניו אמר
לו הלא אם תיטיב תשא פניך תמורת
מה שנפלו או אשא פני אליך :
תשוקתו · ענין תאוה וחשק :
ויקם קין אל הבל אחיו · אל יחזקאל יח
כמו על וכן אל ההרים לא אכל :
אי הבל אחיך הוא לפתיחת דברים
כמו שאמר לאדם איכה : **קול דמי** ·
הרבוי כמו דמיו בו ויאמר בלשון יחיד ויקרא כ
ובלשון

ובלשון רבי׳ בלשון יחיד לפי שהוא אחד
ובלשון רבים לפי שארבע האלות מעורבות
בו׳ ודעת המתרג׳ כי אמר בלשון רבי׳
על בניו העתידין לבא׳ ממנו שתרגם
דם זרעית דעתידין למפק מן אחוך:
מן האדמה׳ בפסוק הבא אחריו יפרש
הקללה כלו׳ מן האדמה תבוא לך
הקללה שלא תוסיף תת כחה לך:
גדול עוני מנשא׳ עניינו עונש העון
כלומר גדול הוא ענשי מנשוא אותו
ומסבלו: ונד׳ ענין הטלטול: שבעתים
יקם׳ ר״ל נקמות רבות יוקח ממי
שיהרגהו והנקמות הרבות הם חליים
שונים זה מזה ואחר כן המיתה ולא
ירצה לומר שבעה דוקא כי שבע
ושבע׳ יבאו לסך חשבון שאינו חשבון
אלא יותר ויבאו כן בזה החשבון לפי
שכל ימי עולם שביעיות: מלפני יי׳:
צריך להתבונן היאך בא המם והלמ׳ בשמו׳
כאחד וזה הפך זה כי המם מורה
הריחוק והלמד מורה הקירוב אבל רוצה
לומר מהמקום היה לפני ה׳ והוא הגן
והאדמה הקרובה לו שהיתה מקום קבול
השכינה ומקום הנבואה כי באותו מקו׳
היה מדבר רוח הקדש עם אדם ואשתו

ועם בניהם ואחרים כן וכלם קרובים
למבין: **בארץ נוד**· שם ענין הגוד
ידוע· ובפירוש כד ממקום למקום עד
שסב לו ממזרח עדן רחוק מהמקו׳
שהיו בו אביו ואמו: **ומהייאל**· היוד
הראשונה תקרא ולא השניה· ובפירוש
הראשו׳ מחויאלבוו יוד והשני מחייאל
בשתי יודין הרשונ׳ נקודה קמץ ודגושה
והשנית איננה נקראת: **אבי יושב
אהל ומקנה**· קדמון וכן אבי כל
תופש כנור ועוגב כלומר קדמון ומלמד
היה לכל תופש כנור ועוגב כמו שהאב
קודם לבן: **ומקנה**· ורועה מקנה
ומעניגו תבין חסרונו· ובפירוש או יהיה
פירוש הוו עם כלומר יושב אהל עם
מקנה וכן ויוסף היה במצרים: **לוטש**·
מחדד: **כל חורש נחושת וברזל**· שמות א
יתכן להיותו שם בפלם וְאֵת הַיּוֹתֵר הֶחָבֵמְגֵר בראשית מו
כלומר מחדד כל אומנות נחשת וברזל
שמען קולי· בא בתוספת נון לבדה
ותסרה ההא: **נשי למך**· כמו ולאדם בראשית ב
לא מצא עזר כנגדו: **הרגתי לפצעי**·
עבר במקום עתיד והוא במקום בינוני
שהוא כמו אהרוג ר״ל אם יפצעני איש
הייתי הורג אות: **לפצעי**· הלמד במקום
בית·

בית׳ ובפירוש ופצע שהוא מכה שמוציא׳
דם וכך לאיש שלא ימות בחבורה ברוב
שהיא מכה שאינה מוציאה דם לפיכך
זכר החבורה בילד שימות בחבורה
פעמים : **שבעתים שבעים ושבעה׳**
בא המספר על דרך גוזמא להרבות
ולהגדיל : **יקם קין׳** ר״ל תלקח
נקמתו ממנו׳ מההורגים אותו : **אז**
הוחל לקרא בשם יי׳ מענין
חלול ומדרשו ופירושו כי בימי אנוש
טעו אחר עבודה זרה והקריאה בשם
ה׳ או הוחלה או יהיה מענין התחל׳
ופירושו כי אז הוחלו בני אדם לקרא
שמות הגלגלי׳ והעצבים בשם ה׳ : **זה ספר׳**
ה ענין כתיבה ויש לפרשו לשון ספור ובפירוש
ענין חשבון כי הוא סופר שני התולדות
מאדם ועד נח : **בדמות אלהים׳** כדמות
מלאך בנשמה העליונה שנתן בו אלא
שיצא ממנותו אחרי כן כי זכר ונקבה
בראם והנקב׳ הסתה אותו בהסתת
הנחש: **ויקרא את שמם אדם.** נקרא
כן על שם האדמה אשר לוקח משם
והמין נקרא על שמו אדם : **בצלמו׳**
אפשר להיותו כמו בצלמנו בצלם אלהים
שהיה נערך אליו ודומה לו בענינו

בחכמתו ובמעלתו : **שתים** · לנקבות
ומשפטו שְׁתַּיִם אלא שנפ׳ הנון להקל
ונקדו אותו במשק׳ שנים ונשארה התיו
ודגשה דגש קל כמו בשנתי׳ לאות ולסי׳
ט כן משפטה כי לולי זה היה התיו
רפה כמנהג כל בגד כפת אחר שוא נע :
ויתהלך חנוך · כמו אשר התהלכו
אבותי לפניו כלומר שם כל חשקו באהבת בראשית פה
השם והתעסק בחכמות והכיר את בוראו
משהגיע לס״ה שנים : **כי לקח אותו**
אלהים · ענין מיתת הצדיק : **זה** ·
ענינו על הודעת הדבר הנמצא בקרו׳
ברוב **ומעצבון** · ענינו העמל והיגיעה :
בני האלהים · שאצילים והמגידים כן
פי׳ בשרש אלה ובשרש בנה כתב החסידים
והם בנים לשם שהוא אוהב אותם
כמו האב את הבן או בני האלהים בני
הגדולים: **כי טובות** · יפות: **לא ידון**
רוחי יש אומרים שהוא מנחי העין ענין
דין או שרשו נדן מן וישב חרבו אל ד״ה כ״א
נדנה ובלעו בוש״י אינבאי באר״ה שהגוף
לרוח כנדן והיה ראוי להיות ידון
בפלס ינוח ובא בו הנח תמורת הדגש
כמו ויזד יעקב נזיד שהנח בו תמורת
הדגש ופירושו לא יהיה הרוח באותו
הנדן

ידון שהוא הגוף אלא אוציא אותה ממנו ואכלה הרוח והגוף ור' יהודה פירשו ענין מריבה כמו יגרה מדון · משלי כו
וכן פירש הר״יקס לא יהיה רוחי העליוני שנפחתי באדם במריב' עוד לעול' עם הגוף כי הוא אינו נהנה בתאות הגוף והגוף נמשך לתאות הבהמות וזה באשר הוא בשר ובתולדת הבשר שקועות וקבועות התאוות אאריך ק״כ שנה אם יחזרו בתשובה ואם לאו אכלה אותם מן העולם:

בשגם הוא בשר · השין פתוחה כמו שקמתי דבורה : ופירושו באשר גם שופטים ה
הוא בשר כלומר למה לא ידון רוחי באדם לעולם לפי שגם הוא בשר כמו הבהמות שאף על פי שיש בו רוח עליונה הנה גם הוא בשר והבשר מושך הרוח אל תאוותיו לפיכך אאריך לאדם הזה ק״כ שנה אם ישובו טוב אקיים אותם בעולם ואם לאו אכלה אותם מן העולם ופירוש ימיו הימים שאאריך לו: **הנפילים** · הם האנשים הגדולים בעלי קומה גדולה ונקראו כן שיפול האדם מפחדם מפני שהם גבוהים כל כך:

וכל יצר · תאות לב האדם ורצונו נקרא כן לפי שהוא יוצר ופועל הענינים בלב

בלב שהלב מתאוה אליהם: **וינחם**׳ מבנין נפעל ענין חרטה ודברה תורה כלשון בני אדם כי על דרך האמת לא אדם הוא להנחם כי אין בו שנוי חפץ יתברך ויתעלה וכן ויתעצב אל לבו גם כן דרך משל כי אין לפניו על דרך האמת לא שמחה ולא עצבון ולא ישתנה ממדה למדה והפך ויתעצב ישמח ה׳ במעשיו והכל דרך משל כי כמו שהאדם שמח על הדבר שיישר בעיניו ויתעצב על הדבר הרע בעיניו כן היה הספור על האל יתעלה והוא עליו דרך העברה והשמחה והעצבון באדם בלב לפיכך אמר דרך משל על האל יתברך אל לבו: **אמחה האדם**׳ יקרא על הכלל:

תהלים קד

פרשת בא

פטר כל רחם׳ ענין השלוח והפתיחה תרגום והאנשים שלחו וגבריא אתפטרו ולפי שהבכור הוא שלוח הרחם ופתיחתו והבקעו תחלה נקרא כן: **בחדש האביב**. השבלת עם הקנה שלא תקרא אביב על שם הקנה שהוא העץ

העץ כי כל דבר שיעלה בקנה יקרא בלשון עץ וכן הפשתה ותטמנם בפשתי העץ וקרוב אני לומר שענין זה מענין אב המצטרף אל הבן ואף על פי שאב משרש אבה וזה שרשו אבב ענינם אחד כי העץ כמו האב המוליד הענפים והפרי: **בעבור זה עשה יי לי** יחסר השין שהיא במקום אשר שעשה ה׳ לי:

מימים ימימה משנה לשנה ונקראת השנה ימים כי לא תשלם לנו השנה כי אם ביום שלם לא במקצת היום: **מימים**. אף על פי שענינו שנה הוא לשון רבים כי משפטו ימים שלמים והם ימי השנה שלמו ימי תקופת השמש במסבתו וסוור חלילה לפיכך קורא השנה ימים סתם: **שגר** ענין שלוח כענין ישלחו כצאן עויליהם ורז״ל הרגילו הלשון הזה בענין שלוח כמו שאמרו שגר אחריו: **וערפתו** פועל מעורף כלומר שתכרות ערפו ופירשו רז״ל שמכה אותו בקופיץ ממול ערפו והוא מה שאחורי הגרון: **כי הקשה** פירוש הקשה לבו והוא פועל יוצא: **ולטוטפת** הוא כמו בית שקושרין על המצח כמו שאמרו איוב כא

רבותינו

רבותינו ז"ל ולא בטוטפת בשבת פרק
במה אשה ופירשו כדברי רז"ל גם
בשרש טטף תמצאנו :

פרשת בשלח

וחמשים · מענין חמשה ופירושו
עגורי חומש בכלי זין היא הבלע
שמואל ב ב החמישית וכן פירשו רז"ל ויכהו אבנר
באחרי החנית אל החמש אמר רבי יוחנן
בדופן חמישית מקום שמרה וכבד תלויין
בו : **וחמשים** · פועל קל מחמשה או
הוא תאר לא יבנה ממנו פועל קל עבר
ועתיד אחר שמצאנו ממנו בנין הדגוש
וחמש את ארץ מצרים : **לא ימיש** ·
פועל יוצא ענין הסרה : **עמוד הענן
ועמוד האש** · לדמיון העמוד נקראו
כן : **יומם** · נהכפל המם יורה על זמן
היות השמש על הארץ לבד :

פרשת צו

זאת תורת האשם · הקרבן
עצמו

עצמו שמביא על האשם יקרא אשם: **אשר תאפרה**· כתב רבי יעקב בן אלעזר כי בספר הללי אשר בטוליטולה בכרי ולא מצאנוהו אנחנו כן בספרים המדויקים: **וחרבה**· תאר והוא ענין היובש והגנוב: **אם על תודה**· הזבח שמתודה עליו עונותיו נקרא תודה אבל לא היה לו תורת חטאת ואשם אלא תורת שלמים שהתודה לא היתה נאכלת אלא ליום ולילה ואעפ״י שהיה בא הזבח הזה על עונות לא היה לו תורת חטאת ואשם לפי שהחטאת ואשם באים על עון מיוחד וזה הזבח היה אדם מביא אותו על כל עונותיו כשהיה רוצה להתודות ולשוב לדרך הטובה ורא״ב״ע פי׳כי היה אדם מביא אותו הקרבן כשנעשה לו נס ולכן נקראת תודה שהיה מודה לאל על הנס שנעשה לו:

וממחרת· וי״ו זו אינה לתוספת ולא תשמש כלום אלא שהיא התחלת המלה ופי׳ הנותר מיום הזבח יאכל ממחרת ביום השני והרד״ק כתב על כל וי״ו נוספת במקרא כי היא רמז על מלה חסרה בדמותה ופי׳ והנותר ממנו כמו שפי׳ ו״ל לפי שאמר ביום הקריבו

את זבחו יאכל וממחרת יאכל שתהא
מנוה לאכלו לב׳ ימים ת״ל והנותר אם
הותיר מיום ראשון יאכל וממחרת כלומר
מה שאמרתי וממחרת לא אמרתי אלא
על הנותר מיום ראשון: **לא יחשב**·
ענין הסיבות: **וחלב נבלה**· הגויה
המתה הנופלת תקר׳ כן והוא תאר וכן
וחלב טרפה תאר: **אשר יקריב ממנה**·
הכהן המקריב ומעטנו תכין חסרונו:
ואת שוק הימין· שוק כמו הימין
או הימין תאר לשוק:

ויאפד לו בו· ויחגור וע״ש החגורה
נקרא האפוד אפוד: **וישחט**· קמוץ
מפני השלשלת כי יש לה משפט הפסק:
אשה הוא· פירשו אשה כלם **צחה** ישעיה ס
צמא מן נחת והוא תאר לקרבן ע״ש
שהוא כלה כאש: **איל המלאים**· הוא
כמו השלמים כי זבח שלמים היה
ומלואים ושלמים אחים הם בלשון ונקרא
כן שהיה ממלא רצון כלם שכלם היו
אוכלים ממנו הדם והאמורין למזבח וחזה
ושוק לכהנים ושאר הבשר והעור
לבעלים: **תנוך**· הוא הרך אשר בקצה
האזן ובספרא מפרש שהוא הגדר האמצעי:
תנופה· פירשו ז״ל שהיה מוליך ומביא
וזהו

וזהו לשון הנפה התנועה אילך ואילך :
למנה · פירושו מתנה וחלק : בבשר
ובלחם · הבית תשמש במקום מן ויש
לפרשו כמשמעו : מלאת · באלף והוא
ענין השלמה : מלאת · אמרו המקור
מורכב משתי הלשונות מבעלי האלף וכתי
הלמד הא נכתב באלף ונקרא בתיו
כדרך בעלי ההא עד גלות ירושלים
ונכתב עם האלף כי בקריאת האלף ירמיה
היה אומר מְלֹאת כמו עד יְבֹשֶׁת בראשית
המים או מְלֹאת כמו בשנאת ה אותנו: דברים
ימלא את ידכם · כלומר ימלא ידכם
מן הקרבנות:

פרשת שמיני

שמיני המציאו · ענין המציאה והוא
כענין הזמנה : ויחטאהו · מסיר חטאם
בהקרבתו : וימלא כפו · נקרא כן תוך
היד לפי שהיא כפופה : וירד מעשת
החטאת · וי"ו זו מורה על הזמן
שכבר עבר קודם הפועל אשר לפניו
רוצה לומר וכבר ירד כי אחר שית
מעשות העולה ברכם :

בכתנתם :

בכתנתם · היו נשוא לבדו ודינו בקמץ חטף ובספר אחד מדויק מצאתי היו בקמץ חטף כן כתב בסי' ק"ס ובסי' נ"ז מויטבלו את הכתנת אמרו **בכתנתם** היו כשוא לבדו בלא קמץ חטף להקל וכן בסימן ק"נ : **אל תפרעו** · ענין גלוי כן דרך האבל לגלות ראשו ולהסיר מצנפתו או מגבעתו ופארו מעל ראשו : **לא תפרמו** · ענין קריעה ואחר שאמרו ז"ל ואותו כבגדיו אם נקרעו ואם נפרמו נפרמו נראה כי יש הפרש בין קריעה לפרימה כי הקריעה כנגד גופו שלא במקום התפר והפרימה במקום התפר :

יין ושכר · שכר במקום הזה כולל כל דבר המשכר ואפילו זולת היין כמו שאמרו ז"ל אכל דבלה קעילית ושתה חלב או דבש ונכנס למקדש חייב : **ובין החל** · ענין חלול והוא תמורת הקדושה : **ותקראנה** · דברי בשרש הזה ענין שעקרו שלמדו הא ונכתב במקומות באלף והוא ענין מקרה כי הא הלמד שלו ברוב ונכתב באלף במקומות : **הייטב** · בא הה"א בפתח לבד והיוד דגושה והיא הא התמה והיא משפטה בשוא ופתח :

ואת

וארת החידה · בהמה בכלל חיה: **כל מפרסת פרסה**. שיש לה שתי פרסות ופירש עוד **ושסעת שסע** שפרסותיה סדוקות למטה כמו מלמעלה כי יש בהמה שפרסותיה סדוקות מלמעלה ומלמטה דבוקות כמו שאמר לכל הבהמה אשר היא מפרסת פרסה ושסע איננה שסעת כמו הגמל והדוב והכלב והחתול: **מעלה גרה**· שרשו גרר ולולי הריש היה דגש כפלס **סבה** וענינו משיכת המאכל בגרון כלומר שמחזיר האוכל דרך גרונו ממעיו לתוך פיו לכתשו ולטוחנו היטב וכן הושט בתוך הגרון והושט מעבר המאכל והמשתה והוא מענין גרון: **ואת הארובת**· היא היה ידועה נקראת בלשון נקבה כי אומרים כי הזכר שבהם לא יראה זכרותו והזכרים כנקבות וזכר הנקבה והוא הדין לזכר: **סנפיר וקשקשת**· ארז״ל אלו הן קשקשים הקבועים בו סנפירים הפורח בהם: **הנשר**· ידוע: **הפרס**· הוא עוף גדול שוכן במדבר כדברי רז״ל פרס ועוניה בישוב לא שכיחי וכתב רבי יונה והוא שקורין לו בערבי עקא״ב: **העזניה**· אמרו כי על כור

מלכים יב

אחר עוף נקראת כן וכן מצאנו במשנה
שנקראת עוז קוץ מכנף העוז ופירשו
בו שהיא עניה: **הדאה** · עוף ששמה
כן ואפשר שנקראת כן לפי שתעוף
ביותר: **האיה** · שם עוף ואומרים
שהוא נקרא גאו"ה בל"עז: **ערב** ·
ידוע: **ואת בת היענה** · דבר הכתוב
בהווה וה"ה ליענה עצמה אלא שאין
מנהג העולם לאכול אותו אלא כעודו
קטן שהוא רך אבל כשיגדל בשרו קשה
מאד ואין ראוי לאכלו והנקבה הקטנה
יותר רך בשרה מהזכר לפיכך אמר בת:
יענה · הוא עוף שוכן במדבר ומשמיע
קול יללה: **התחמס** · נקרא כן לפי שחומס
שאר העופות וגוזל אותם וכן הוא תרגום
ירושלמי חטופיתא: **השחף** · אפשר שהוא
מלשון ואת השחפת כי אותו העוף יקרא
לו זה החולי: **ואת הנץ** · הוא העוף
שצדין בו העופות וישוב אל יד בעליו
ו"בלעז אשפרו"יר · ופירש אותו בעל
הערוך אסטו"ר בל"עז ובשרש נצה כתב
ויתכן שנקרא הנץ כן מענין נוצה כלומר
שיש לו כח בנוצתו וכנפיו לעוף הרבה
כמו שאמר המבינתך יאבר נץ: **הכוס** · איוב לט
כס

הם עוף טמא לא נודע אכלנו ורש"י פירש פלק"ון בלעז ואותו שקורין פלקו"ן הוא נמצא בישוב וצדין בו בני אדם שאר העופות ואחר שאמר הכתוב הייתי ככוס חרבות ידמה שהוא מדברי : **השלך** · פירשו רז"ל זה השולה דגים מן הים וכן תרגם אנקלוס ושלינונא : **הינשוף** · בשורק והוא עוף שהוא עף בלילה : **התנשמת** · עוף ממיני העופות ואמרו כי נקרא כן שכל הרואה אותו ישום וכתב רש"י כי הוא הנקרא נואי"טה : **הקאת** · בתלמוד אמר רב יהודה קאת זה הקיק ובמשנה· ולא בשמן קיק ובגמרא בעי מאי שמן קיק אמר שמואל עוף אחד יש בכרכי הים וקיק שמו : **הרחם** · אמרו שהוא עוף מרחם על בניו מאד : **החסידה** · פירשו רז"ל זו דיה לבנה ולמה נקראת חסידה שעושה חסידות עם חברותיה כלומר במזונותיה שמחלקת להם : **האנפה** · שם עוף ואמרו ז"ל זו דיה רגזנית : **הדוכיפת** · תרנגולא ברא וכן פירשו רב שרירא גאון ז"ל : **העטלף** · הוא העכבר בעל כנפים אשר יעוף בלילה : **אשר לא כרעים** · הם אצבעות הרגלים

E

הרגלים ובשרש קרסל כתב הם הרגלים היתרות ממעל לארבע רגלים שיש לחגב סמוך לראשו ובהם הוא מתחזק בשרוצה לקפוץ וו"ש לנתר בהם על הארץ: **לנתר בהן** · כתרגומו ענין הדלוג וההעתקה מהמקום: **הארבה** · שרשו רבה ונקרא כן לפי שהוא מין רב: **הסלעם** · הסמך נקרא נקמץ חטף והוא אחד ממינו הארבה והוא רשון בדברי רז"ל ויש לו גבחת ואין לו זנב ואין ראשו ארוך: **החרגל** · מין ממיני הארבה · וכן החגב והם מפורשים בסוף אלו טרפות:

ושסע איננה שסעת · כמו הגמל והדוב והכלב והחתול שפרסותיהם סדוקות מלמעלה ומלמטה דבוקות: **החלד** · הוא הנקרא חולדה בדברי רז"ל: **והעכבר** · ידוע: **והצב** . הוא הנקרא גריישכ"ט בלע"ז: **ואהנקה** · שרץ ואפשר שנקרא כן לפי שנועק תמיד ופירש רש"י בנר"א בלע"ז: **והכח** · כתב רבי יונה כי הוא הנקרא בערבי חרדו"ן והוא ממין הצב ורש"י ז"ל כתב שהוא שקורין לו בל"עז לוירא"ט: **והלטאה** · הוא מין ממיני

 הארכים

השרצים ופרש"ו ז"ל לניגרמוש"א בל"עו:
והחמט· שרץ ממיני השרצים ופירשו בו
שהוא שקורין לו בל"עו לימס"ה ויש מי
שפירש שהוא הנקרא בל"עו כר"בו:
והתנשמת· גם זה השם בשרצים נכתב
רש"י כי הוא הנקרא בלעו טלפ"א:
וכל משקה· שם וענין המשקה כענין
המשתה אלא שהמשתה על הפועל
והמשקה על המפעיל: **תנור**· הוא
שאופין בו את הפת בהדבקה אבל אותו
שאופין בו בארבות האלו נקרא פורנ"י
בדברי רבותינו ז"ל באמרם הביאו לפניו
פת פורני וכן בעברי ובלעו: **וכירים**·
הוא מקום שפיתת שתי קדרות לכן וכריס יא
נקרא בלשון שנים והמלה נגזרת ממלת
בכיור אש בעצים ולפו שמדליקין בו
האש תמיד לבשל נקרא כן: **ובור**·
כמו באר אבל הבאר בחפירה לבד מבלי
בנין והבור בבנין ולפי דעתי כי בור
הכתוב במקרא אין מימיו נובעים והוא
שקורין בלעו ציסטירנ"א וכן אך מעין
ובור רובה לומר שמימיו מכונסין ואינו
כמו המעיין ועיין בשרשו: **מקוה**· ענין
קבוץ: **זרוע**· שם או תאר כשקל משלי ו
אטון מצרים: **וכי יתן מים**· אף

על פי שמלת מים לשון רבים אמר יותן לשון יחיד על הענין : **על גחון** · כתרגומו על מעוהי כלומר שהולך מוסכב ארכה על בטנו : **מרבה** · בינוני מהפעיל ובסמוך כנרי : **ונשמתם** · ענין סתימת הלב כי אכילת השרצים סותמת הלב ומונעת ממנו הבינה ושרשו טמה :

רבי דוד קמחי

על

ישעיה ו

בשנת מות המלך עזיהו / תרגם יונתן בשתא דאתנגע בה מלכא עזיהו׳ והוא כשנכנס להקטי׳קטרת בהיכל והצרעת זרחה במצחו / ויש לפרש מיתה ממש / ולפירוש הזה לא יהיה זה תחילת נבואתו ומה שספר השנה שראה זאת המראה לפי שבמותו הרעו העם כמו שנאמ/ בתחילת מלכות יותם אמר ואראה את

את ה׳ ראה במראה הנבואה כבוד ה׳כי פי ה׳ כבוד ה׳ וכן תרגם יונתן יקרא דה׳ / וכן נאמר על הכבוד וירד ה׳על הר סיני ותרגם גם כן אנקלוס ואתגלי יקרא דה׳ וכן אמר יחזקאל על דמות הכסא ועל דמות הכסא כמראה אדם עליו מלמעלה / וזהו שאמר ואראה את ה׳ יושב על כסא רם ונשא׳ ורם ונשא הוא על הכסא׳ והכל הוא דמות במראה הנבואה ורבותינו הקשו הפסוקים ואמרו כתיב כי לא יראני האדם וחי וכתיב ואראה את ה׳׳ לא קשיא כאן באספקלריא המאירה כאן באספקלריא שאינה מאירה / ואמרו רבותינו ז״ל כל מה שראה יחזקאל ראה ישעיהו יחזקאל למה הוא דומה לבן כפר שראה את המלך ישעיהו לבן כרך שראה את המלך / כלו׳ שיחזקאל ספר פרטי הדברי׳ לפי שהיה חדוש גדול אצלו או אצל בני דורו אבל ישעיה לא ספר אלא דרך כלל כי הוא היה שלם יותר מיחזקאל ולא היתה המראה כל כך חדוש אצלו או בני דורו היו שלמי יותר מבני דורו של יחזק׳ וישעיהו זכר שרפים ולא זכר׳ החיות: ושוליו/ הכנוי בנגד הכבוד וכן

תרגם יונתן ומזיו יקריה אתמלי היכלא / או יהיה הכנוי כנגד הכסא והשולים הם תחתית הכגד או זולתו והמשל הנה כי ההיכל מכוון כנגד כסא הכבוד : מלאים את ההיכל' כמו ממלאים וכן וכבוד ה' מלא את המשכן וההיכל הוא היכל בית המקדש או פירוש ההיכל השמים כמו ה' בהיכל קדשו ה'בשמים כסאו : שרפים ממעל לו / סמוך לו וכן ועליו מטה מנשה ומבחת עליו / ו"ית ממעל במרומא / ותרג' לו כמו לפניו קדמוהי / ותרג' שרפים עומדים שמשין קדישין / תרגום עומדים קדישין ר"ל עומדים קיימים והם המלאכים הקדושים שהם קיימים לעד : שש כנפים לאחד / ולא זכר מנין השרפים אבל זכר כי לכל אחד מן השרפים ראה שש כנפים ויחזקאל ראה לכל אחד מהחיות ארבעה כנפים וזה כי לכל תנועה מהם הם ארבע סבות כמו שיתבאר בספר החכם הגדול רבינו משה זכרונו לברכה וכנפים הם סבת התנועה הממהרת מכל תנועות והוא העופפות / משעיה זכר לשרף שש כנפים / והנה זכר הנגלה כי בשתים יכסה פניו ובשתים יכסה רגליו ובשתים יעופף

יעופף׳ והנה מפרש בספרו טעם ההסתר וטעם שתים / ורז״ל אמרו כאן בזמן שבית המקדש קיים כאן בזמן שאין בית המקדש קיים כביכול נתמעטו כנפי החיות / ואני תמה מה סמך הרב הארבעה לתנועה כי לא היו בחיות אלא שתים לעופף ושתים לכסות גויותיהן כמו שאמ׳ ושתי מכסות את גויותיהנה ובשתים שהיו פרודות מלמעלה היתה העופפות / והוא שאמר פרודות מלמעלה/ פירוש פרודות מהגוף ופרושות לעופף כי השתים האחרות היו מחוברות לגוף כדי לכסות את גויותיהן/ והנראה לנו לפי מה שלמדנו מדברי הרב כי טעם ארבע וטעם שש כי ההסתר בשרפים בפנים וברגלים וזה דרך משל וההסתר בחיות בגופן לא ברגליהם וגם לא בפניהם וזה סוד ידוע למשכילים ויונתן/ תרגם בתרי מכסי אפוהי דלא חזו ובתרין מכסי גויתהון דלא מתחזי ובתרין משמש ומה מאד הטיב פירושו למבינים וכל המראה הזה במראה הנבואה ובהשגת השכל ולא בהשגת חוש לשכל / כי אין למלאכים שקראן שרפים לא פנים ולא רגלים ולא כנפים

אפי

לפי דעת החכמים הפלוסופים / וכן דעת
החכם הגדול הנזכר : וגם בדברי
רבותינו זכרונם לברכה דברים מסכימים
מורים זו הדעת / וקראם שרפים לפי
שראם במראה הנבואה בדמות אש שורף
וזה לגלות עון הדור שהיו חייבים
כלייה: וקרא זה אל זה ואמר / שמעתי
שהיה קורא שרף אל שרף זה והיה
אומר אחד לחבירו דרך ורוז והיה קורא
אחד לחבירו קדוש קדוש כקורא לחבירו
פלוני פלוני והיו אומרים נקדש האל ביחד
ונאמר קדוש ה' צבאות כי הוא אדון
צבאו מעלה וצבאות מטה : מלא כל
הארץ כבודו / כי הוא ברא הכל ועל
הכל יכבדוהו בעלי השכל ויש לפרש כי
השלש תיבות הם על האל/ וזכר שלש
פעמים קדוש כנגד שלשה עולמות עולם
העליון והוא עולם המלאכים והנשמות /
ועולם התיכון והוא עולם הגלגלים
והכוכבים ועולם השפל והוא זה העולם
והנכבד בזה העולם הוא האדם ואמר
שהוא קדוש ומרומם ונעלה מג
העולמות ובשני העולמות יקדישוהו
וירוממוהו בתהלתם והאדם גם כן בעולם
השפל / וי"ת קדיש בשמי מרומא עלאה
בית

בית שכנתיה קדיש על ארעא עובד
גבורתיה קדיש לעלם ולעלמי עלמיא כלל
כל העליונים כאחד וזכר אחר כן הארץ
שהיא עולם השפל ׳ ומה שאמר קדיש
לעלם ולעלמי עלמיא רוצה לומר לאורך
ומן כן היה וכן יהיה לעולם ועד ׳ וכן
תרג׳ אנקלוס ה׳ ימלוך לעולם ועד ׳ ה׳
מלכותיה קאים לעלם ולעלמי עלמיא ׳
והחכם הכוזרי כתב כן וקדוש הוא כנוי
שהוא נקדש ומרומם משתאנא לו מדה
ממדות הברואים ואם יקרא בהם הוא
דרך העברה ועל כן שמע ישעיה קק״ק
עד אין תכלית ׳ והטעם שהוא נקדש
ומרומם משתשיגהו מאומה מטומאת הע׳
אשר השכין כבודו ביניהם וכן ראה
אותו על כסא רם ונשא : וינועו
אמות הסיפים כתו׳ בסדר עולם עמוס
נתנבא לפני הערש שנא׳ שנתים לפני
הרעש ישעיהו נתנבא בימי הרעש היינו
הוא דאס׳ וינועו אמות הסיפי׳ מקול
הקורא ונדרש עוד כי אותו יום
שנכנס עזיהו להיכל להקטיר היה מרעש
ואמת הוא כי הרעש היה בימי עזיהו
כמו שכתוב בנבואת זכריה ונסתם כאשר
נסתם מפני הרעש בימי עזיהו מלך

יהודה אבל פסוק זה אינו מן הדומה
אלא במראה הנבואה דבר הלמד מענינו /
ואמר כי הקול אשר שמע במראה
הנבואה שהיה קורא זה אל זה ואמר
קדוש קדוש אותו הקול היה גדול עד
שנעו ונעו אמות הסיפים ממנו / וראה
גם כן שהבית נמלא עשן פירש בית
המקדש / ראה במראה הנבואה שהיה
מלא עשן כמו שראה אברה' אבינו עליו
השלו' במראה הנבואה שנאמר והנה תנור
עשן ולפיד אש / ותרגם יונתן וזעו
אמות ספי היכלא מקל מלולא ובית
מקדשא אתמלי אטטתא / והסיפי' הם
מזוזות השער ואמות הם האילי' אשר על
הסיפי' מבית ומחוץ שהם עשוי' כמין
כפה / ונסמכו אמות אל הסיפי' רוצה
לומר כי האמות נעו עם הסיפי' ויש
מפרשי' אמות כמו אמה ארכו כלו'
הסיפי' נעו ממקומם אמות שתי' או
שלש כמו שהיו : והבית ימלא עשן /
זה היה משל על חרון האף על
ישראל כמו או יעשן אף ה' /
ואמ' אוי לי כי נדמיתי כיון ששמע הקול
הגדול וראה הבית שנתמלא עשן עמד
שיתו' פי תשב שלא היה ראוי להסתכל
בכבוד

ככבוד אלא להסתיר פניו כמו שנאמר
במשה ויסתר משה פניו כי ירא מהביט
אל האלהי' וזהו שאמ' כי את המלך ה'
צבאות ראו עיני כיון שראיתי הכבוד
אמות כמו שאנ' מנוח מות נמות כי
אלהי' ראינו ופירוש המלך כבוד המלך /
וכן תרגם יונתן ארי ית יקר שכינת מלך
עלמיא ה' צבאות חזו עיני / ופירוש
נדמתי נכרתי כמו נדמה מלך ישראל /
ויונתן תרגם וי לי ארי חבית ארי
גברא חייב לאדכאה אנא ובגו
עמא דמטפל בחובין אנא יתיב /
ואדוני אבי זכרונו לבר' פיר' נדמתי
נשתתקתי / ופירוש טמא שפתים הראשון
סגור שפתים כמו נטמינו בעיניכם
ונטמתם בם ר"ל כי חשב בעצמו עון
שלא הקדיש האל עם כתות השרפים
כי לא נתן לו רשות לדבר עד שהגיע
המלאך הרצפה אל פיו והנראה בעיני
כי לפיכ' זכר טומאת שפתים ולא
טומאת הגוף כי כששמע הנביא דברי
השרפים המקדישים האל אמר להם נאה
לראו' הכבוד ולהקדיש האל כי הם
טהורים ודבריהם טהורי' ולהם נאה
לראות בשכליהם הכבוד ולהקדיש האל
בדבריהם

בדבריהם אבל אני שאני טמא כי כל גוף בשר טמא ושפתי טמאים מלהזכיר בפי קדושת האל כשאערוך עצמי כנגדם כל שכן שאני שוכן בתוך עם טמא שפתים כמו שנאמר עליהם וכל פה דובר נבלה ואיך אני ראוי לכל זה הכבוד לפיכך אני ירא שאמות מהמראה הזאת שראיתי והקול הזה כעבורי נהיה לכלותי ולאבדני מן העולם לפי שנסתכלתי בכבוד ואני בשר ודם טמא : ויעף / העין נקרא בקמץ חטף / ויעף דוד העי"ן נקרא בפ"תח שהוא ענין אחר ענין עיפות וזה ענין עופפות ושניהם שרש אחד אמר אחר שנבהלתי מהמראה ומהקול וחשבתי שאמות עף אלי אחד מן השרפים ובידו רצפה והיא גחלת אש ואני ראיתי שהוא לקחה מעל המזבח במלקחים להגיעה אל פי / וכתב אדוני אבי זכרונו לברכה כיון שהוא שרף למה לקחה במלקחים אלא עשה כן כדי שלא ישרף הנביא אם יגע על פיו בידו / ויונתן תרגם הפסוק על דרך משל ואשתדי לותי חד מן שמשיא ובפומיה ממלל דקביל מן קדם דשכינתיה על כורסיה יקרא בשמי מרומא

מרומא עיל מן מדבחא : ויגע על
פי / הגיע הרצפה על פי להסיר העון
במכות אש ההיא ומכאן ואילך יהיה
לי רשות לדבר / ויונתן תרגם דרך
משל וסדר בפומי ואמר הא שויתי
פתגמי נבואתי בפומך ויעדון חובך
וחטאתך יתכפרון / ובדרש העון הוא
שחרף ישראל ואמר ובתוך עם טמא
שפתים : ואשמע את קול ה' / מזה
הפסוק אמרו כי זה היה תחלת נבואתו
וכבר פירשנו הענין בפתיחת הספר /
ופי' לנו בעבורנו / ואמר לנו לשון
רבים כאלו היה מדבר עם השרפים
ונמלך עמהם בזה הדבר וכן הבה
נרדה / ובדרש את מי אשלח שלחתי
את מיכה והיו מכין אותו על הלחי
היינו הוא דאמר בשבט יכו על הלחי
את שופט ישראל שלחתי את עמוס
והיו קורין אותו פסילוסא אמר ולא
היה לו להקדוש ברוך הוא להשרות
שכינתו אלא על הלין פסילוסא פירוש
קטיע לישנא / אמר רבי פנחס למה
נקרא שמו עמוס על שהיה עמוס
בלשונו / ואומר הנני שלחני אמר לו
הקדוש

הקדוש ברוך הוא ישעיה כני טרחנים הם סרבנים הם אם אתה מקבל להתבזות לך ואמר לו על מנת כן היינו הוא דאמר גוי נתתי למכים :
ויאמר / יש מפרשים שמעו וראו לשון בווי כמשמעו וכן השמן וזה דין ומשפט מאת הא׳ יתברך כשירבה החוטא לחטוא הקדוש ברוך הוא מונע ממנו דרכי התשועה עד שיקבל עונשו וכן נאמר בפרעה ויחזק ה׳ את לב פרעה וכן בסיחון כי הקשה ה׳ אלהיך את רוחו ואמץ את לבבו / וכן בבני עלי ולא ישמעו לקול אביהם כי חפץ ה׳ להמיתם ושם פירשם / ויש לפרש שמעו וראו בווי במקומו א״תן כאלו אמר תשמעו ותראו / כלומר אתם שומעים באזניכם דברי הנביאים המוכיחים אתכם ואין אתם מבינים ותראו נפלאות הבורא ואין אתם יודעים כלומ׳ לא תשימו לבב ואין אתם משגיחים אלי ואתם משמינים בכונה לבבכם ומכבידים אזניכם ומשיעים עיניכם שלא תשמעו ולא תראו ולא תבינו ולא תדעו כי אינכם חפצים בתשובה ולא ברפואה שהיא הסליחה אחר התשובה

התשובה / ועל הדרך הזה תרגם יונתן דשמעין משמע ולא מסתכלין חזן מחזי ולא ידעין: השמן / פירשנוהו על שני פנים: השע / כענין שנאמר כי טח מראות עיניהם / ותרגים וטח את הבית וישיע ית ביתא כאלו טחו על העין כדי שלא יראו: ולבבו יבין / כמו ובלבבו: ורפא / רפואת הנפש והיא הסליחה וכן כתוב רפאה נפשי כי חטאתי לך: ואמר עד מתי / לפירוש הראשון יהיה פירושו עד מתי תמנע מהם התשובה כבר לקו בעונם וקבלו עונש חטאתם עתידים הם לקבל עוד עונש: ויאמר עד אשר אם שאו ערים מאין יושב / ולפי׳ השני יהיה פי׳ עד מתי יהיו מקשים לבבם ואינם רוצים לשמוע תוכחות ויאמר ידעתי כי לא ישובו עד אשר אם שאו ערים: אשר אם / זה פירושו כי כמו ואם תקריב מנחת בכורים שהוא כמו וכי תקריב וכן אם יהיה היובל לבני ישראל כי יהיה היובל והדומים להם שכתבנו בספר מכלל בחלק הדקדוק ממנו וזה גם כן כמותם כאלו אמר עד כי שאו ערי׳ / ואמר אשר

רמא:

ואמר אם שפירושו כי כפל הענין במלות
שונות כמנהג הלשון לחזק הענין /
ושאו עבר במקום עתיד ואפשר שישאו
הערים שיהיו מעטים היושבים בהם אבל
ישארו קצת בתים בעיר שימצא בהם אדם
אמר גם זה לא יהיה אלא כל הבתים
גם כן יהיו שאיות מאין אדם והאדמה
גם כן תשאה שממה כי אין עובד
אותה על דרך והאדמה לא תשם :
ורחק ה' / שמא תאמר יגלו למקום קרוב
וישובו לארצם לא כן אלא ירחק אותם
בקצות הארץ כמו עשרת השבטים שגלו
לחלח וחבור ויהודה ובנימן לבבל וכן
אמר בנבואת עמוס והגליתי אתכם מהלאה
לדמשק כלומר לא תחשבו כי תגלו
למקום קרוב לארצכם כמו דמשק אלא
רחוק מדמשק מאד / ומה שאמר את
האדם אינו אומר על המין כולו כמו
אמחה את האדם / אלא על ישראל
וכן ונפלה נבלת האדם : העזובה /
שם בשקל מלוכה כלומר העזובה שתעזב
הארץ מהם : רבה תהיה / כלומר
זמן רב : ועוד בה עשיריה / שם בשקל
תחתיה וענינו כי עוד ימלכו בארץ עשרה
מלכי'

מלכי' מעת נבואה זו ונבואה זו היתה
בשנת מות המלך עזיהו ועשרה מלכים
הם יותם אחז חזקיהו מנשה אמון
יאשיהו יואחז יהויכין יהויקי' צדקיהו /
ואחרי כן ושבה האדמה והיתה לבער
שיכלה הכל שיגלו כולם וחרבה ירושלם:
לבער / ענין כליון כמו ובערת הרע
כאשר יבער הגלל: כאלה וכאלון אשר
בשלכת מצבת בם / ובעורם יהיה כבעור
האלה והאלון שישירו עליהם בזמן החורף
ויראה שהם יבשים / וזהו פירוש בשלכת
פירוש בהשליך עליהם ואף על פי כן
מצבת בם / פירוש העמדה כי עמדה
לחותם בהם אף על פי שנראין יבשי'
כי בימי ניסן ישובו ויפרחו העלים
כן זרע קדש מצבתה כי אף על פי
שיגלו כולם לא תחשבו כי יכלו בגלות
ולא ישובו לארצם כי עוד יפרחו ויצמחו
וישובו לארצם / וכן תרגם יונתן הפסוק
כבוטמא וכבלוטא וגו' פירוש מצבת כמו
מטע כתרגום ויטע ונציב / וכנוי ה"א
מצבתה כנגד האדמה כמו שאמר ושבה
והיתה לבער / ויונתן תרגם ועוד בה
ועשיריה וישתארון בה חד מן עשרא /

ויש מפרשים בשלכת שם שער שהיה
בבית המקדש וזה זכר בדברי הימים
עד שער שלכת ושם היו נטועי' אלה
ואלון ואמר המשל בהם :

אברבנאל
על
שמואל ב׳ כב

וידבר דוד לה׳ את דברי השירה׳ וגו
חשבו המפרשים שדוד הע״ה בסוף ימיו
אחרי שהצילו הקב״ה מכל אויביו חבר
השירה הזאת להודות לה׳ הודאה כוללת
על כל תשועותיו ולכן הושמה במקום
הזה באחרית המלחמות ותכליתם ודעתי
נוטה שהשירה הזאת דוד חברה
בבחרותו בהיותו בתוך צרותיו ועשאה
כוללת לכל הצרות כדי שבכל פעם
ופעם שהיה הקב״ה מצילו מכל צרה
היה משורר השירה הזאת · והיתה אם
כן שגורה בפיו כדי להודות לה׳ על
כל תשועה שעשה עמו להפליא · וזהו
אמרו כאן וידבר דוד לה׳ את דברי
השירה הזאת ביום הציל ה׳ אותו מכף
כל אויביו רל״ שבכל יום ויום שהיה
מציל ה׳ אותו מכף כל אחד מאויביו

וגם כן בכל פעם שהיה אבילו מכף שאול בכל הפעמים אשר רדף אחריו היה דוד משורר את השירה הזאת והנה פרט מיד שאול בהיותו בכלל באויביו אשר זכר לפי שאויביו בענם קרא האומות הנלחמים בו כמו שאמר הלא משנאיך ה׳ אשנא וגומר תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי אבל שאול עם היותו עויין את דוד ורודף אחריו לא היה ראוי שיקרא אויב ושונא כי לא היה דוד שונא אותו משום לא תשנא את אחיך בלבבך ולזה לא כללו בתוך האויבים ואמר בו בפרט ומכף שאול ובמדרש תהלים אמר רבי יצחק כשם שהיה דוד מתפלל שלא יפול ביד שאול כך היה מתפלל שלא יפול שאול בידו שנאמר הנותן תשועה למלכים ואחר כך הפוצה את דוד עבדו מחרב רעה אמר דוד אויבים רבים היו לי אבל שאול היה שקול כנגד כלם שנאמר מכף כל אויביו ומכף שאול ואל זה נטו כלל המפרשים בפירוש הפסוק ואמנם למה נכתבה השירה הזאת בזה הספר מבין שאר המזמורים והשירות אשר עשה דוד ולמה לא נכתב

נכתב גם כן מזמור לדוד בברחו בספור
אבשלום ומזמור בבוא הזיפים במקומו
ומזמור בבוא אליו נתן הנביא בספור
בת שבע כבר אמרתי בהקדמה
הכוללת אשר הקדמתי לפירוש הספרים
האלה בהתחלת ספר יהושע שהיתה
הסבה בו להיות השירה זאת כוללת
לכל התשועות ומפאת כללותה נזכרה
בספר הזה ולא נזכרו שאר המזמורים
להיותם פרטיים שנאמרו על ענינים
מיוחדים ואין ספק שהשירה הזאת
כתבה דוד בספר תהלים עם שאר
המזמורי' ושבאו בה שם חלופים ממה
שאמר כאן במלות באותיות ובמאמרים
וראוי שנשתדל לתת בזה הסבה וטעם
מספיק כי אם היה שדוד אמרה שתי
פעמים וברוח הקדש חוברה איך לא
השכימה תמיד באופן אחד משתרוה
ומאי זו בחינה באו בה החלופים ואשר
אחשבהו אני בזה הוא שספר תהלים
חברו דוד המלך עליו השלום בסוף
ימיו להנהגת המתבודד ולסדר לפניו
התפלות והתחנונים אשר יאמר ויתפלל
האדם בעת צרותיו והביא שמה
המזמורים אשר הוא אמר בימים
הראשונים

הראשונים על צרותי כדי שבהם יתפלל
המתבודד בבוא עליו צרה וצוקה דומה
למה שבאה על דוד ואם יהיה נרדף
מאויביו יאמר מזמור לדוד בברחו וגו' ואם
יארבו לדמו יאמר בבוא הזיפים ויאמרו
לשאול וגומר ואם חטא וישוב בתשובה
יאמר מזמור בבא אליו נתן הנביא אם
ילשינוהו אויביו יתפלל בבא דואג האדומי
אם ירבה לקלל שונאיו יתפלל אלקי'
תהלתי אל תחרש ואם יבקש על תלמוד
תורה יאמר האלפא ביתא שהיה
דוד מתפלל לשם יתברך שירחיב לבו
לתלמוד תורה אשרי תמימי דרך וגומר
אם יחלה יתפלל אשרי משכיל אל דל
וגומר וכן שאר המזמורים כלם
כתבם וקבצם בספרו לזה התכלית
רוצה לומר לתת למתבודדים סדור
דברים ודברי תחנונים להתפלל בהם
לה' כפי איכות הצרות וענינם להיות
במאמרים ההם סגולות נפלאות להורדת
השפע האלקי' על המתפלל בהם ול
ולהועילו בדברים ידועים כפי כח כל
מזמור וסגולתו וכמו שביארוהו חכמינו
ז"ל בשמוש תהלים והנה השירה
הזאת שהיתה נהוגה בפיו דוד לאמרה
על

על כל תשועותיו ראה לכתבה בספר
תהלים וזהו שאמר שם למנצח לעבד
ה׳לדוד אשר דבר לה׳ את דברי השירה
הזאת ביום וגומר רוצה לומר שזה
המזמור היה מהשירה שהיתה קודם לזה
שגורה בפיו בזמן הנלחמותיו בהיותו
במלחמו׳ האויבים ובהרדפת שאול וזה
ממה שיורה שנעשה ספר תהלי׳ בזקנתו
אחרי שהיתה כבר השירה הזאת
שגורה בפי דוד מימי קדם וכאשר
העתיקה וכתבה בתוך המזמורים ראה
לשנות בה דברים ממה שהיה אומר בה
בזמן התשועות וזה אם לתקין
הדבר ואם לביאור הכוונה כי בראשונה
היתה מיוחדת לו בינו למקום והוא האל
יתברך היה מבין כוונתו אבל כאשר
רצה לכתוב אותה על ספר לתתה בפי
המתבודדים הוצרך לפרש בה דברים כדי
שלא יטעו בהבנתה כי אין ראוי
שנחשוב שבאו בה החלופים קטנים או
גדולים ושנך דוד מה שכבר עשאו אם
לא לסבה מה ואם בשירה אמר
בראשונה אף מקמי ובספר תהלים חזר
לומר אף מן קמי האם ראוי שנחשוב
שהוסיף נון ממן קמי ללא סבה והנה
לכל

לכל שנוי ענין ולקיומו סבה כמו
שאמר החוקר ואני חפשתי בשירה
בשני המקומות האלה ומצאתי ב
בה שבעים וארבעה חלופים מהם
במאמרים מורכבים ומהם במלות ומהם
באותיות ובביאור הפסוקים כאן
אזכרם אחד לאחד ואתן כפי דעתי
הסבה באותו חלוף כפי הכוונות האלה
אשר זכרתי / ודע שבזה הדרך עצמו
היה ענין הודו לה׳ קראו בשמו וגו׳ שהוא
השיר אשר נזכר בספר דברי הימים
שעשה דוד לתת ללוים לשורר אותו
לפני ארון האלקים בהביאו אותו מבית
עובד אדום לציון ובספר תהלים בא
אותו מזמור באופן מחולף מאד כי
במזמו׳ צו שירו לה׳ שיר חדש שירו לה׳ כל
הארץ הביא החצי האחרון מהשיר ההוא
ואח״ך במזמור ק״ה הביא התחלתו וחציו
הראשון כמו שאמר הודו לה׳ קראו בשמו
הודיעו וגו׳ עד ויקרא רעב על הארץ
וגו׳ וראוי לשאול למה לא אמר
בספר תהלים המזמור כל מדבק כמו
שחובר ונזכר בספר דברי הימים ואם
היה שחלקו לחצאין למה לא אמ׳ ראשונה
החצי הראשון ואחרי כן החצי האחרון
ועשאו

ועשאו בהפך אבל הסנה היה בזה
אבלי כמו שאמרתי שספר תהלים כתבו
דוד בסוף ימיו ועם היות שנעשה שיר
הודו לה' קראו בשמו כפי מה שהיה
ראוי לשורר לפני הארון בהליכתו הנה
בחבור המזמורים להנהגת המתבודד
ולסדר תפלותיו ראה לעשותם באופן
אחר כפי כוונת המאמר ולכן
לקח מהפסוקים אשר באו באותו
שיר ושנה מהם בדברים עצמם ובמנגם
כפי כוונת המזמור ותכליתו ומזאת
הכוונה בא התכלית האחרון ראשונה
והראשון באחרונה כפי מה שחייב סדר
המזמורים וכוונתם :
ויאמר ה' סלעי ומצודתי וג' החלוף
הראשון אשר בא בשירה הוא שבספר
תהלים אמר מכף כל אויביו ומיד
שאול וכאן אמר בשניהם ומכף כמו
שאמר מכף כל אויביו ומכף שאול
והסבה בזה מבוארת שהיה ליפוי הדבור
כי דוד בתהלותיו ובנצחון מלחמותיו היה
אומ' מכף כל אויביו ומכף שאול וכאשר
כתב השירה על ספר ראה שהיה יותר
יפה לו לומר באויבים לשון כף ובשאול
לשון יד כי היה אצל המשוררים הטעם

והיפוי

והיפוי בהכפל הענינים במלות שונות
לא במלות אחרו' בעצמם ולזה לא אמ'
מכף כל אויביו ומכף שאול כי אם
ומיד שאול לשנות הדבור· החלוף השני
הוא שכאן אחרי אמרו מכף כל איוביו
ומכף שאול התחילה השירה בפסוק
ויאמר ה' סלעי ומצודתי וגו' ובספר
תהלים נכנס ביניהם פסוק אחר והוא
ויאמר ארחמך ה' חזקי והפסוק
הזה כלו לא אמרו בשירה כאן כלל
והחלוף השלישי הוא שכאן אמ' ויאמר
ה' סלעי ובספר תהלים לא זכר ויאמר
כי אם ה' סלעי ומצודתי וגו'
והסבה בשניהם היא שכאן שהיתה
השירה שבח והודאה על תשועות דוד
שעברו עליו התחיל ויאמר ה' סלעי
וגו' כי זה היה התחלת השירה אבל בספר
תהלים שסדר המזמור לכל מתבודד
שיבקש רחמים ויתחנן לפני המקום לא
לבד לתת הודאה על מה שעבר בדוד
כי אם לבקש רחמים על העתיד הוצרך
להקדים שם ארחמך ה' חזקי רוצה לומר
אבקש רחמים ממך ה' חזקי כי בזה
יבקש המתבודד רחמים ועזר החלקי
בכל עניניו ולפי שבפסוק ארחמך
ה' חזקי

ה' חזקי בא ויאמר לכן לא הביאו בפסוק השני ואמ' לבד ה' סלעי וגו' וחלוף הרביעי הוא שבכאן אמ' ה' סלעי ומצודתי ומפלטי לי ובספר תהלים לא אמר לי כי אם ה' סלעי ומצודתי ומפלטי והסבה בזה היא כי בכאן ראוי שיסודם הכתו' ושיעורו ה' לי סלעי ומצודתי ומפלטי רוצה לומר שהיה האל יתברך בערך דוד ולטובתו בענין הסלע והמצודה החזקה מגדל וראשו בשמים בו ירוץ צדיק לנשגב אבל בספר תהלים בשתקן השירה לכתבה על ספר ראה שיהיה מיות' בעיני הקורא מלת לי ושהיה די באמרו ה' סלעי ומצודתי ומפלטי כי הכנוי הוא בתוארים דבק עמהם ולזה לא אמר שם לי:

והנראה אלי בשירה הזאת הוא שדוד חלקה לארבעה חלקים האחד הוא בהקדמת השירה והוא בשני הפסוקים הראשונים עד מחמס תושיעני והחלק השני הוא בביאור איך הקב"ה מלט והציל את דוד מידי אויביו שלא יהרגוהו והתחיל מפסוק מהולל אקרא ה' וגומר עד כי אתה נרי ה'.

והחלק השלישי יספר בו שנתן השם
יתברך על דוד כח וגבורה לא לבד
להנצל מאויביו כי אם גם להכות
בהם מכה רבה ולהכניעם ויתחיל
מאמרו כי אתה נרי וגו׳ עד חי ה׳
וברוך צורי והחלק הרביעי הוא
בחתימת השירה והשבח לאל יתברך והוא
מחי ה׳ וברוך צורי עד סוף השירה
ופירוש שני הפסוקים הראשונים מהם
הקדמת השירה כך הוא ראשונה הניח
משל אחד בפסוק הראשון והוא ה׳
סלעי ומצודתי ומפלטי לי רוצה לומ׳ שהאל
יתברך היה כסלע וכמצודה והוא המגדל
החזק שבו תהיה פלטה ואחרי
שזכר בפסוק הראשון זה המשל ביאר
הנמשל והמכוון בו בפסוק השני והוא
אומרו אלקי צורי אחסה בו רוצה
לומר שהסלע והמגדל החזק הגבוה
יצטרך אליו האדם לאחד משני הדברים
או לשניהם אם לצאת משם להכות
באויביו ולהשחית בהם או להמלט אל
אל השגב שם מהרודפים אחריו שלא יהרגוהו
ואמר שהאלוה יתב׳ הוא חזקו ומשגבו
בשני הענינים האלה אם להלחם ולהכות
באויביו וזהו אלקי צורי אחסה בו מגיני
וקרן

וקרן ישעי כי כמו שהשור והאיל
כחם ותוקם בקרניהם ובהם ינגחו
וישחיתו ככה היה האל יתברך קרן
דוד לנגח ולהשחית באויביו ובשנאיו
יכמית והוא על דרך וקרני ראם קרניו
בהם עמים ינגח יחדיו אפסי ארץ ואם
לענין השני רוצה לומר להמלט
מהאויבים ולהשגב מהרודפים אחריו
אמר עוד משגבי ומנוסי מושיעי מחמם
תושיעני ובפסוק הזה בא החלק
החמשי שכאן אמר מגיני וקרן ישעי
משגבי ומנוסי מושיעי מחמם תושיעני
ובספר תהלים אמר לבד מגיני וקרן
ישעי משגבי ולא אמ׳ ומנוסי מחמם
תושיעני והסבה בזה היא שבכאן
הרבה השמות הנרדפים לרוב צרותיו
על ההצלה שהם משגבי ומנוסי מושיעי
וגומר ושם נסתפק באמרו ומשגבי כי
יורה היותו נשגב ונמלט בו יתברך
ואולי לטעם השיר היה זה שאמר
בספר תהלים יותר ראוי ואפשר
שנאמר גם כן בזה טעם שנית כנוי על
דבריהם ז״ל במדרש תהלים אמרו רבנן
אמרין כלפי שנפלו לפני דוד עשרה
שונאיו שאול ודואג ואחיתופל שבע בן
בכרי

בכרי שמעי בן גרא שהם חמשה מישראל יסובך וגלית ושלשת אחיו מילידי הרפה שהם חמשה מאומות העולם כנגדן אמר דוד עשרה קלוסין הוקי סלעי מצודתי מפלטי אלי צורי מגיני וקרן ישעי משגבי ומנוסי ולפיכך קלסו בסוף ספר תהלים בעשרה הלולים הללו אל בקדשו וגומר ומאי קרן ישעי זהו קרן המשחה וכפי הדעת הזה היה ראוי שדוד על עצמו יומר עשרה קלוסין האלו בכאן אבל בספר תהלים המיוחד לכל מתבודד לא היו ראויים כלם כי לא יהיו לכל איש מתבודד עשרה אויבים ולזה קצר שם בהם הנה בזה הניח דוד הקדמת השירה וכללותה והוא החלק הראשון:

מלכים א׳ ח

תשובת השאלה הששית אשר שאלתי למה בכלים אשר עשה שלמה לבית ה׳בקבתם לא הוסיף ולא גרע ממה שצוה הש״י למשה במלאכת המשכן

המשכן והמנורות והשלחנות והכיורות
והכיהם הוסיף שעשה עשרה במקום
אחד והוסיף גם כן שני העמודים
והים אשר עשה מדעתו ולא צוה עליו
י"ת ולא עשאם משה ולא צוה עליהם
דוד אביו / הנה התשובה הזאת תבנה
ותכונן אחרי התקירם אם מלאכת
המשכן האלקי ובנין הבית המקודש הזה
שנעשה בתבניתו אם הם רמז ומשל
והערה על ענינים אחרים מדעיים
אלקיים או לא היה נרמז בהם דבר
והיו הדברים ההם נעשים בלבד מכוונים
לעצמם או לכבוד ולתפארת ורחוק
הוא שנאמר שלא היה בזה רמז ולא
משל והערה לדבר אחר לפי שהיות
על ארון העדות שני כרובים שהם
צורות ילדים קטנים והיות להם כנפים
בהיות שאינם בעלי חיים מעופפי'
ידמה פעל בטל והיות בהיכל מנורת
זהב כלה ושבעה נרותיה עליה היה
פעל ריק הדלקתם ביום שלא היו
צריכים אורה גם היות שלחן אחד
ועליו לחם ולבונה זכה שמונה ימים
ואין שם מי שיאכל ,ממנו יאמר היה
הצורך לכל הדברים האלה הנה
המדע

המדע השכלי מורה ומתחייב שיש בזה
הוראה והערה ומשל לדברים אחרים
ושאלה הם דברים אינם מכוונים לעצמם
כי אם להורות על דבר אחר חוץ
מהם / והנה חז"ל השתדלו לתת טעמים
והערות בדרכים שונים בכלי הלז אמרו
בבראשית רבה מה למעלה שרפים אף
כאן עצי שטים עומדים מה למעלה
כוכבים אף במשכן כוכבים דא"ר חייא
בר אבא מלמד שהיו קרסי זהב במשכן
ככוכבים הנראים ברקיע וגם כן
אמרו מה התורה קדמה לעולם במעשה
בראשית כך הארון במעשה המשכן קדם
לכל הכלים מה האור קודם לכל במעשה
בראשית כך התורה שנקראת אור וכו'
עד שאמרו הרוצה להתחכם ידרים
להתעשר יצפין וסימניך שלחן בצפון
ומנורה בדרום ואמרו גם כן שהיא
המנורה רמז לנפש האדם לזכך את
עצמו בדעות התורה אמרו ויקחו אליך
שמן זית אך אמר הקב"ה למשה לא
שאני צריך לנר אלא אליך בשבילך שתהא
רואה להיכן אתה נכנס ויוצא ובמדרש
אמרו ויעש את מנורת הזהב עשר כנגד
עשרת הדברות וכל מנורה היו בה
שבעה

שבעה נרות הרי שבעים כנגד שבעים
אומות שכל זמן שהנרות דולקות
אומו׳ העולם מתכבשים ומיום שכבו
הנרות נתגברו האומות / ואמרו
כרובים שנים כנגד שני לחות ואורך
כנפיהם עשרים אמות הרי שנים ועשרים
כנגד שנים ועשרים אותיות / והיו
מגיעות ביקרות הבית לפי שהכרובים
מגיעים מסוף העולם ועד סופו
ואמרו יכין ובועז כנגד שמש וירח
יכין היה רמז לירח שנאמ׳ כירח יכון
עולם ובועז לשמש שהוא יוצא בגבורה
שנא׳ ישיש כגבור לרוץ אורח
כיורות עשרה כנגד עשרת הדברות
ארבעים בת יכיל כנגד ארבעים יום
שבהם נתנה תורה עשר מכונות כנגד
עשרה מאמרות על כל מכונה אמורה
על כל ציור דבור / ויעש את הים
מוצק הים זה העולם שהוא מוצק
שנאמ׳ בצקת עפר למוצק ודרשו עגולו
וארכו ורחבו ושפתו ופקעיו ובקריו כמו
שתראה מדבריהם ז״ל / ואף בזמן
בית שני היו החכמים שבישראל עושים
רמזים במשכן ובכליו הלא תראה יוסף
בן גוריון בספרו בקדמוניות שעשה

לרומיים בפרק ח׳ מ״ג מתנו כת׳
ז״ל הנה המחפש ימצא כי כל
אשר נעשה במשכן היה על דמיון
הדברים הטבעיים כי אם ישקיף אל זה
השקפת דעת מושקפת מהקנאה והתאוה
כי המשכן שהיה ארכו שלשים אמות
היה נחלק לשלשה חלקים והשני חלקים
הראשונים האמוניים נתנה רשות לכהנים
ללכת בו רומז אל הים והיבשה שהם
מקומות מיוחדים אל האנשים ללכת
בהם / והחלק השני מן המשכן שהיה
קדש הקדשים רומז אל השמים אשר לא
תעבור בו רגל אדם כי השמים שמים
ליי׳ ושנים עשר לחמי הפנים הנתונים
על השלחן רומזים אל התחלק השנה
לשנים עשר חדשים והמנורה הכלולה
משבעים חלקים והיותם נכללים בשבעה
קנים רומז אל שבע פעלות או
כחות שופעות מכל אחד משבעת כוכבי
לכת ומשבעת הכוכבים האלה תתבאר
תנועת הגלגלים ואמנם היות הקלעים
כלם בעלי ארבעה גוונים ירמזו אל
טבע ארבעת היסודות כי שש רומז
אל הארץ למה שהפשתן צומח בה
ומראה הארגמן רומז לים למה שהוא
אמנם

אמנם עשוי מדם דג מיוחד והתכלת
רומז אל יסוד האויר כי הוא כמראה
השעוה ותולעת שני רומז אל יסוד
האש ומלבוש הכהן שהיה של שש רומז
אל כללות הארץ והמלבוש של תכלת
רומז אל השמים והרמונים רומזים
אל הברקים והלפידים השמימיים והקול
הנשמע מן הפעמונים רומז אל הרעמים
ומעיל האפוד גם כן רומז אל כל
הדברים הטבעיים / ולזה רצה האל
שתהיה אריגתו מארבעה מינים מעורבים
עם זהב להאיר אל הבריות המפוזרות
בעולם / ואמנם חושב החשן באמצע
האפוד לדמיון הארץ אשר היא מרכז
השמים והיא במקום האמצעי מכל
הגלגלים וחשב האפוד אמנם ירמוז אל
הים הגדול או ים אוקינוס אשר הוא
סובב הכל והנה השמש והירח
נרמזים בשתי אבני השהם ושתים
עשרה אבנים הקבועות בחשן אם
שתהיינה רומזות אל שנים עשר חדשי
הלבנה או אל חגורת שנים עשר מזלות
הנקראות אצל היונים עגול זודיאקו /
והמגבעת או הכובע ירמוז אל השמים
בכלל לפי דעתי כי באופן אחר לא

בפרק היות מחוקה אבלו שמו י"ת ר"ל
על הכור וזה כשבת האור אשר הוא
באמת אבל הש י"ת וזה מספיק בביאור
אלה הדברים כי אין הכוונה רק
להורות מעלת נותן תורתנו י"ת
עכ"ל הנך רואה בעיניך שחכמינו
הקדושים האמינו שהיה רמז ומשל בכלי
המשכן ובית המקדש / והרב המורה
בפרק מ"ה חלק ג׳ מספרו השתדל לתת
רמז והערה בכלי המשכן ואמר שעשה
הכרובים להעיר על מציאות השכלי׳
הנבדלים מחומר לפי שהקדמוני׳ עובדי
ע"ז לא היה עובד עונם מהמורגש והיו
חושבי׳ שהמלאך הקדמון אשר לא ישיגהו
הנעדר הוא הגלגל וכוכביו ובאלו בזה
שערים ההמון להאמין במציאות המלאך
הנבדל מהחמר השכלי שהוא הדעת
האמתי ושבוה שיהיו שנים להורות על
רבויים כי אם היה אחד ידמו הרואים
שהיה זה צורת האלוה י"ת ושהושמה
המנורה לכבוד ולתפארת הבית כי הבית
בהדלקת המנורה בה תמיד יש לה
בנפש הרואה מעל הגדולה ושמזבח
הקטורת היה להסיר הכח המתילד
מהבשר השחוט לקרבנות עם אותו
קטורת

קטורת המורה שמה ואמנם השלחן
והיות עליו לחם הפנים אמר הרב שלא
ידע לו סבה עד היום ההוא ושהיה
הכיור לרחוץ הכהנים ומזבח העולה
להקריב קרבן לגבוה מפני שהיה וכו׳
מנהג עובדי ע״ז הקדומים ואתה
רואה כמה מהחולשה יש בדבריו אם
במה שאם תכלית הכרובים להשריש
העם במציאות המלאכים ווה ממה
שאין להם הכרח רב בלתי לי״לבדו ואם
שלא היה המנורה מורה על רמז כלל
כי אם לכבוד ולתפארת / וידוע
שהנרות הדלוקות ביום אינם כבוד ולא
תפארת במקום שיש שם אור החמה
ואם במה שלא מצא טעם נרמז לשלחן
ונאלם דומיה / ואם במה שאמר שלא
היה תכלית הקטורת כי אם להסיר
הריח רע שיתילד משחיטת הבשר
ולדבריו לא היה הקטורת אם כן
עוצר המגפה ולא היה צריך לתתו
בקדש הקדשים ביום הכפורים אחרי
שאין שם ריח בשר והיה צרכו
לעזרה אשר נעשה שמה הקרבנות לא
בהיכל ובדביר ולמה לא הושם בעזרה /
כל שכן במה שאמר שהיה טעם
הקרבנות

הקרבנות להרחיקם מדרכי הע"ז ואינם
מכוונות לעצמם וכבר כתב על זה
הר"מבן ואמנם הר"לבג הרחיב המאמר
בביאור הרמוז והנמשל במשכן וכליו
ובבית שבנה שלמה ואמר שהיו שני
הכרובים מעידים על השכל ההיולאני
ועל השכל הפועל ושל זה היו פניהם
איש אל אחיו להדבקם יחד ושהיו
פורשי כנפים למעלה לפי שמגמתם
להשיג ולעלות מזה המציאות אל מציאות
יותר גבוה ושהיו על ארון העדות
להעיר שהנבואה תבא באמצעותם ושהיה
פרוכת אחרי הארון להורו' ההבדל אשר
בין הצורות האלו המשכילות ובין שאר
הצורות ההיולניות שרומזים אליהם
השלחן והמנורה ר"ל שהשלחן מעיר
על הנפש הזונה והמנורה היתה
מורה על הנפש המרגשת ולהיותה יותר
נכבדת מהזונה היה מקום המנורה
בדרום שהוא הימין והשלחן בשמאל
שהוא הצפון ואמר שמזבח הקטורת
ומזבח העולה היו מורים על הפסד
אם לא שמזבח הזהב היה מורה על
הפסד האדם ומזבח העולה היו מורים
על הפסד שאר המורכבים ואמנם
למה

למה היו בשלחן שנים עשר חלות
לחם התענם החכם לתת בו הסבה
כפי התקופות בתנועות הגלגלים הנוטים
והמזלות באופנים רחוקים והרבה עליו
דברים / וכן אמר שבעת הנרות
אשר במנורה יורו על שבעת כוכבי
לכת שומרים כח הנפש המרגשת
והשתדל הרב לבאר המשל ההוא בגביעים
כפתורים ופרחים שהיו מעידים על
הכחות והחושים פנימיים וחצוניים וכן
זכר יריעות המשכן שהיו מארבעה
מינים להורות על ארבעת הצורות דומם
וצומח וחי ומדבר ושהיו עשרה
להורות על מספר השכלים הנבדלים
שהם עשרה וכאשר מצא שהיו במשכן
חמשים קרסים אמר שהיו כן לפי שהיו
בכאן ארבעים ושמונה גלגלים עם
גלגלי ההקפה ויוצאי מרכז ולהם היו
מניעים ועם השכל הפועל והשם י״ת
היו חמשים וכמו שהאריך בזה הרבה
אחד בפירושו לתורה ואמנם בפירושו
לזה המקום מספר מלכים הוסיף ואמר
שעשה שלמה חלוני שקופים אטומים
להעיר על שמקום ההשקפה הוא בתחלה
אטום עד שידריך האדם עצמו בלקיחת
ההקדמות

ההקדמות הצריכות לפתיחת החלונות
לראות האור הבהיר אור השכל
ושהיו היציעים שלשה זה על זה לרמוז
על שלשת ההשגות מהעולם השפל
והאמצעי והעליון ולזה היה העליון יותר
רחב והיו עולים מהשפלה לאמצעית
וממנה אל העליונה ושצייר כרובים
ותמורות שהם כדמות כפתורי המנורה
לפי שהכרובים הם משל לשכל ההיולאני
והתמורות ופטורי צצים היו השושנים
אשר הכרוב רועה בהם כמו שהמשיל
בשיר השיר׳ ושהיה זה בקדש ובקדש
הקדשי׳ לפי שקדש מורה על ההכנה
וקדש הקדשים על היציאה מהכח אל
הפעל ושהיה קומת הכרוב אשר בדביר
עשר אמות להורות על עשר מדרגות
הנבדלים שהעשירי הוא קדש לי״י /
ושהיו דלתות ההיכל עצי שמן להעיר
שהם אור השכל ושצייר בדלתות כרובים
ותמורות לפי שהם הפתחים לאלו
ההשגות : ושהיה החצר ארבעה טורים
להעיר על היסודות הארבעה ושעשה
עשר שלחנות ועשר מנורות לפי שמספר
העשרה מורה על השם י״ת שהוא
העשירי לשכלים הנבדלים ושקרא לפתח
בדביר

הדביר חמשית לפי שמגר הכהנים היה מעיר על שלש נורות דוממת וצומחת וחיונית ופתח ההיכל על הרביעית שהיא המדברת ופתח הדביר על נורה חמשית והוא השכל הנקנה ושני העמודים יכין ובועז היו מעירים על שתי הנורות צומחת וחיונית האחת מכינה לקבול הנורה האחרת והאחרת היא המושלת ולה העוז והתוקף והיה עובי העמודים ארבע אצבעו׳ להורות על קרבתם מטבע הארבע יסודות ולזה היה גם כן מעשה השושן ארבע אמות והיו הרמונים שני טורים לפי שיש שני מינים מהצומחת האחד בצמחים והשני בבעלי חיים וכן המרגשת בב״ח ובאדם והנה היו אלה להורות רבוי הצמחים והב״ח והיה הים עשר אמות קוטרו להורות על מספר השכלים וכמו שהאריך בזה יעויין משם :: ואתה עתה ברוך ה׳ המעיין בדברי אלה ראה מה שיש בדבריו מההבפל ומהרחק והנה לא ראיתי להשיב על חלומותיו ועל דבריו פן תכבד המלאכה הזאת ויהיו דברי אלה עליך למשא כבד והדברים בעצמם מורים שהכל המה מעשה תעתועים ואמנם חכמי הנוצרים נמשכו בזה אחרי דעת האחרונים

מחכמי עמינו כי הם אמרו שהיה המשכן והבית המקודש מורה על המציאות בכללו ולהיותו נחלק כפי מהות הנמצאים אל שלשה חלקים היה שיתחלק הבית האלקי אליהם והיה קדש הקדשים מורה על עולם המלאכים ולזה היו שמה הכרובים והיו שנים להורות על רבוים והיו פורשי כנפים למעלה להורות שאין להם קיום וחיוב המציאות והשפע מפאת עצמם כי אם מפאת עלתם יתעלה / והיה ההיכל והוא הקדש מעיד על עולם הגלגלים ולזה היו שמה השלחן המנורה אשר בה שבעה נרות רומזות אל שבעה כוכבי לכת והשלחן אשר עליו שתים עשרה חלות רומז אל גלגל המזלות והמזבח מעיד על הגלגל העליון ולזה היו כל כלי הדביר וההיכל זהב להיותו עומד ובלתי נפסד להורות על נצחיות השכלים הנבדלים והשמים ושהיה החצר רמז לעולם השפל הזה ולכן היה בו מזבח העולה המורה על ההויה וההפסד וכיור וכנו המורה על טהרת מעשי האדם בעולם הזה ושל זה לא היו בחצר זהב כלל כ"א נחשת לפי שלא היה מורה על נצחיות כלל כי אם על ההפסד / ואמרי

שאמר

שאר הדברים היו מהכרח המלאכה ומפאת הבנוי / ובאמת רואה אני דבריהם בזה יותר מתיישבים מכל דברי שאר החכמים אשר זכרתי מבני עמנו : ואשר אאמינהו אני בזה הוא שאין ראוי שנבקש רמז ונמשל בכל אחד מהדברים הפרטיים שנזכרו במעשה המשכן ובבנין בית שלמה לא בשעורים ולא בפרחים ובגביעים ובשאר הדברים הפרטיים כי מהם באו רבים לצורך המלאכה והכרח הבנין וכל שכן שאין ראוי לבקש נמשל בדברים שהיו מחוץ לבית כיציעים והעליות והלשכות והעזרות והרצפה שאלה היו לשמוש הבית ועובדיה ולא באו לרמוז לדבר נעלם ולזה לא זכרם הנביא בכתובים כי אם הדברים המורים ורומזים על הדברים הנעלמים וכבר זכר הרב המורה בהקדמת ספרו שפעמים יבאו במשל דברי ליפות המשל שאין לבקש בהם דבר בנמשל ואמנם היה המשל והרמז בבית המקודש בדביר ובהיכל ואולם וכליו ולא בדבר אחד ואמנם הדבר אשר יעיר עליו הבנין הזה רחוק אבלי שיהיה דבר מן החכמות והדברים המושגים מתוך החקירה והעיון כי לא היה צריך י"ת

לעשות לו רמז והערה בבית משכנו ובבית מקדשו כדבר שהוא ידוע ומושג לחכמים ויותר ראוי שנאמ׳ שהיתה ההערה והרמז בו לדבר ראוי שנאמינהו בחוק התור׳ ולמה שנעשה במצותיה באופן שיהיה המשל והרמז ההוא מדריך האדם למה שיעשה וכבר גלה אמתת זה הנביא יחזקאל באמרו אתה בן אדם הגד את בית ישראל את הבית ויכלמו מעונותיהם ומדדו את תבנית ואם יכלמו מכל אשר עשו צורת הבית ותכונתו ומוצאיו ומובאיו וכל צורותיו וכל תורותיו הודע אותם וכתוב לעיניהם וישמרו את כל צורתו ואת על צורתו ואת כל חקותיו ועשו אותם ואמר זה לפי שבזמנו היו טועים בעבודת השמש והירח ואמר שיתבודדו ויתבוננו בענין הבית וימדדו את תכניתו שהוא המשלי׳ יורה להם טעותם כי ליי׳ המלוכה והוא המושל והמשגיח לא אחד מהמשרתים ולא חכמו בזה יכלמו מעונותיהם בראותם כי לא תעבר אלים הוא אבל בביתם ימצאו מה שילמדם להועיל אם יתבוננו בו / ואמר שמות קנים צורת הבית ותכונתו ומוצאיו ומובאיו ואמר פעם שנית וכל צורותיו ואמר

כו

כו לשון חקים ותורות לפי שהדברים
מושגים אצלנו באחד מארבעה אופנים אם
בחוש ואם במושכל ראשון ואם במופת
ואם בקבלה ואמ׳ צורת הבית על הנראית
בחוש ותכונתו על התכונה הנרשמת בנפש
שהיא ידיעת המושכלות הראשונות ואמר
מוצאיו על המופתים הנעשים מהם שהם
היוצאים מהקדמות החושים ומהמושכלות
הראשונות ומובאיו הם המקובלות
הבאות לאדם מאחרו בדרך קבלה ולזה
צוה י״ת לנביא וכל צורתיו וכל חקותיו
וכל תורותיו הודע אותם ואמ׳ צוה צורותיו
על המוחשות והמושכלות הראשונות כי
כלם צורות מושגות לאדם בלי עיון
וכל חקותיו הם המקובלות שאין להם
טעם וכל תורותיו הם המופתים הנודעים
בהוראה ולמוד ואמר שמתכונת הבית
וסדורו וחלקיו יודיע להם כל זה כדי
שישתלמו בכל מה שיבוקש באמונה אם
הדברים המתבארים על דרך היקש ואם
הנודעים מצד הקבלה לבד ולהיות זאת
כונת הכתובים באמת אמר הגד לבני
ישראל את הבית ואמר הודע אותם ולא אמר
הראה להגיד שאין הדבר תלוי בראיית
העין כי אם בהבנת הנרמז והמכוון
בבנינו /

בבנינו / והנה הנראה בבית האלקים
וכליו והנלמד ממנו לדעתי הוא כפי מה
שאמר הנה היו בית לי בית המקדש
מאבנים ועצים וזהב זה על גב זה.
והיו האבנים גדולות ויקרות ואבני גזית
ולא היה בהם פתוח כלל ולא זהב מונח
על האבנים ואמנם העצים היו בהם
הפתוחים והיה הזהב מדובק בהם וכל
זה היה להעיד ולהיות זכרון לבני ישראל
שהמלכי׳ אשר מלכו בהם עד זמן הבנין
ההוא שהם המכונים בכותלי בית ה׳ היו
שלשה שאול ודוד ושלמה והאבנים היו
רומזים לשאול ולכן היו גדולות ויקרות
כי כן היה שאול גדול וגבוה מכל העם
ולא היו עליהם פתוחים שהם רמז
לידיעית ולחכמות לפי שלא היו בשאול
ידיעות וחכמות אלקיות ולא היה זהב
על האבנים לפי שהזהב מורה על תפארת
המלכות ורוממותו ועל נצחיותו בזרעו
ושאול היה משולל מכל זה והיו אבני
גזית לפי שנכרת ממלכותו ולא נשאר
לו בן יושב על כסאו ואולי שעל זה
באמ׳ אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה
סוף דבר שלפי ששאול לא הוליד כדומה
במלכותו ונעדר ממנו כח הצמיחה נמשל
כאבן /

כאבן/ ואמנם עצי ארזים הם רמז
לדוד להיות הארז הנכבד שבעצי׳ והיותר
קיים ובלתי נפסד וכמו שאמ׳ עליו צדיק
כתמר יפרח כארז בלבנון ישגא שתולים
בבית ה׳ וגו׳ ונמשל בצומח ובארז לפי שהיה
בו כח הצמח והוליד בדומה בן יושב
על כסאו והיה דוד עץ פרי עושה
פרי למינו והיו עליו הפתוחים לרמוז
אל ידיעותיו וחכמתו / ואמנם הזהב
היה רמז לשלמה שנתעשר מכל המלכים
והיה עליו תפארת המלכות במעלה עליונה
מכל מלכי ישראל והנגידות בכסא ממלכתו
ולא היו העצים נאחזים באבני הבית
אבל היה הזהב מדובק ואחוז בארזים עד
שהיו נראים בזהב כל הפתוחים שהיו
בארזים כך דוד לא נדבק בשאול כי לא
היה מזרעו אבל נדבק שלמה בדוד אביו
והיו נראים עליו פתוחי ידיעות דוד אביו
וחכמתו כמו שאמר משלי שלמה בן דוד
דברי קהלת בן דוד כי היה מיוחס אליו
להיותו דומה לו ולפי שירש החכמה
ממנו עם המלכות/ הנה ביארתי הרמז
בכותלי בית המקדש על מלכי בית ישראל
שהיו עד זמן הבנין וכבר המשילו חז״ל
האנשי׳ הגדולים בכותלים כמ׳ שאמרו כתולי
דבית

דבית המדרש יוכיחו שאמרו זה על חכמי הדור אשר היו עקר המדרש · ואפשר לומר עוד שהיה הרמז בכותלי הבית על העולמות השלשה והיו האבנים רמז לעולם השפל הארציי והיו העצים הנומתים למעלה כנגד עולם הגלגלים ולזה היו עליהם הפתוחים לרמוז על הכוכבי׳ והיה הזהב רמז לעולם העליון שהוא היותר נכבד מכלם ולמה שהיה הזהב יורד על הפתוחי׳ ומדבק בהם כמו שידבק המתנועע השמימיי עם מניעו הנבדל בכונה ובכוסף וזה הרמז הוא כדי להודיע ששלשת עולמות הם מאת ה׳ והוא המשגיח בכלם וזהו הרמז בכללות הבית · ואמנם דביר הבית שהוא קדש הקדשים היה לרמוז שתכלית האדם וטובו הוא העיון בתורת האלקים ושמירת מצותיו וכמו שאמר סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם ולזה הושמו בארון העדות לוחות הברית וספר התורה אבלם לפי שזה היה תכלית האדם והושם זה בדביר לפני לפנים כי הוא התכלית האחרון והיכחו על הארון שני הכרובים לרמוז שהתורה היא אלקית נתנה באמצעות השכלים הנבדלים מהשם י״ת

י״ת אשר עליהם ולזה היו פורשי
כנפי למעלה כי מהגבוה על גבוה היה
השפע התוריי המגיע באמצעותם וכמו
שאמר ה׳ מסיני בא וגו׳ ואתא מרבבות קדש
מימינו אש דת למו / והיו פניהם איש
אל אחיו לרמוז על הסכמתם. כמו שאמרו
מסדר התפלות כלם אהובים כלם ברורים
כלם עושים באימה וביראה רצון קוניהם והנה
עשה שלמה בדביר כרובים אחרים גדולים
והיו פניהם לבית להעיד שבזכות התורה
אשר שם יחנו מלאכי ה׳ וההשפעה העליונה
על הבית ההוא וישרה בו השכינה אלקית
וזהו היות פניהם אל הבית הנה אם
כן הכרובים שעשה משה עליו השלום
דבקים בכפורת היו מעידים על היות
התורה אלקית והכרובים אשר עשה שלמה
בדביר שהיו ממלא את הבית היו
מעידים שהנה מלאכי אלקים באים ויחנו
בתוכו / ולא אחדל מלומר בזה עוד
רמז אחר כפי הנגלה והוא שהיו הכרובים
ההם על הארון כדמות שני ילדים קטנים
והיה כפי מה שאחז״ל אחד בצורת זכר
ואחד בצורת נקבה להעיד שכל איש
ואשה אשר מבני ישראל המה מילדותם
יתמידו ויכלו ימיהם על תורת אלקים

ויהגו בה יומם ולילה אם בקריאתה ואם
בקיום מצותיה ושבזה יזכה נער את
ארחו . וכזכות התורה אשר ילמדו
מנעוריהם יהיו פורשי כנפים למעלה
וידבקו בעליונים והנה היה הפרוכת אחר
זה וכותל היה בבית שלמה מבדיל המחיצה
הזאת לרמוז שהתורה האלקית ראוי
שישמור האדם אותה לשמה ולא לקבל
פרס כדברי אנטיגנוס וכאלו העובד האמתי
אין ראוי שיביט אל דבר אחר כי אם
אל עבודת הבורא י"ת ושמירת תורתו
ולא לתקוות השכר הנמשך ממנו ולזה
היה הכותל והפרוכת מבדילי' את הדביר
מן ההיכל הרומז על השכר והטובות
כמו שאבאר והיה אחרי המחיצה הזאת
הנקראת דביר וקדש הקדשים ולפני לפנים
מחיצה אחרת שהוא ההיכל הנקרא קדש
והיו בו שלשה כלים אלקים והם השלחן
והמנורה ומזבח הקטורת והיה הרמז
בזה להודיע ששומר התורה והמצות
ומקיים אותה לשמה אע"פי שלא יעבוד
על מנת לקבל פרס הנה ראוי שידע
ששלשה מיני השכר מושפעים מהש"י
לאוהביו ולשומרי מצותיו האחד מהם הוא
השכר הגופני שנכלל בו העושר והכבוד
כי

כי לא יעזוב את חסידיו וכמו שאמר
ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם
ואמר שלמה אורך ימים בימינה בשמאלה
עושר וכבוד / והשכר השני הוא
החכמה והמדע כי שומר מצות אם בתורת
ה׳חפצו יחכם ויתבונן וי״י יתן חכמה מפיו
דעת ותבונה ובשמירת האדם מצותיו
חכמתו מתקיימת / והשכר השלישי
האחרון הנמשך משמירת התורה הוא
ההשארות הנפשיי הנצחיי שבא לאדם אחר
המות לראות באור החיים וכמו שאמר׳
האשה החכמה והיתה נפש אדוני צרורה
בצרור החיים את ה׳אלקיך וגומ׳ועל שלשה
מיני השכר האלה היה מתפלל הכהן
כשהיה נושא כפיו לברך את העם כי
באמרו יברכך ה׳וישמרך כיוון שכר
הראשון כי הברכה היא תוספת הטובות
הגשמיות ואמר יאר ה׳פניו אליך ויחנך
כנגד השכר השני שהוא האור השכלי
והמדעיי ולכן אמר ויחנך כי הוא י״ת
החונן לאדם דעת ואמר ישא ה׳פניו אליך
על השכר השלישי והוא ההשארות הנפשיי
ולזה אמ׳וישם לך שלום כי ההשארו׳הנפשיי
הוא השלום האמתי כמו שאמר יבא שלום
ינוחו על משכבותם והנה השלחן

אשר היה בהיכל ועליו לחם הפנים היה
רמז למין הראשון מהשכר שהוא הגופני
וזהו שאמר לחם פנים לפני תמיד להעיר
שלא יהיה צדיק נעזב וחסר לחם וגם
לא יהיה עשרו וכבודו במקרה ובטבע
כי אם בהשגחה אלקית וזהו לפני תמיד /
והודיע גם כן בזה שאין כילות לפניו
י״ת כי היא משפיע תמיד אם המקבלים
יהיו מוכנים לקבלו ולכן היה השלחן
זהב טהור ומנקיותיו שהיו מונחות בין
החלות להורות על הכבוד ולזה היו גם
כן שם כפות הלבונה לרמוז על השם
הטוב והנה היו החלות שתים עשרה
להעיר כי ברכות ה׳המזלות הי״ב יעירו
בדבר הזה או ירמוז לי״ב שבטי יה
שיזכו לשכר הזה או לשנים עשר חדשי
השנה שיתמיד הטוב ההוא כדברי
יוסיפון / והמנורה באה לרמוז המין
השני מהשכר המתחייב משמירת התורה
מושפע מאתו י״ת שהוא שכר נפשיי ר״ל
החכמה והמדע והיה מורה על זה
המנורה ונרותיה לפי שנר ה׳נשמת אדם
חופש כל חדרי בטן והיו שבעה הנרות
רומזים אל שבע חכמות לפי שכלם
ימצאו בתורת האלקים ולכן היו הנרות
כלם .

כלם פונות אל הנר האמצעי ואותו נר שנקרא נר מערבי היה פונה אל קדש הקדשים להעיר שהחכמה האמתית היא אשר תסכים עם שרשי התורה אשר שם והיתה המנורה זהב טהור להורות על מעלת החכמה וקיומה לעד ושלא ימצאו בה דעות זרות ובלתי מסכימים אל הדת אבל היה כלה דעת טהור ובריא אולם ולזה היה מעריך את הנרות אהרן ובניו מערב עד בקר לפני ה׳ לרמוז שילמדו החכמות מפי אנשי חיל יראי אלקים כאהרן ובניו כי הם ילמדו אותם ויערכו אותם לפני ה׳ ר״ל כפי הראוי להסכמת תורתו ואמתת עבודתו והיו לה גביעי׳ משוקדי׳ כפתוריה ופרחיה לרמוז על הסתעפו׳ החכמות והידיעות כלם והיה המנורה מקשה כלה לפי שהחכמות ככד מה יתאחדו כלם להיותם כפי הנמנא והנמנא כלו כאיש אחד / ואמנם מזבח הקטורת בא לרמוז על הענין השלישי מהשכר הנמשך מהתורה ומושפע מאתו י״ת והוא ההשארות הנפשיי הנצחיי הבא לאדם אחרי המות ולזה היה ענינו העלאת העשן למעלה רמז לנפש העולה היא למעלה והיה המזבח הזה מכוון לנגד

לנגד קדש הקדשים לפי שההשארות
הנפשיי הוא באמצעות התורה והוא
ההתאחדות האמתי עם הכרובים הקדושים
היושבים ראשונה במלכות עילאה ולהיות
זה השכר הוא היותר יקר ועליון ואמתי
היה הכהן הגדול ביום הכוס שנבאר
בבאו אל קדש הקדשים מוליך שמה
הקטורת ומשים אותו לפני הארון והכרובים
כאלו היה אומר שובי נפשי למנוחייכי
והיה הקטורת עוצר המגפה כי ההשארות
נפשיי הנצחיי יבזה המיתה הגופניית
ויעבור בערה ולכן היה הכהן מקטיר
בבקר ובערב במזבח הזה ונאמ'בו
קטורת תמיד לפני ה'קדש קדשים הוא
לה'כי הבקר והערב רומזים על החיים
והמות והיה ההשארות לפני ה'תמיד ר"ל
בנצחיות ולהיות השכר הזה גדול מהמינים
האחרים נאמ' בו בלבד קדש קדשים
לה'מה שלא אמר כן בשלחן ובמנורה
ולטהרתו ונצחיותו היה המזבח הזה זהב
אבל היה מצופה על עץ לפי שבאמצעות
הדברים הנפסדים כעץ יגיע האדם אל
ההשארות הנצחיי הנרמז בזהב · וקודם
ההיכל שהיא המחיצה השנית הזאת אשר
בה הכלים אשר זכרתי היה האולם והחצר
והיה

והיה בחצר מזבח העולה וכיור וכנו והים אשר עשה שלמה והיה כל זה לרמוז אם הכיור שהנה יזכה האדם למעלת החכמה ומעלת העושר והכבוד הנרמזים בשלחן ובמנורה באמצעות השכל המעשי אשר יבואו ממנו המדות המשובחות לפי שהם סולם ומעלות לשכליות ובאמצעות המדות הטובות יזכה האדם לכבוד ולעושר ולחכמה ולהיות הכיור מורה על זה היתה הנחתו בין המזבח שהוא רמז לעולם ההויה וההפסד כמו שבארו ובין אהל מועד שהוא רמז לידיעת האמתיות כמו שאמר והיה כל מבקש ה׳ יצא אל אהל מועד לפי שהשכל המעשי הוא האמצעי ביניהם והיו נותנים בכיור מים שהם רמז לתורה להגיד כי בלמוד התורה תשלם המעשי וירחץ ממנו כל טומאה וכל לכלוך ולזה נעשה הכיור במראות הצובאות אשר צבאו פתח אהל מועד בימי משה שהם הפעולות המשובחות והשלמות אשר צבאו פתח אמתת התורה והחכמה אשר רמז אליה אהל מועד כי הפעולות השלמות זה דרכם ר״ל היותם נקשרות בשכל ואמנם מכונות הכיורות היו לרמוז על התכונות והמזגים שהם מכונות

מכונות למדות השלמו' ולכן עשו בהם
מסגרות שהם הסייגים להדריך החמר
ולהשוות המזג. באופן הראוי והאופנים
שהיו במכונות היו רומזים לרמוזת הימים
והזמנים והיו האופנים והמסגרות ארבעה
להיות החמר מורכב מד' יסודות וכל שאר
הדברים שזכר במכונות הולכים על הדרך
הזה הנה אם כן הכיורות מורים על
המדות המשובחות והמכונות על המזגים
השוים והממוצעים ואמנם מזבח העולה
היה לרמוז על המות הגופנית שאי אפשר
שימלט האדם ממנה ותקדם בהכרח מזבח
העולה הזה למזבח הקטורת לפי שאי
אפשר שיזכה האדם אל ההשארו' הנפשיי
הנצחיי אם לא נהקדים אין המות הגופיית
לפי שהדבקות הנפש בנבדל· בעודה
בחיים הגופניים אי אפשר וכמו שאמר
י"ת כי לא יראני האדם וחי ולזה היה
השכר ההוא מיועד אחר המות ולכן
היה מזבח העולה בחצר ומזבח הקטורת
אחריו בהיכל להודיע שאחר המות תבא
הדבקות הנפשיי והיה מפני זה מזבח
העולה מקום מוכן להפסד גופות הב"ה
והיה רבוע לרמוז על הרכבת הארבעה
יסודות שהם סבת ההפסד · והיה נחשת.
ולא

ולא זהב לרמוז על הספסד והיה לו
מכבר מעשה רשת לפי שהמות היא רשת
פרושה על כל החיים והיה נכון למות
לפי שעניני העולם הזה הם כוזבי׳ ויפשוט
האדם שיש בהם קיום ואמת כפי הנראה
מהם והם כזובים ריקים בוקים ומבולקים
מבפנים והיה לו כבש סמוך אליו
לפי שהמות יכבוש כל אדם כלם ולא
היו עולים במעלות על המזבח לפי שאין
שלטון ולא מעלה ביום המות והנה עשה
שלמה הים ושמו סמוך לכל זה להעיד
על זה העולם ההווה הנפסד כי העולם
הזה הוא ים זועף וכמו שדרשוהו במדרש
והודיע בזה שאין הכיור והמזבח הוא
מיוחס אל זה העולם והיה הים עשר
באמה משפתו אל שפתו לפי שהנמצאים
השפלים נכללים בעשרה ר״ל החמר
הראשון והצורה הגשמית והארבע יסודות
והדומם והצומח והחי והמדבר והיה עגול
סביב לפי שהעולם הזה הוא כלו מתדמה
ומה שהיה כבר היה והנה לא היה
נובע והיה מקבל המים מחוץ לפי שזה
העולם מקבל השפע מלמעלה והיה עומד
על י״ב בקר והיו המים באים מהם אל
הים לרמוז שהעולם הזה הוא מושפע

מי"ב מזלות העליונים והיו פונות
לארבע רוחות לרמוז שעניניהם יהיו כפי
הארבעה תקופות של כל שנה ושנה
ואחר הדברים היו לצורך המלאכה
ואולי שיש בהם נסתר ורמז ואני לא
בקאתי עד תכונתו ואמנם שני העמודים
דעתי הוא שלא עשאם שלמה לרמוז על
דבר מסודות המציאות אבל לפי שהבונים
חרבות למו ועושים בנינים גדולים ומגדל
וראשו בשמים קראו בשמותם עליהם ושמו
את שמותיהם או סימניהם בבנינים אשר
עשו זכרון ומשמרת לבאים אחריהם
לכן ראה שלמה לעשות סימן וזכרון
משני המלכים אשר היו בבנין הבית
האלקי ההוא שהם דוד ושלמה ולזכרונם
עשה העמודים האלה לפי שהם היו
העמודים אשר הבית נכון עליהם ולכן
היו שנים ולא עוד כנגד דוד ושלמה
ולזה היו על ראשי העמודים כותרות
להודיע שהיו מלכים וכתר מלכות על
ראשם ולכן היו עליהם רמונים להעיר
על חכמתם שהיו מלאים כרמון ולזה
לא שמו אותם בדביר ולא בהיכל כי
אם פתח בית האלקים במקום אשר היו
יושבים המלכים ולזה לא עשאם מוזהב
כי

כי אם מנחשת להאיר היותם נפסדים
כשאר הדברים השפלים ולזה היה
חלולים להעיר שהם כשאר עניני העולם
הזה שאתה תראה שכל הדברים שהיו
בעזרה היו מנחשת וכלם היו חלולים
אם המזבח נבוב לחות ואם הכיורות
חלולים וכן הים וכן עשה את העמודים
ולזה קרא אחד מהם יכין לרמוז אל
דוד שהכין הדברים לבית ה׳ כמו שאמ׳ והנה
בעניי הכינותי לבית ה׳ וגומ׳ וקרא האחד
בועז לרמוז אל שלמה שבו היה עוז
הבנין ועקרו וגם בחר בשם הזה לפי
שבועז היה אבי עובד וכמו שנאמ׳ בסוף
ספר רות ובועז הוליד את עובד וכן
היה שלמה האב שהוליד כל הפועלים
והעובדים במלאכת הבנין ונקרא גם
כן בועז לפי שהיה שלום בימיו ועוז
ותפארת במלכותו ועליו וכתרו נתקיים
מה שאמ׳ דוד אביו ה׳ עוז לעמו יתן
ה׳ יברך את עמו בשלום ולזה היה
העמוד אשר קרא יכין לצד הימין ובועז
לצד שמאל לפי שהיה יכין רומז לדוד
אביו ולכן נתן לו המקום היותר נכבד
ולזה היה אורך כל עמוד שמנה עשרה
אמות שהם במספר האותיות ח״י לרמוז

שבניהם דוד ושלמה יהיו קיים עדי עד בזכרון הבאים אחריהם כמו שדרשו חז"ל על פסוק אגורה באהלך עולמי' והבנין הזה יחיה זכרונם ויתמיד שמם עוד כל ימי הארץ וגם שהם בזה הפעל והבנין האלקי הודו ושבחו לשמו ית' ובאמרו א"י א"י הוא יודע ולזה אמ' וחוט שתים עשרה יסוב את העמוד השני והוא מאמר ראוי שיובן עתה כפשוטו שנזה שלמה לעשות בעמוד בועז הרומז עליו חוט אחד שהיו בו שתים עשרה אמה להעיר שבשנת שתים עשרה שנה למלכותו שרה השכינה על בית ה' ואמות וזה מבואר שבשנה הרביעית למלכותו יוסד בית ה' והתמיד הבנין שבע שנים ושנה אחת שעברה משכלתה המלאכה עד חנכת הבית כמו שנזכר קודם וזה הרי לך שהיו שתים עשרה שנה למלכות שלמה כשעשו חנכת הבית ואל זה הרמז המופלא רמז באמרו וחוט שתים עשרה אמה יסוב את העמוד השני מה שלא אמר בעמוד הראשון הנה אם כן השמתי בענין העמודים עשרה דברים מורים על זה הרמז הנכבד/ והנה היה אורך הבית כלו דביר והיכל ואולם שבעים אמות בחלל הבתים כמו שנזכר

שנזכר לרמוז שימי שנותינו בהם שבעים שנה / ואמנם עם עובי כותלי הבתים היו שמונים אמות או יותר מזה כנגד מה שאמר ואם בגבירות שמונים שנה ורהבים עמל ואון ולכן היה בסוף זה השיעור כלו מזבח העולה המורה על המות שתבא בסוף החיים / ואמנם היה רחבו עשרים אמות לרמוז על ימי הנערות שהם עשרים שנה והיה קומתו שלשים אמה להעיר על שנות ההעמדה שהיא קומת האדם וטובו ויופיו כי היו השנים אשר אחרי זה ימי הירידה אם עם השארו׳הכח ואם עם הראות החולשה זהו כללות הרמז והמשל אשר בא בבית האלקים כפי הנראה לעיני / ואחרי הודיע אלקים אותך המעיין את כל זאת ההערה תוכל להשיב בנקלה לשאלה אשר אנחנו בהתירה והוא שבארון העדו׳לא היה יכול שלמה להוסיף ולא לגרוע ממה שהיה לפי שהיה התור׳אחת וכן במזבח הזהב להיותו מורה על ההשארות האישי והדבקות נפש האדם אחרי המות ווה לא יתרבה באדם אחד כי נפשו נשארת באיש

וגם לא ראה להוסיף ולהרבות במזבח העולה לפי שהיה מורה על המות אשר היא

היא אחת ושוה בכל האנשים וכמות זה כן מות זה וגם לא ראה לעשות כי אם יש אחד להיותו מורה ומעיד על העולם הזה שהוא אחד / הנה אם כן באלה הכלים כלם לא היה אפשר התוספת והרבוי כפי הנרמז בהם אבל ראה להוסיף ולהרבות במנורות ובשלחנות ובכיורים ובמכונות לפי שכבר יפול הרבוי והתוספת בדברים אשר ירמזו על יהם אם במנורו׳ להוראתם על החכמות ולפי שהוא ע״ה נחכם מכל האדם והשיג חכמות רבות ומתחלפות כמו שנזכר הרבה במנורות ואם בשלחנות להוראתם על העושר והכבוד והיה זה באנשים באופנים רבים ומתחלפים ויתוסף למה שיתוסף תמיד ויען שלמה נתעשר יותר מכל המלכים שהיו בישראל ויגדל כבודו עד למעלה עד שאחז״ל שמלך בכפה לזה עשה הרבה שלחנות לרמוז על רבוי עשרו וכבודו ומעלתו וגם כן בכיורות שרומזים למדות המשובחות והמכונות שרומזות על המזגים השוים והנכנעים לתורה ולחכמה הרבה והוסיף שלמה להיות השלמיות האלה מקבלי׳ התוספת והחסרון ולפי שהוא ע״ה ניתוסף גם בזה על כל אנשי

אנשי דורו וכמו שאמר וידבר שלשת אלפים משל וגו׳ שמורה על ידיעתו והשלמתו במדות ובתכונות הנפשיות וכמו שיורה על זה ספר משלי אשר עשה בזה / והעמודים היו במספר שנים ולא עוד להורותם על שני המלכי׳ דוד ושלמה אשר התעסקו בבנין הבית ושעליהם נבנה בית האלקים ואמנם למה היה תוספת המנורות עשרה ולא מספר אחר וכן תוספת השלחנות והכיורות והמכונות היו כלם בזה המספר עצמו ולא במספר אחר נוכל לתת הסבה בזה ע״ד חז״ל שכיון בזה ﬠ עשרת הדברות וענין זה הוא שהחכמות הנרמזות במנורות והשלחן רמזו בעושר ובכבוד והמדות המעשיות הרמוזות בכיורים והמזגים הטובים והישרים בלבותם הנרמזים במכונות הכל ראוי שיהיה כפי שרשי הדת ועקרי התורה שהם עשרת הדברות שנתנו בסיני שהם סוגים כוללים לכל מצות התורה והוראותיה ולהורות על הסכמתם באו במספרם / ונוכל גם כן לומר שעשה הרבוי בזה המספר להעיר שהשפע המגיע אינו אם בחכמות ואם בעושר והכבוד ואם במדות המשובחות ואם במזגים הטובים והישרים כלו

כלו הוא מושפע מדרך השכלים הנבדלים שהם במספר עשרה אם לדעת הפילוסופים שימנו אותם במנין הגלגלים המתנועעי׳ ההם ואם כפי דעת התורני׳ שיזכור רבוי גדול מהמלאכים שאין המלט מהיותם נכללים במדרגות עשרה אם מהמאות או מהאלפים או מהרבבות כמו שאמ׳ אלף אלפין ישמשוניה וריבו רבבן קדמוהי יקומון הנה אם כן הותרה בזה השאלה הששית האחרונה:

אבן עזרא

על

ספר שמות

כא'

ואלה המשפטי' / אחר שאמרו ישר' למשה דבר אתה עמנו אמ' השם למשה בגשתו אל הערפל כה תאמר אל בני ישר' והחל להזהיר על אלהי הזהב' ושיכרי' ברית עמהם ברדתו שהשם לבדו יהיה להם לאלהים והורהו המשפטים והמכות שיאמר להם אם יקבלום אז יכרות להם ברית ואמר לו בסוף אלה התנאי' פרשת הנה אנכי שולח מלאך לפניך ועיקר הפרשה להשמיד עבודה זרה מארצם בהכנסם שם וככה פירש להם משה לפני כרות הברית כי בסוף ולא תעבוד את אלהיהם והנה תחלת הפרשה שלא יעשו עם השם אלהים אחרים וסוף הפרשה להכרית זכר האלילים והפסילים שהם עשויים בארץ כנען : כי תקנה / אומר לך

כלל לפני שאחל לפרש כי כל משפט
או מצוה כל אחד עומד בפני עצמו
ואם יכולנו למצוא טעם למה דבק זה
המשפט אל זה או זאת המצוה אל זאת
נדבק בכל יכלתנו ואם לא יכולנו נחשוב
כי החסרון בא מחוסר דעתינו ואין לאדם
בעולם יותר קשה עליו מהיותו ברשות
אדם כמוהו על כן החל משפט העבד /
וקדמונינו אמרו כי עבד עברי הוא
ישראל וככה וכי ימכור איש את בתו
לאמה רק וכי יכה איש את שן עבדו
הוא כנעני וככה וכי יפה איש את עבדו
וככה אם עבד יגח השור והנה אמרו
כי ונמכר בגנבתו הוא ישראל והחולקים
עליהם אמרו כי עבד עברי אינו ישראל
רק הוא ממשפחת אברהם וככה הבת
וכל העבדים הנזכרי' אחר כן דרך אחד
לכל וראיתם דבר האשה וילדיה כי אמרו
כי המשפחה תלויה באב ועוד ועבדו
לעולם כי הם אומרי' כל ימיו והיה
עליהם קשה שיהיה ישראל נרצע ועתה
נחפש המלות כמשמעם אם עבד עברי
אינו ישראלי למה אמר הכתוב כי ימכר
לך אחיך העברי והלא ידענו כי משמע
לא תשנא את אחיך בלבבך ישראל וככה
כין

בין איש ובין אחיו ובין גרו ורבים ככה
והנה אין ספק כי פירוש אברם העברי
שהוא מבני עבר עליו כתוב אבי כל
בני עבר הפך ושם הוא אבי כנען·
או נקרא עברי בעבור שבא מעבר הנהר
אף ע״פ שהיה ראוי להיות עברי נהרי
ונחשוב כי הכתוב תפש דרך קצרה
בעבור שמצאנו ואקח את אביכם את
אברהם מעבר הנהר והנה גם נקראו
העברי שהם ישראל כי ראינו שאמר
משה לפרעה כה אמר יי׳ אלהי ישראל
וכאשר שאל פרעה מי הוא זה השם
אז השיבו השם אלהי העברים והנה
אלהי העברים כמו אלהי ישראל והנה
אם ישראל נקראו עברי׳ בעבור שהם
מיוחסי׳ אל עבר ישתתפו עמנו בני
ישמעאל ובני קטורה ובני עשו ואנחנו
לא מצאנו קורא אחיך רק אדום לבדו
שהיה בבטן אחד עם יעקב גם לא
תמצא בכתוב שיזכיר עשו שהוא אחינו
במנות רק בדבר השליחות וכמוהו לא
תתעב אדומי כי אחיך הוא אחר שהזכיר
אדומי וככה על רדפו בחרב אחיו הנה
בכל המקר׳ לא מצאנו מלת עברי כי אם
על בני יעקב וכתוב ושם אתנו נער

עברי לאכל את העברי' לאם מכה איש עברי שני אנשי' עברים ויונה אמר עברי אנכי כי הם שאלוהו אי מזה עם אתה ואם המלה היתה כוללת עמים רבים עוד לא השיב מאי זה עם הוא וכתיב פן תעבדון לעברים והעברי' היו לפלשתי' ובירמיהו כתוב לשלח איש את עבדו העברי והעבריה ובסוף פירש לבלתי עבוד בם ביהודי אחיהו איש וידוע כי אדומי לא יקרא יהודי והחולקים אמרו והנה כתוב ורבים מעמי הארץ מתיהדים ואינם מישראל וזהו עורון כי לפי דעתם אם פי' שהיו מתיחסים אל יהודה או ששבו לתורת יהודה והיה ראוי להיותו לבלתי עבוד בם במתיהד אחיהו ועל דרך זה היה ראוי להיות עברי מתעבר והאומר זה מתעבר על ריב לא לו והנה התברר כי דברי קדמונינו נכונים כי עליהם נסמוך בכל המצות כאשר קבלום מאבותיהם ועוד איך יעלה על לב אד' כי הישמעאלי והאדומי יעבוד שש שני' והישראלי עד שנת היובל: שש שנים יעבוד / ולא יותר כמו שש שנים תזרע שדך ובתחלת שנה השביעית למכירתו יצא

יצא חפשי אי זה שנה שתהיה ואל
תתמה על מקץ שבע שני׳ הכתו׳ בירמיה
כי לכל דבר יש לו שני קצות והנה
פעם ימצא קץ שהוא תחלה ופעם שהוא
בסוף ווה העבד הוא העבד הכתוב
עליו ונמכר בגנבתו שמכרוהו בד רק
וכי ימוך אחיך ונמכר לך או לגר
ימכר עצמו כפי השנים שיש עד היובל
כי ביובל יצא וקבלה היא ביד ישראל
כי הזכר ימכר בגנבתו ולא הנקבה
ובפרשה שהיא אחר זאת אשלים הענין
אמר רבי מרינוס י״וד לחפשי נוסף כי
הוא כמו למשעי אכורי ורבי יהודה
המדקדק אמ׳ כי הלמ״ד נוסף כי הוא
כמו וכי תשלחנו חפשי וה״יוד כאלו
היא ליחס על דרך הקדמוני והלמ״ד
כלמד והשלישי לאבשלום בן מעכה ולפי
דעתי כי באו שנים משרתים והאחד היה
מספיק כמו בתוך האהלי והוא תואר
השם ׳ ומלת חנם מגזרת חננו אותם
מטעם מתנה וטעם המ״ם לא ידענו
כמם היקם : אם בגפו / י״א בגפו כמו
בגופו ומכאנו נופת שאול ומשקלי השיוות
משתני ואחרים אמרו שהוא כמו כנף
וכנף בלשון תרגום וגפין כאלו אמר
בכנף

בכנף בגדו לבדו ואינו מטעם הענין כי
אין ראוי להיות פירושו רק שאין גוף
אחר תלוי על גבו והנה יהיה כמו על
גבי חרשו חורשים אמר הגאון הוצרך
הכתוב לומ' אם בגפו יבא בגפו יצא
וכאשר אמר יצא לחפשי בעבור דבר
אשתו שהוא צריך לומר אם בעל אשה
הוא ואחר שאין אשה ישראלית נמכרת
בגנבתה בבית דין מה טעם לומר
ויצאה אשתו עמו להודיע כי הקונה
עבד עברי צריך לפרנס את אשתו
ותעמוד עמו עד שיצאו יחד: אם אדניו
יתן / מצאנו אנשי לשון הקדש חולקים
כבוד בתורת השמות אבל לא בפעלים
אמרו אדון גם אדנים והוא לשון יחיד
מיד אדנים קשה ובסמוכי' אמרו אדניו
ולא אמרו אדונו כי לא נמצא ולשון
המדבר אדני שאל ואסור לאומרו בלשון
רבים שלא יתערב עם השם הנכבד
וככה אין ראוי שיאמר לשם על לשון
יחיד כמו בכינוי אדני שאל וככה מלת
אלוה אמר רבי מרינוס זו כמו לאלוהו
ולא לאלוהיו דרך בזיון: אם אדניו יתן
לו אשה / ואת האשה על דרך חכמינו
היא כנענית ויתכן להיות פירוש כנענית
על

על דרך מבני התושבים הגרים עמכם
שכתוב מהם תקנו עבד ואמה וככה
כל עבד כנעני כי על שבעה גוים
כתוב לא תחיה כל נשמה ובשלמה
כתוב מן הגוים אשר אמר י״י הם לא
יבאו בכם ואתם לא תבאו בהא וזה
כתוב על נכריות חתיות ולא מואביות
עמוניות : ואם אמר / כבר פרשוהו
קדמוניני כי לא יהיה נרצע עד שיהיו
בו כל אלה הדברים עד כי אהבך
ואת ביתך : והגישו / מלת אלהים כמו
מקימי משפט אלהים בארץ והמנהג
להיותם בשער העיר יושבים שיש לה
דלתים ובריח וזה טעם אל הדלת או
אל המזוזה שיעשה זה לפני יושבי השער /
ועבדו לעולם : ידענו כי מלת לעולם
בלשון הקדש הוא זמן כמו כבר היה
לעולמים ומנים וישב שם עד עולם עד
זמן שיהיה גדול וכן ועבדו לעולם
לזמנו של יובל שאין זמן מועדי ישראל
ארוך ממנו ויציאת חירות כאילו עולם
מתחדש או יהיה פירושו שישוב לזמן
הראשון שהיה חפשי את בתו לאמה /
קטנה היא שהיא, ברשות האב כמו הבת
שהוא מפר את נדרה / ומלת לעם
נכרי

נכרי עם זה הפסוק היא דבקה כי על האב ידבר לעם נכרי: לא ימשול למכרה בבגדו בה / כמו מדוע נבגד איש באחיו ואמת ונכון הוא כי אין רשות לאדון למכרה לאיש מישראל וזה ידענו מהקבלה ושמו זה לזכר ולאסמכתא ואל תתמה בעבור מרחק לעם נכרי מזה הפסו' כי כמוהו שלם ישלם כאשר אפרש אמר הגאון כי לעם נכרי כמו לאיש נכרי וכמוהו הגוי גם צדיק תהרוג וזה לא יתכן שיאמר על היחיד באחת הלשונות כי נכון הוא שיאמר ויאמר ישראל כי הוא שם המין הכולל כמו ויאמר מצרים רק להיות שם שטעמו כלל כמו עם וגוי וקהל ועדה לא יתכן שיאמר על היחיד ופי' הגוי גם צדיק שם מפורש כי הבאת עלי ועל ממלכתי חטאה גדולה / וטעם לא תצא כצאת העבדים שיצאתם לעולם אחר שש שנים כי גם זאת תצא אם הגיעו שש שנים כאשר הוא כתו' כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה ועבדך שש שנים רק אם הגיעו קודם שש לזמן שהיא ברשותה תצא: ואם רעה / שלא מצאה חן בעיניו אחר שקנ' אותה שישאנה לאשה וזה הוא טעם אשר לא יעדה

שהיא

שהיא יעודה לו להיותה אשתו או יעדה
להיותה אשת בנו ודע כי לא לו קרי
וכתוב הוא בפני באלף ובחוץ בויו ואמר
הגאון כי שני טעמים יש לו כמו הוא
עשנו ולא אנחנו הטעם האחד כי אנחנו
לא עשינו עצמנו והשני כי לו אנחנו
והנכון בעיני כי זה השני הוא האמת
לבדו וככה כולם אמר רבי יהודה המדקדק
אנחנו לא נוכל להפריש במבטא בין לא
באלף ובין לו בוי"ו או בה"א כמו הלה
היא ברכת בני עמון כל אלה הפסוקים
אלף מבפנים ומבחוץ וי"ו כ'ל אלה כדרך
קריאת הוא טעמם/ ודע כי מלת והפדה
מהפעלי' היוצאי' כמו והפדך אשר פדה
את נפשי כי פדיתים והנה והפדה פועל
יוצא לשנים פעולי כמו המצמיח הרים
חציר או כמו ראובן האכיל לשמעון לחם
והנה והפדה שיבקש פדיונה ויקבלנו בין
שתפדה היא עצמה או אביה או אחד
מקרוביה כי אם היא קרובה אל שש
שנים יחשבו כמה שנים עבדה וכמה
המרחק עד השביעית או עד הזמן שתהא
ברשותו וכפי החשבון יהיה הפדיון: ולעם
נכרי פירשנו ודע כי כל עם שאינו
ישראל יקרא נכרי ואינו כמו זר כי זר

יקרא שאינו ממשפחת השבט והנה אם אמרנו כי ישראל נקראו עברים בעבור עבר והיה הוא עובד השם והנה מי שהוא ממשפחתו ועל אמונתו יקרא עברי ואם אמרנו בעבור אברהם נקרא כן הנה כתוב כי ביצחק יקרא לך זרע אף על פי שבישמעאל כתוב כי זרעך הוא לא נתנה הארץ רק ליצחק לבדו ובני יצחק היו יעקב ועשו וכתוב ביצחק כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל' והנה לא נקרא לו זרע רק ביעקב לבדו אשר לו נתנה הארץ והנה נכרים יחשבו בני הפילגשים ובני עשו עמהם: ואם לבנו ייעדנה / על משקל יירשנה מועד כמו מוקד וטעם כמשפט הבנות בנות ישר' הבתולות שלא נמכרו: יעשה לה / יתן גם שאר: אם הוא יקחנה: אם אחרת / בין שתהיה מבנות ישראל שנמכרה או לא נמכרה: שארה / מזונה שיעמיד שארה שהוא בשרה: ועונתה / יש אומר דירתה וכמוהו לפני לעתם ועונה איים ועונת שמה ולפי דעתי כי ועונה איים כמשמעו כמו ועונית ואמרת דרך משל כי שם כתוב ושעיר על רעהו יקרא גם ועונתה שמה תנגן כמו ענו ליי' בתודה / ופי' ועונתה

ועונתה על המשכב שהוא עת דודים כי
מלת עת בחסרון נו"ן כמו אמת על כן
בדגש תי"ו והנה עתך או עתו כמו
אמתו ג"כ עתה והנה ועונתה מגזרת
עת ועתה היא זאת העת: ואם / אלו
דרך קצרה כמו שלש שאים כי הנכון
השלש האלה ורבי' חשבו כי השלש האלה
הם שארה כסות' ועונתה וזה לא יתכן
כי אחר שאמ' כמשפט הבנות יעשה לה
וחיוב הבנות אלה השלש ואין צורך להזכיר
זה ועוד כי יפת תאר שהיא נכרי' כתוב
עליה ומכור לא תמכרנ' בכסף ואף כי
זאת רק הנכון שהוא ואם אחת משלש
אלה שהוא לא ישאנה ולא לבנו יעדנה
ולא יפדנה תצא חנם בהיותה ברשותה
וכמוהו אם יגע טמא נפש בכל אלה
היטמא פי' באח' מאלה וכמוהו רבי' ואמר
הגאון מה טעם לומר אין כסף אחר שאמר
ויצאה חנם והוא השיב כי אם קלתה
בביתו והוציא עליה ברפואות לא תפרע לו
כלום ולפי דעתי אין צורך כי הוא תוספת
ביאור כדרך כי מת אתה ולא תחיה:
מכה איש / טעם להזכיר זה אחר זכר
העבד והאמה כי פרי' לפרש משפ/ מכה
עבדו ואמתו וזה האיש הוא מישר': מות

יומת / כל מות יומת הדבר תלוי בב"ד
חוץ מאחד כאשר תראה בסמוך : ואשר
לא צדה : כמו בצדיה ואתה צודה את
נפשי והנה הוא כענין אורב ועוש' במזיד:
אנה לידו / כמי כי מתאנ' הוא לי מבקש
סבו ועלילו והנה טעמו שהשם סבב ותקן
עלילו' שימות זה מיד זה ולא עלתה
במחשבת והשם סבב לו זה בעבור עון אחר
שעשה כדי שיגלה ממקומו וכתיב לא יאונה
לצדיק כל און : וכי יזיד / טעם
להרגו כאילו כתיב והרגו בערמה וכמוהו
כי תחל לזנות שפי' כי תחלל נפשה לזנות
על כן אביה היא מחללת וידוע כי לשון
חלול גם תחלה מפעלי הכפל והם שנים
טעמים על כן הוצרך להפריש בין שניהם
אמרו כי תחל לזנות כי מלשון תחלה יאמר
תחל כמו תחל לספור : מעם מזבחי /
הנה זה הפך הפסוק הראשון שהם כתוב
ושמתי לך מקו' והם ערי מקלט רק המזיד
שינוס אפילו על מזבחי כאשר עשה יואב
יומת וקדמונינו אמרו אפילו כהן ורצה
לעבוד עבודת מזבחי יומת : ומכה /
בעבור שהזכיר מכה איש ומת הוצרך
לפרש כי יש מכה בלא מיתת המוכ' שימות
כמו מכה אביו ומכה ישרת בעבור אחר
ובעבור

ובעבור כבוד האבות הוצרך לומר אפילו
שלא יכה רק יקללם יומת: וגונב / אמר
הגאון למה נכנס זה הפסו׳ בין מכה
אביו ובין מקלל אביו והשיב כי הכותב
לא ידבר רק על ההוה כי הנגנבים היו
קטנים ונגדלו בארץ נכריה לא יכירו
אבותיהם ויתכן שיכום ויקללום והעונש
על הגנב: ונמצא בידו / בשוק לפני
המכרו יומת: ומקלל / מגזרו קללה
בזכיר׳ השם כמו ויקללם בשם יי׳ גם
בלא זכרו׳ השם וקדמונינו העתיקו עד
שיקלל בהזכר׳ השם: וכי יריבון / אמר
הגאון באגרוף כמו בעלי אגרופין
דבר חזק וקשה ור׳ מרינוס אמ׳ כי
הא״לף נוסף כמו א״לף אזרוע מגזר׳
גרפם דבר שיגרוף בידו וככה בלשון
ערבי: אם יקום / על חז״ל נסמוך שפי׳
על משענתו שלא ישען על אחר כמשפט
החולים רק על עצמו: ונקה המכה
שיוציאוהו מבית הסהר / ופי׳ שבתו מגזרת
שבית׳ שבטת מלאכתו וכנון הוא והוא על
משקל שברו כי התי״ו שורש ויתכ׳ להיותו
כמו זה שבת׳ הבית מעט שהוא מגזרת
ישב והטעם זמן ישיבתו בבית שובת בלי
מלאכ׳ והעד על זה הפי׳ שהוא הפך
והתהלך

והתהלך בחוץ: ורפא ירפא / לאות שנתן רשות לרופאים לרפא המכות והפצעים שיראו בחוץ רק כל חלי שהוא בפנים בגוף ביד השם לרפאתו וכן כתוב כי הוא יכאיב ויחבש וכתו׳ באסא גם בחליו לא דרש את יי׳ כי אם ברופאים והנה הכתו׳ הפריש כי לא אמר ורפא ירפ׳ מן הבנין הקל רק ורפא ירפ׳ [שהו׳ מהבנין הכבד ועוד אפרש זה היטב בפרשה הזאת וחכמינו קבלו דברים אחרים עם אלה שניהם כאשר קבלו בשמים עם קטורת סמים ואינם כתובים: וכי יכה / אין ספק כי משפט הישראלי בין חפשי בין נמכר שוה בכל המשפטים על כן לא יתכן להיות זה עבד עברי ועוד כי באחרונה כתוב כי כספו הוא והנה זה העבד והאמה הוא הכתוב עליהם מהם תקנו עבד ואמה / ונפתח בי״ת בשבט שהיה מנהגו להכותם בו והנה כל החולקים על חכמים בעל כרחם יסמכו עליהם במלת נקם ינקם כי הנקמה על דרכים רבים והנה לא תועיל להם הסברא במקום הזה והאבות קבלו כי זאת כמו חרב נוקמת נקם ברית: אך / הנה יוקם שהוא מהבנין שלא נקרא שם פועלו הוא כמו

במו ינקם שהוא מבנין נפעל : והכותים
אמרו כי פירוש נקם ינקם נקמה גדולה
ליסר אותו ואם יעמוד יום אחד תהיה
הנקמה פחותה ואם יומים לא יוקם כלל
וראייתם שלא מצאנו במיתות בית דין
מלת נקמה ואמרו כי חרב נוקמת
אינה ראיה גמורה שהוא הריגה
ועוד אחר שאמר הכתוב יום מה צורך
לומר יומים וכל זה היה קשה עליהם
שיהרג האדון בעבור מות העבד והנה
אשיב עליהם למה לא פירש הכתוב מהו
הנקמה הגדולה או הקטנה והנה נרדוף
אחרי הכתובים נקם נקמת בני ישראל
ונהרגו המדינים כולם והנה אמר שמשון
כי אם נקמתי בכם ואחריו כתוב ויך
אותם שוק ואנקמה נקם אחת ומתו
בבית חרב פיפיות בידם ואחריו לעשות
נקמה בגוים כי דם עבדיו יקום והנה
דם יורה על ההריגה : ועל זה הדרך
כל הלשון והכתוב שאמר זו המיתה
במלת נקמה כי האדון מתגולל בעבדו
בעבור היותו ברשותו כי לא יוכל להכות
ככה ישראל אחיו וזהו שאמר יום או
יומים והנה כמהו על פי שני עדים והם
אמרו שלא ידעו טעמו אם בן ישימו זו
עמו

עמו · וחכמינו ז"ל אמרו כי טעם יום
או יומים שתהיינה השעות מארבעה
ועשרים שעות ביום וכאשר הסתכלנו בו
מצאנו שיאמר בשבט שהוא שבט מוסר
כמו אתה בשבט תכנו והנה האדון רצה
ליסרו ולא הזכיר הכתוב כאשר ימית
האדון עבדו מה הדין שיהיה עליו כי
מנהג האדון לחמול על כספו שלא
להמיתו כאשר יחמול אפילו על בהמתו
והשם צוה כאשר ייסר האדון את עבדו
שלא ייסרנו מוסר אכזרי כי בראותו
שנפשו יוצאה תחת השבט יניחנו ואם
לא יניחנו יהרג בעבורו כי רחמי השם
על כל מעשיו וכתוב בדוד ודם לרוב
שפכת ולא היו מישראל: וכי ינצו/ אלה
האנשים הם עברים שהם נצים מכה זה
את זה וכן כתוב למה תכה רעך:
ונגפו/ כולל שניהם גם פעם יהיה פי' זה
או זה וכן באש ישרפו אותו ואתהן ואת
או זאת ואם שניהם ישראלים דין אחד
להם/ וזאת האשה היא ישראלית: ולא
יהיה אסון/ באשה: ענוש יענש: בעבור
הילדים שאיבו ומתו: וכאשר ישית עליו/
אבי הילדים אם יעשה בחפצו הנ..ף
ואם לאו יתן על פי ב"ד כמו · ופללו
אלהי':

אלהי : ואם אסון יהיה / לאשה ויש
מחלוקת אומרים כי ימות הנוגף בעבור
שמחשבתו להרוג אחיו יומת וראייתם כי
על הילדים כתו' ענש יענש ועל מות
האשה כתוב ונתת נפש תחת נפש ואם
הוא עונש מה יתרון למו' האשה יותר
מן הילדים ואם אמרנו שהם כני עונשי'
למה שינה הכתו' לומר נפש תחת נפש
ומחלוקת אחרת אומרת כי המתכוין ל
להרוג את זה והרג את זה לא יומת
ושנה הכתוב לומר נפש תחת נפש כי
ענש הנפש יותר מהילדו' הרבה מאד
וראייתם הכתו' הבא אחריו עין תחת עין
שאינו כמשמעו רק הוא כופר ונזכר
זאת הפרשה בעבור עין תחת עין שן
תחת שן כי אחריו כתו' משפט עין ה
העבד ושנו : עין / אמ' רב סעדיה
לא נוכל לפרש זה הפסוק כמשמעו כי
אם אדם הכה עין חבירו וסרה שלישית
אור עיניו איך יתכן שיוכה מכה בואת
בלי תוספת ומגרעת אולי יחשיך אור
עינו כולו ויותר קשה הכויה והפצע ו
והחבורה כי אם היו במקום מסוכן
אולי ימות ואין הדעת סובלת אמר בו
בן ישוע והלא בתוב במקום אחר כאשר

יתן מום באדם כן ינתן בו והגאון
השיב לו יש לנו כי״ת תחת על והנה
טעמו כן ינתן עליו עונש וכן זיתא ה
השיב לו כאשר עשה יעשה לו והגאון
השיב הנה שמשון אמר כאשר עשו לי
כן אעשה להם ושמשון לא לקח נשותיהם
ונתנם לאחרים רק גמולם השיב להם
וכן זיתא השיב אם היה המכה עני מה
יהיה ענשו והגאון השיב אם עור ועור
עין פקח מה יעשה לו כי העני יתכן
שיעשיר וישלם רק העור לא יוכל לשלם
לעולם והכלל לא נוכל לפרש על דרך
מצות התורה פיר׳ שלם אם לא נסמוך
על דברי חז״ל כי כאשר קבלנו התורה
מן האבות כן קבלנו תור׳ שבעל פה אין
הפרש ביניהם והגה יהיה פי׳ עין תחת
עין ראוי להיותו עימו תחת עינו אם
לא יתן כפרו ואמר הגאון כי יש שן ש
שהעונש שלו מעט אם יהיה המוכה נער
כי אם יכרת עוד יחליף והזכיר היד
כי היא בעלת מלאכה / והזכיר הרגל
שהיא יותר קשה מהיד כי לא יוכל אדם
ללכת ברגל אחת ולפי דעתי כי הזכיר
אלה האיברים על ההוה ברוב כי כאשר
יכה אדם חבירו אם יכנו בעין שהוא

עומד כנגדו או בפה שעומד כנגדו ו
וישבור שניו או ביד שנה ילחס או יגן
בעד פניו או ברגל בברכו מפניו : כ
בויה / מכות אש כמשמעו / י"א כי פצע
להוציא דם וחבור מכה בלי דם והגאון
אמ' כי פצע שבירת עצם וחבור מכת
דם : וכי וכה / גזה השם שיב' העבד
חפשי תחת עינו או שנו שלא יהא אדניו
אכזרי שיכנו מכה נמרצה כי אם ישחית
עינו או אפי' שנו יצא מרשותו חפשי
ויאבד ממונו ואם שן / דבר הכתו' על
ההוה ברוב כאשר הזכרתי וכן יצא
בראשי איברי' כפי הקבלה : וכי יגח /
הזכיר ואת הפרש' בעבור אם יגח השור
עבד או אמה וזה האיש והאמה ישראלים /
והזכיר האשה ולא עשה כן בפסוק מכה
איש ומת כי מנהג' הלשון להזכיר הנכבד
שהוא הזכר והוא הדין לנקבה והזכיר
האשה עתה בעבור שיש מקומות שאין
מנהג האשה לצאת חוץ מהעיר לשדה
אל מקום ששם השורים שלא יחשוב אדם
ויערער ויאמר למה שנתה המנהג ונענו'
זה בתוך אחריו או בן יגח או בת יגח
כי משפט מכה איש שזה הוא שיהיה
גדול בשנים או קטן / והזכיר הבן
והבת P 2

ואלת שהם קטנים שלא יערער בעל ה
השור על האבות שהיה עליהם לשמרם:
סקול יסקל השור / טעם ולא יאכל
את בשרו כמו הנבלה שיאכלנה גר שער
או נכרי וקדמונינו אמרו כי כל מקום
שכתוב בו לא יאכל הוא אסור בהנאה:
ובעל השור נקי מעונש: ואם / אין
ספק כי אין כופר למומתי ב"ד על כן
אמרו מעתיקי הדת כי וגם יומת מיתתו
בידי שמים הנה יהיה זה יומת לפי ד
דעתי כמו עין תחת עין שהוא ראוי
שיומת אם לא יתן כופר נפשו וכל זה
בעבור שהוא כתו יומת ולא ימות: אם
כופר / אין זה הפך ולא תקחו כופר כי
הכתוב שם הוא רוצח גמור וזה לא רצח
רק נענש בעבור שלא שמר שורו להיותו
קשור או השור התיר עצמו שלא נקשר
כראוי או שלא מצא הפתח סגור ויצא
והזיק: יושת עליו / על פי הדיינין:
או בן או בת / שניהם ישראלים כי כ
כתוב אחריו אם עבד והשם שם עונש על
בעל השור כי קשה בעיניו שתמית בהמה
אדם שנברא בצלם אלהי' על כן נסקל
השו': וכי יפתח איש בור / שהיה כרוי
והזכיר זה כי אין השם חפץ שתמות
בהמה

בהמה חנס שלא לצורך אדם ועוד כי
יזיק בעל הבהמה: בעל הבור / הפותח
או הכורה אע"פ שהוא ברשות הרבי כי
לצרכו עשה ע"כ נקרא בעל הבור: כ
כסף ישיב לבעליו / שיתן דמי הנופל
בהיותו חי אחר שיפחות ממנו דמי ה
המת: וכי יגוף / אמר בן ויפא כי
רעהו תואר לשור ולא ראה כי שור
איש סמוך הוא וכן הוא שור רעהו ואין
לשור ריע רק בן זיטא לבדו וזה השור
שהוא תם ישלם בעליו חצי נזק: או/
ואם היה השור מועד ישלם הנזק שלם
והזכיר הכתוב דבר השור עד שיגיע אל
וכי יגנוב איש שור או שה וכל זה
בעבו' העבד שהוא כמכר בגנבתו · כי
כן החל כי תקנה עבד עברי · · כי
יגנוב / אמר ר' ישועה הוסיף השם על
עונש השור יותר מן השה כי לא יוכל
להסתיר השור כמו השה ולא יוכל לגנבו
רק הרגיל יותר באומנות הגניבה והגאון
אמר בעבור הנזק שיבא לבעל השור יותר
מהשה כי בו יחרוש: אם במחתרת
ימצא הגנב / בלילה כי ביום לא י
יחתור והכתו' הבא אחריו לעד אם
זרחה השמש / ופי' אין לו דמים אין
על

על הורגו שפיכות דמים ויש לתמוה מן המפרשים דמים חיים אם כן מה הוא איש דמים דמיו בו: אם זרחה השמש שלם ישלם / שב אל הכתוב למעלה חמשה בקר ישלם וכו' כמו לעם נכרי ואף לאמתך תעשה כן כי הוא שב אל הפסוק העליון הענק תעניק לו: ונמכר בגנבתו / בעבור גניבתו: אם זה הפסוק כולל כל בהמה וחכמים קבלו גזירת הכתוב לתשלומי ארבעה וחמשה בשור ושה בלבד: כי / גם זה דבק באשר למעלה שהזכיר שיבא הנזק על יד ק השור / ואומ' כי יבער איש מגזרת אנחנו ובעירנו והוא מהבנין הדגוש / וטעם ובער בשד' אחר אדם אח' וכמוהו ואתם בערתם הכרם:

MAIMONIDIS

הלכות עדות

CUM

כסף משנה

פרק ראשון ·

א העד מצווה להעיד בבית דין בכל עדות שיודע · בין בעדות שיחייב בה את חבירו בין בעדות שיזכהו בו · והוא שיתבענו להעיד בדיני ממונות שנאמר והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו: ב היה העד חכם גדול והיה בבית דין פחות ממנו בחכמה · הואיל ואין כבודו שילך לפניהם עשה של כבוד תורה עדיף ויש לו להמנע: במה דברים אמורים? בעדות ממון · אבל בעדות שמפריש בה מן האיסור וכן בעדות נפשות או מכות הולך ומעיד שנאמר אין חכמה ואין תבונה לנגד ה׳ · כל מקום שיש חלול

חלול השם אין חלקין כבוד לרב:
נ כהן גדול אינו חייב להעיד אלא
עדות שהוא למלך ישראל בלבד
הולך לבית דין הגדול ומעיד בה
אבל בשאר העדויות פטור:
ד מצות עשה לדרוש את העדים
ולחקרן ולהדבות בשאלתן
ומדקדקין עליהן ומסיעין אותן
מענין לענין בעת השאלה כדי
שישתקו או יחזרו בהן אם יש
בעדותן דופי· שנאמר ודרשת
וחקרת ושאלת היטב· וצריכין
הדיינים להזהר בעת חקירת העדים
[שמא מתוכה ילמדו לשקר ובשבע
חקירות בודקין אותם] באי זה
שבוע· באי זו שנה· באי זו חדש·
בכמה בחדש· באי זה יום מימי
השבת· ובכמה שעות ביום· ובאי
זה מקום· אפילו אמר היום הרגו
או אמש הרגו שואלין להן באי
זה שבוע באי זו שנה באי זה
חדש בכמה בחדש באי זה יום
באי זו שעה· ומכלל החקירות
יתר על השבע השוות בכל
שאם העידו עליו שעבד ע"ז·
שואלין

שואלין להן את מה עבד · ובאי
זו עבודה עבד · העידו שחילל
את השבת שואלין אותן אי זו מ
מלאכה עשה · והיאך עשה · העידו
שאכל ביום הכפורים שואלין אותן
אי זה מאכל אכל · וכמה אכל ·
העידו שהרג את הנפש שואלין
אותן במה הרגו · וכן כל כיוצא
בזה הרי הוא מכלל החקירות :
ה החקירות והדרישות הן הדברים
שהן עיקר העדות ובהן יתחייב או
יפטר · והן כוונת המעשה שעשה
וכיוון הזמן וכיוון המקום · שבהן
יזומו העדים או לא יזומו · שאין
אנו יכולים להזים העדים עד ש
שיכוונו הזמן והמקום :

ו ועוד מרבין לבדוק העדים ב
בדברים שאינן עיקר בעדות ואינה
תלוייה בהם · והם הנקראים ב
בדיקות וכל המרבה בבדיקות הרי
זה משובח · כיצד הן הבדיקות ?
הרי שהעידו עליו שהרג ונחקרו
בשבע הקירות שמנינו · שהן ב
בכוונת הזמן וכוונת המקום ·
ונדרשו בכוונת המעשה וכוונו ה
חכלי Q

הכלי שהרגו בו · בודקין אותן
עוד ואומרים להן מה ה
היה לבוש הנהרג או ההורג ·
בגדים לבנים או שחורים · עפר
הארץ שנהרג עליה לבן או אדום·
אלו וכיוצא בהן הם הבדיקות ·
מעשה שאמרו העדים הרגו ב
במקום פלוני תחת התאנה· ובדקו
העדים ואמרו להם תאנים שלה
שחורות היו או לבנות עוקצין של
אותם התאנים ארוכות היו או
קצרות · וכל המרבה בבדיקות
וכיוצא בהן הרי זה משובח:

כסף משנה

דף נה ע"ב פרק ראשון העד מצווה להעיד
וכו' בבא קמא ריש הכונס תניא היודע
עדות לחבירו ואינו מעיד לו פטור
דף נ"ו מדיני אדם וחייב בדיני שמים · ופריך
בגמרא במאי עסקינן אילימא בבי תרי
פשיטא דאוריתא הוא אם לא יגיד ונשא
עונו אלא בחד ואיכא למידק דמנא
ליה לגמרא דתרי מחייבי דאוריתא מאם
לא יגיד אימא הני מילי כשנגבר על
השבועה

השבועה כדכתיב ושמעה קול אלה ו
ותירצו התוספות דהכי קאמר קרא כ
כשעובר בדבר אם לא יגיד היה נושא
עון או יביא קרבן שבועה אבל בלא
שבועה נמי איכא נשיאות עון כדתנן
בסנהדרין פרק א׳ דיני ממונות שהיו
אומרים לעדים שמא תאמרו מה לנו (שם בד״ה פשיטא)
ולצרה הזאת כלומר מה לנו להכנים
ראשנו בדאגה זאת אפילו על האמת
לפי שהיו מאיימים עליהם כמה איומים
והלא כבר נאמר והוא עד או ראה או
ידע אם לא יגיד וכו׳ וכתב רבינו ל
להעיד בבית דין לומר דדוקא בב״ד הוא
שחייב להעיד שאם אמר איני יודע שוב
אינו יכול להעיד אבל חוץ לבית דין
אין לחוש כיון שיכול להגיד ולהעיד וכן
דעת התוספות והר״אש אי נמי מדכתיב
אם לא יגיד ונשא עונו במקום שאילו
היה מגיד היה מחייב ממון לאפוקי חוץ
לבית דין דאפילו היה מגיד לא היה
מחייב ממון · ויש לדקדק בלשון רבינו
שכתב העד מצווה להעיד בבית דין ד
דמשמע עד יחידי ומסיק שנאמר אם
לא יגיד וכו׳ ובפרק הכונס לא מייתי
קרא אלא לבני עדים דקרא לא משמע

אלא לשנים דכל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים עד שיפרוט לך הכתוב אחד שנאמר לא יקום עד א׳ באיש אבל לעד א׳ ליכא קרא ויש לומר דרבי׳ גם כן לא איירי אלא כשיש שני עדים בדבר וקאמר דמצוה על כל אחד מהם להעיד מאם לא יגיד דאילו היכא דליכא אלא עד א׳ כבר כתב רבינו סוף פרק י״ז דפטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים וכדברי הגמ׳ בפרק הכונס ומה שכתב בין בעדות שיחייב בו את חבירו בין בעדות שיזכהו בו מדלא מפליג קרא ו וסתם וכתב ואם לא יגיד ועוד דדומיא דמחייב קרבן שבועה אם נשבע נושא עון כשלא נשבע וקרבן שבועה ודאי מי חייב בין בעדות שיחייב בו את חבירו בין בעדות שיזכהו בו ומה שכתב והוא שיתבענו כפרק שבועת העדות דכל שלא שמעו מפיו שאמר להם בואו והעידוני אינם חייבים קרבן שבועה ובפקדון חייבים ומשמע דהוא הדין נמי בנשיאות עון בלא שבועה בעינן שישמעו מפיו דאל״תה ל ליפלוג בעדות גופה בין היכא דאיכא רף נ״א ע״ב
שבועה להיכא דליכא ועוד דהא אמרינן דכל היכא דמחייב קרבן שבועה אם לא נשבע

בשבע בשיאות עון מיהא איכא מכלל דכי לא מחייב קרבן שבועה אפילו בשבע כי לא בשבע ליכא נשיאות עון ומה ש שכתב רבינו והוא שיתבעונו להעיד בדיני ממונות נראה מדבריו דבדיני נפשות אפילו לא תבעוהו חייב ואפשר דטעמא משום דחייבים העדים לינקס ממנו וסמך לדבר מצאתי שכתב הר"אש ז"ל פרק קמא ד דמכות שכל הרואה דבר ערוה חייב להעיד לקיים מה שנאמר ובערת הרע מקרבך· ומה שכתב שנאמר והוא עד וכו׳ לא קאי למאי דסליק מיניה אלא למאי דפתח ביה העד מצווה להעיד בבית דין שנאמר והוא עד וכו׳:

היה העד הכם גדול וכו׳ פרק שבועת העדות אמר רבה בר רב הונא האי צורבא דף ל ע"ב
מרבנן דידע בסהדותא וזילא ביה מילתא למיזל לבי דינא רזוטר מיניה לאסהודי קמיה לא ליזיל וכו׳ הני מילי בממונא א אבל באיסורא אין חכמה ואין תבונה אין עצה וכו׳ כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב ופרש"י אבל באיסורא כגון אשה הבאה לפני חכם להתירה ל לינשא ותלמיד זה יודע שבעלה· חי אין חכמה לפני ה׳ נראה מדבריו דדוקא ב
אם

כשרוצים להתיר את האסור אבל אם
רוצים לאסור את המותר לא ליזיל ו
ומדנקט גמרא כל מקום שיש חילול השם
וכו" משמע הכי דאילו באיסור המותר
ליכא חילול השם יתברך שפי מהו באת מ
ממון שלא כדין אבל מדברי רבינו שאחר
שכתב אבל בעדות שמפרים בה מן האסור
חזר וכתב וכן בעדות נפשות או מכות
נראה דסבירא ליה דדיני נפשות אף על
גב דאי ליכא עדים פוטרין אותו וליכא
איסורא דאין לדיין אלא מה שעיניו רואות
מכל מקום חילול השם איכא דיש עדים
בדבר ולא יתברר דין מדיני נפשות ודיני
מכות במילי טובא בתר דיני נפשות גרירן
אי נמי דכשם שאילו היו רוצים להרגו ו
וזה יודע לו זכות היה חייב להעיד להצילו
כדי שלא ישפך דם נקי הוא הדין נמי
אם רוצים לפוטרו לפי שאין עדי וזה
יודע לו חובה שהוא כאילו הרגו לאחר
כיון שיודע עדות לנקום נקמתו ואינו
נוקם וכמו שכתב הר"אש פרק קמא ד
דמכות שכל הרואה דבר ערוה חייב
להעיד לקיים ובערת הרע מקרבך ודיני
מכות כבר כתבתי דבמילי טובא בתר דיני
נפשות גרירן אי נמי דכיון דחד ממחוייבי
ביה

מלקות הוא המכה את חבירו ושייך ביה זה הטעם השני של דיני נפשות שכשם שהוא חייב להציל לזה אם הדין עמו כך הוא חייב לנקום נקמתו של זה וכיון דבחד ממחייבי מלקות שייך למימר הכי לא פלוג רבנן:

כהן גדול וכו' בסנהדרין פרק ב' תנן כ"ג דן ודנין אותו מעיד ומעידין אותו וכו' המלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו וגרסינן ב בגמרא עלה דמתני' כ"ג מעיד והתניא והתעלמת פעמים שאתה מתעלם וכו' כגון זקן ואינו לפי כבודו (והכי נמי זילותא הוא לכהן גדול לאסהודי) אמר רב יוסף מעיד למלך והתנן לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו אלא אמר רבי זירא מעיד לבן מלך בן מלך הדיוט הוא אלא מעיד בפני המלך והא אין מושיבין מלך בסנהדרין משום יקרא דכ"ג אתי ויתיב מקבלין ניהליה לסהדותיה קאי הוא ואזיל ומעיינינן ליה אנן בדיניה עד כאן נראה דלמסקנא דאמרינן אלא מעיד בפני המלך לאו ב בעדות שנוגע למלך עסקינן דהא לעיל דאמרינן דמעיד למלך מקשינן עליה מדתנן המלך

המלך לא דן ולא דנין אותו ואם כן ה
היכי תהדר לאוקומי בנוגע למלך הא
תיקשי ליה אלא ודאי באינו נוגע למלך
עסקינן ואם כן היאך כתב רבינו אלא
עדות שהוא למלך ישראל בלבד הא בגמרא
לא קיימא הכי וצריך עיון ומדברי רבינו
שכתב דין כ"ג סמוך לדין נורבא מרבנן
דמפלגינן ביה בין עדות ממון לעדות
שמפרים בה מן האיסור וסתם דבריו ב
בכ"ג משמע דבכ"ג לא שני לן בין עדות
ממון לעדות שמפרים בה מאיסור:

מצות עשה וכו' ומסיעין אותם מענין
דף נ"ב ע"ב לענין בסנהדרין פרק אחד דיני ממונות
פותחין בזכות וכו' מי לא תניא רשב"א
אומר מסיעין את העדים ממקום למקום
כדי שתטרף דעתם ויחזרו בהם ומפרש
דביני ממקום למקום מענין לענין · ומה
שכתב שמ"ע לדרוש את העדים וכו' ו
דף מ' ולהרבות בשאלתם וכו' איתא בפרק היו
בודקין ובפרק זה יתבאר:

וצריכין הדיינין וכו' משנה בסנהדרין
פרק ה' היו בודקין אותם בשבע חקירות
באי זה שבוע ובאי זו שנה וכו' העובד
ע"ז את מה עבד ובמה עבד ומה שכתב
אפי' אמר היום הרגו וכו'או אמש הרגו
פלונתא

פלוגתא דרבי יוסי ותנא קמא שם בברייתא ופסק כתנא קמא:

החקירות והדרישות וכו' משנה שם מה בין חקירות לבדיקות חקירות אחד אומר איני יודע עדותן בטלה בדיקות אחד אומר איני יודע אפילו שנים אומרים אין אנו יודעין עדותן קיימת ואמרינן בגמרא דהיינו טעמא דבחקירות אמר אחד איני יודע עדותן בטלה דהוה ליה עדות שאי אתה יכול להזימה וכל עדות שאי אתה יכול להזימם אינה עדות אבל ב בדיקות אפילו אמרו כולן אין אנו יודעים עדות שאתה יכול להזימה היא שהזמה אינה תלויה בכך אלא הכחשה דמאי שייך עמנו הייתם גבי בדיקות ועוד שם ב במשנה כל המרבה בבדיקות הרי זה משובח מעשה ובדק בן זכאי בעוקצי ת תאנים: דף מ"א ע"ב

פרק שני

א מה בין חקירות ודרישות ל
לבדיקות ? בחקירות ודרישות אם
כיון האחד את עדותו והשני
אומר איני יודע עדותן בטלה ·
אבל בבדיקות אפילו שניהן אומרין
אין אנו יודעין עדותן קיימת ·
ובזמן שהן מכחישין זה את זה
אפילו בבדיקות עדותן בטלה ·
כיצד ? העידו שהרג זה את זה
ואמר האחד כשנחקר בשבוע
פלוני · בשנה פלוני · בחדש
פלוני · בכך וכך בחדש · ברביעי
בשבת · בשש שעות ביום · במקום
פלוני הרגו · וכן כשדרשו במה
הרגו אמר הרגו בסייף · וכן העד
השני כיון עדותו בכל חוץ מן
השעות שאמר איני יודע בכמה
שעות היה ביום · או שכיון את
השעות ואמר איני יודע במה הרגו
ולא הבנתי בכלי שהיה בידו הרי
עדותן בטלה · אבל אם כיונו הכל
ואמרו

ואמרו להן הדיינים כליו היו ש
שחורים או לבנים ואמרו אין אנו
יודעים ולא שמנו לבנו לדברים
אלו שאין להן ממש הרי עדותן
קיימת:

ב אמר אחד כלים שחורים היה
לבוש והשני אמר לא כן אלא
לבנים היה לבוש · הרי עדותן ב
בטלה · וכאילו אמר אחד כרבעי
בשבת והשני בחמישי שאין כאן
עדות · או שאמר האחד בסיף
הרגו והשני אמר ברומח שאין
כאן עדות שנאמר נכון הדבר ·
וכיון שהכחישו זה את זה כאי זה
מכל הדברים אין זה נכון:

ג היו העדים מרובים שנים מהן
כיוונו עדותן בחקירות ובדרישות
והשלישי אומר איני יודע תתקיים
העדות בשנים ויהרג · אבל אם
הכחיש את שניהן אפילו בבדיקות
עדותן בטלה :

ד עד אחד אומר ברביעי בשבת
בשנים לחדש והשני אומר ברביעי
בשבת בשלשה לחדש עדותן
קיימת · שזה יודע עיבורו של חדש

וזה אינו יודע · במה דברים אמורים? עד חצות החדש · אבל אחר חצות החדש כגון שאמר האחד ב"ו בחדש והשני אומר ב"ז בחדש אף על פי שכיוונו שניהם יום אחד מימי השבת ע עדותן בטלה · שאין חצי החדש בא וכבר ידעו הכל אימתי היה ראש החדש:

ה אמר האחד בשלשה והשני אומר בחמשה עדותן בטלה. אמר עד אחד בשתי שעות ביום והשני אומר בשלש שעות הרי עדותן קיימת שדרך העם לטעות בשעה אחת · אבל אם אמר האחד בשלש שעות והשני אומר בחמש עדותן בטלה · אמר עד אחד קודם הנץ החמה ואחד אומר בהנץ החמה עדותן בטלה אף על פי שהוא שעה אחת · שהדבר ניכר לכל וכן אם נחלקו בשקיעתה:

כסף משנה

מה בין חקירות וכו' כבר נתבאר בסוף

בסוף פרק ראשון:

מבזמן שהם מכחישין זה את זה אפילו בבדיקות עדותן בטלה משנה שם אחד חקירות ואחד בדיקות בזמן שמכחישין זה את זה עדותן בטלה ואע"ג דאמר רב חסדא אחד אומר כליו לבנים ואחד אומר כליו שחורים הרי זה נכון הא איתותב ואף על גב דשני לא שבקינן פשטא ד דמתניתין וניקום ונסמוך אשינויי ועוד ד דהא אמרינן בפרק זה בורר דרבא פליג עליה דרב חסדא וודאי דהלכה כוותיה לגבי רב חסדא דהא בתרא הוא · וכתב הלב רבינו אברהם בר דוד וכן העד השני וכו' עד הרי עדותן בטלה א"א טעה בזה כי הבדיקות אם אמר איני יודע אין עדותן בטלה עד כאן לשונו ואני אומר שלא טעה בכך אלא שהוא ז"ל סובר ש שהכוונה בכלי שבידו הוא מכלל החקירות וכמבואר בדבריו בפרק שקודם זה אבל אי קשיא על דברי רבינו הא קשיא שכתב בפרק א' ומכלל החקירות יתר על השבע השוות בכל שאם העידו עליו שעבד ע"ז וכו' ומנ"ל הא דהא בין חקירות בין ב בדיקות מדאוריתא ניהו וטעמא דחקירות פסלי כשאומר איני יודע כתבאר בפ' היו בודקין

דף נ"ב

בודקין משום דהויא עדות שאי אתה יכול להזימה ובשלמא בז' חקירות השוות בכל העדים נזומין ע"י אבל במה שכתב רבינו שהם מכלל החקירות אם אמר איני יודע למה עדותו בטלה הא אין העדים נזומין על ידם וצ"ע · ותמהני על ספר מצות גדול שכתב יתר על השבעה היו חוקרין אותן וכו' הדברים האלה נקראים בדיקות ולא הזכיר סברת רבינו :

דף מ' **היו** העדים מרובים וכו' משנה שם מה בין חקירות לבדיקות חקירות אמר אחד איני יודע עדותן בטלה בדיקות אמר עד אחד איני יודע אפילו שנים אומרים אין אנו יודעין עדותן קיימת ואמר ב

דף מ"א ע"ב בגמרא מאי אפילו שנים אומרים פשיטא כי אמר אחד איני יודע עדותן קיימת כי אמרי בי תרי נמי עדותן קיימת ו ואסיק רבא דהכי קאמר אפי' בחקירות שנים אומרים ידענו ואחד אומר איני יודע עדותן קיימת פירוש אם יש שלשה עדים ומה שכתב אבל אם הכחיש וכו' מדקתני סיפא דמתניתין אחד חקירות ואחד בדיקות בזמן שמכחישין זה את זה עדותן בטילה ומשמע דקאי אכל מאי דאתמר ברישא דהיינו כשהם שלשה עדים:

עד

עד אחד אומר ברביעי בשבת וכו' משנה [שם] אחד אומר בשנים בחדש ואחד אומר בשלשה עדותן קיימת שזה ידע בעבורו של חדש וזה לא ידע ב בעיבורו של חודש אחד אומר בג' ואחד אומר בה' עדותן בטילה והא דעדותן ק קיימת דוקא בשכיוונו ביום מימי השבוע שאם לא כן הא מתכחיש ביומי השבוע ופשוט הוא:

במה דברים אמורים עד חבות וכו' מימרא דרבי אסי אמר רבי יוחנן שם: דף מ"א ע"ב

אמר האחד בשלשה והשני וכו' משנה שם:

אמר עד אחד בשתי שעות ביום וכו' עד עדותן בטלה גם זה משנה שם ואף על גב דפלוגתא דרבי יהודה ורבנן היא הלכה כתנא קמא דאמר הכי ומיהו איכא למידק דאמרינן בפרק אור לי"ד דף י"ב דלת"ק אדם טועה בשתי שעות חסר משהו והיאך כתב רבינו שדרך האדם לטעות שעה אחת שהוא דלא כמסקנא דגמרא ועוד דקשיא דידיה אדידיה ד דמתחלת דבריו משמע שאין אדם עשוי לטעות יותר משעה אחת וממה שכתב בסוף שאם הוא אמר בשלשה והשני אמר בה'

כה׳ עדותן בטלה משמע הא אם השני אמר כד׳ ותני עדותן קיימת ויש לומר שמה שכתב שדרך האדם לטעות שעה א׳ רוצה לומר שם השעה השניה לשלישית או בין שעה ג׳ לד׳ פירוש שדרך אדם לטעות כשעומדין בשעה שלישית קורין אותה שניה וטועים מתחלת השניה עד סוף השלישית. וכן בין ג׳לד׳שטועה מ משניה לג׳ ואפילו שהראשון יאמר שעה שניה והשני אמר שעה שלישית נאמן שהראשון כוונתו היתה על תחלת שעה שניה והשני לסוף שלישית אפילו הכי עדותן קיימת דעביד איניש למיטעי בין שעה אחת לחבירתא ואפילו בכל הכמות של השתי שעות ומפני שאין הטעות אלא בשעה אחת שהשניה קורא ג׳ או הג׳ שניה מפני זה קורא אותה רבינו טעות שעה א׳ ואף אם הזמן טעות שתי שעות חסר מעהו כמו שהעלו בגמרא ולפיכך דקדק רבינו בלשונו ולא כתב שדרך העם לטעות שעה אחת אלא כתב שדרך העם לטעות בשעה אחת שרוצה לומר הוא טועה בשם השעה וזה הטעות יפול מ מתחלת שעה אחת עד סוף שעה אחרת והרב הדיין ה״ר משה ן׳ אלאשקאר ז״ל כתב

כתב רבא אית ליה בפרק אור לארבעה עשר דלדברי רבי מאיר אדם טועה שתי שעות חסר משהו ולדברי רבי יהודה אדם טועה ג׳שעות חסר משהוא וידוע ש שהר"מבם [פסק] כרבי מאיר משום 7 דסתם מתניתין כוותיה ואם כן צריך ליישב לשון הרמ"בם דהא דקאמר שדרך העם לטעות בשעה רוצה לומר שיעמוד בשעה א׳ויטעה בשעה שלפניה או שלאחריה דקרי לשניה שלישית או איפכא והיינו טעות שעה אחת אלא דכי דייקינן א אפשר שיהיה הטעות שתי שעות כדאיתא התם והרב ז"ל שתים לה סתומי דכפשטה טעות שעה אחת היא וקושטא דמילתא דלא דייקינן בהו בסהדי בכמה בשעה בתחלתה או בסופה כדמסיק בפרק היו בודקין וזה דרך הרב לסתום הדברים ולקרבם אל המושכל עד כאן לשונו:

אמר עד אחד קודם הנץ החמה וכו׳מימרא דרב שימי בר אשי שם: דף ע"ב

פרק שלישי

א אחד דיני ממונות ואחד
דיני נפשות בדרישה וחקירה ·
שנאמר משפט אחד יהיה לכם ·
אבל אמרו חכמים כדי שלא ת
תנעול דלת בפני לוין אין עדי
ממון צריכין דרישה וחקירה ·
כיצד ? אמרו העדים בפנינו הלוה
זה את זה מנה בשנה פלונית ·
אף על פי שלא כיוונו את החדש
החדש ולא את המקום שהלוה בו
ולא את המנה אם היה ממטבע
פלוני או ממטבע פלוני : עדותן
קיימת :

ב במה דברים אמורים ? ב
בהודאות והלואות מתנות ומכירות
וכיוצא בהן · אבל בדיני קנסות
צריכין דרישה וחקירה ואין צריך
לומר במלקות ובגלות · וכן אם
ראה הדיין שהדין מרומה וחשש
לו צריך דרישה וחקירה .

ג אף על פי שאין עדי ממונות
צריכין

צריכין דרישה וחקירה אם הכחישו
העדים זה את זה בדרישות או
בחקירות עדותן בטילה · ואם
הכחישו העדים זה את זה כבדיקות
עדותן קיימת · כיצד ? אחד אומר
בניסן לוה ממנו והשני אומר לא
כי אלא באייר · או שאמר האחד
בירושלים והשני אומר לא אלא
בלוד היינו עדותן בטילה · וכן
אם אמר האחד הבית של יין ה
הלוהו והשני אומר של שמן היתה
עדותן בטילה שהרי הכחישו ב
בדרישה · אבל אם אמר האחד
מנה שחור והשני אומר מנה ל
לבן היה · זה אומר בדיוטא
העליונה היו כשהלוהו והשני אומר
בדיוטא התחתונה היו עדותן ק
קיימת · אפילו אמר האחד מנה
הלוהו והשני אומר מאתים חייב
לשלם מנה שיש בכלל מאתים
מנה · וכן אם אמר האחד דמי
הבית של יין יש לו בידו וזה
אומר דמי הבית של שמן משלם
בפחות שבדמים וכן כל כיוצא
בזה :

ד דין תורה שאין מקבלין עדות
לא בדיני ממונות ולא בדיני
נפשות אלא מפי העדים שנאמר
על פי שנים עדים מפיהם ולא
מכתב ידן · אבל מדברי סופרים
שחותכין דיני ממונות בעדות ש
שבשטר אף על פי שאין העדים
קיימים כדי שלא תנעול דלת
בפני לוין · ואין דנין בעדות ש
שבשטר בדיני קנסות ואין צריך
לומר במכות ובגלות אלא מפיהן
ולא מכתב ידן :
ה כל עד שנחקרה עדותו בב"ד
בין בדיני ממונות בין בדיני נ
נפשות אין יכול לחזור בו כיצד?
אמר מוטעה הייתי שוגג הייתי ו
ונזכרתי שאין הדבר כן · לפחדו
עשיתי · אין שומעין לו · אפילו
נתן טעם לדבריו וכן אינו יכול
להוסיף בעדותו תנאי · כללו של
דבר כל דברים שאמר העד אחר
שנחקרה עדותו שיבא מכללן
ביטול העדות או הוספת תנאי
בה · אין שומעין לו :
ו עדים החתומים על השטר
הרי

הרי זה כמי שנחקרה עדותן בבית
דין ואין יכולין לחזור בהן · במה
דברים אמורים? כשאיפשר לקיים
השטר שלא מפיהן כגון שהיו שם
עדים שזהו כתב ידן · או שהיה
כתב ידן יוצא ממקום אחר אבל
אם אי איפשר לקיים את השטר
אלא מפיהן ואמרו כתב ידינו הוא
זה אבל אנוסים היינו קטנים היינו
קרובים היינו מוטעים היינו הרי
אלו נאמנים ויבטל השטר :

ז אמרו פסולי עדות היינו
בעבירה או שוחד לקחנו על עדות
זו אין נאמנים · שאין אדם משים
עצמו רשע עד שיעידו עליו עדים
שהוא רשע · וכן אם אמרו אמנה
היו דברינו אין נאמנים שהמעיד
על שטר אמנה כמעיד בשקר :

ח אמרו העדים שטר מכר זה
מודעא נמסרה לנו עליו אף על
פי שכתב ידן יוצא ממקום אחר
הרי אלו נאמנין ;

ט אמרו על תנאי היה שטר
זה · אם היה כתב ידן יוצא
ממקום אחר אין נאמנין ואם אין
השטר

השטר מתקיים אלא מפיהן נאמנים ואומרים לבעלי הדין קיימו התנאי ובואו לדין :

י אמר אחד מן העדים על תנאי היו הדברים והשני אומר לא היה שם תנאי הרי כאן עד אחד :

יא גם בדיני ממונות אין מקבלין עדות אלא בפני בעל דין · אם היה בעל דין חולה או שהיו העדים מבקשים לילך למדינת הים ושלחו לבעל דין ולא בא · הרי אלו מקבלים עדים שלא בפניו · במה דברים אמורים ? ב בעדות על פה · אבל בשטר מקיימין בית דין את עדיו שלא בפני בעל דין · ואפילו היה עומד וצווח ואמר שטר מזוייף הוא עדי שקר הן פסולי עדות הן · אין משגיחין בו אלא מקיימין את השטר ואם יש לו ראיה לפסול יפסול :

יב כל מי שיש לו ראיה בעדים מטפל בעדים עד שיביאם לבית דין · ואם ידעו בית דין שבעל דינו אלם וטען התובע שהעדים מתפחדים

מתפחדים מבעל דינו שיבואו ויעידו לו · הרי בית דין כופין את בעל דינו שיביא הוא העדים וכן כל יוצא בדברים אלו דנין בהן לאלם:

כסף משנה

אחד דיני ממונות וכו׳ סנהדרין ריש פרק אחד דיני ממונות ואחד דיני נ דף ג׳ ב
נפשות בדרישה וחקירה ורמינן עלה מ מדתני׳ דדיני ממונות לא בעו דרישה וחקירה ואמר רב חנינא דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות ב בדרישה ותקירה ומה טעם אמרו דיני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה כדי בלא תנעול דלת בפני לוין כלומר ומתניתין דאוריתא קמי תקנתא ובריתא דרבנן בתר תקנתא ורבא אמר ומתניתין דהכא בדיני קנסות ואידך בהודאות והלואות כלומר תרוויהו בתר תקנתא דרבנן ומתני׳ בדיני קנסות דליכא למיחש לנעילת דלת ורב פפא אמר אידי ואידי בהודאות והלואות כאן בדין מרומה כאן בדין שאינו מרומה פירוש לא בשאדעים בו שהוא מרומה דאם כן חייב לסלק עצמו

עצמו ממנו וכמו שכתב רבינו פרק כ"ד מהלכות סנהדרין וזהו שכתב וכן אם ראה הדיין שהדין מרומה וחשש לו כ כלומר חששא בעלמא לא שיודע כן בודאי וסובר רבינו דהני תלתא אמוראי מר אמר חדא ומר אמר חדא ובענין דינא לא פליגי וכמו שפירשתי דכלהו סברי ד דהודאות והלואות לא בעו דרישה וחקירה ודיני קנסות בעו דרישה וחקירה ובדין מרומה כ"ע מודו דבריתא הוא פרק שבועת העדות:

ואם הכחישו העדים זה את זה בבדיקות וכו׳ סנהדרין פרק זה בורר אמר רב יהודה עדות המכחשת זו את זו בבדיקות כשירה בדיני ממונות משמע הא בחקירות עדותן בטלה ומפרשי נהרדעי הכחשה דבדיקות אפילו אחד אומר מנה שחור ואחד אומר מנה לבן מצטרפי ואוקימנא כר"ש בן אלעזר דאמר לא נחלקו ב"ש וב"ה על שתי כיתי עדים שא׳ אומרת ר׳ ואחד אומרת מנה שיש בכלל מאתים מנה על מה נחלקו על כת אחת שב"ש אומרים נחלקה עדות וב"ה אומרים יש בכלל ר׳ מנה וידוע דהלכה כב"ה ובפרק חזקת הבתים עבד רב

דף ל׳ ע"ב (margin, beside "בבדיקות וכו׳ סנהדרין")

דף ל׳ ע"ב (margin, beside "דהלכה כב"ה")

רב יהודה עובדה כבייה ואליבא דרש"בא
ואמרינן נמי בפרק זה בורר אחד אומר דף נ"א
חבית של יין ואחד אומר חבית של שמן
הוה עובדא ואתו לקמיה דרבי אמי ו
וחייביה רבי אמי לשלומי ליה חביתא
דחמרא מגו חביתא דמשחא כמאן כרש"בא
אימור דאמר רשב"א היכא דיש בכלל
ר'מנה כה"ג מי אמר לא צריכה לדמי
כלומר דזה אומר כפני הודה לו דמי
חבית יין וזה אומר דימי חבית שמן
דתרוויהו מסהדי אדמי חבית יין א' אומר
בדיוטא העליונה ואחד אומר בדיוטא
התחתונה אמר רבי חנינא מעשה בא
לפני רבי וצירף עדותן ויש לומר דה"בע
כגון שאדם יכול לראות שתי הדיוטות
הא לאו הכי אין מצטרפין דהוה ליה
מכחישין זה את זה בחקירות ואפילו
בדיני ממונות פסילי וכמו שנתבאר בסמוך
וכן כתבו הפוסקים:

דין תורה שאין מקבלין עדות ו
וכו' בפרק גט פשוט תנן מי שנמחק דף קס"ח
שטר חובו מעמיד עליו עדים וכו' והם
עושין לו קיומו ובבבא קמא פרק הגוזל
קמא גבי שורף שטרותיו של חבירו דף כ"ח
פרכינן אי דאיכא סהדי דידעי מאי הוה

T (כתוב)

(כתוב) בשטר ליכתבו ליה שטרא מיעליא
יק נ"א ע"ב וקשה היכי מנו כתבי הא ביבמות פ"ד
אחים אמרינן דהיינו טעמא דלא כתבינן
זמן כשמקדש בשטר משום דאית לן
לאנוחי גבי סהדי וזמנין דלא דכירי וחזו
בכתבא ואתו ומסהדי ורחמנא אמר מ
מפיהם ולא מפי כתבם והתוספות האריכו
בישוב קושיא זאת בפ"ב דכתובות ופרק
שלישי דבתרא ופ"ד אחין ועיין בהר"יף
פ"ד אחין ומדבדי רבינו למדנו תירוץ
יפה דא"הן דדין תורה מפיהם ולא מפי
כתבם בין בדיני ממונות בין בדיני נפשות
ורבנן הקילו בדיני ממונות כדי שלא
דעונל דלת בפני לוין וההיא דפ"ד אחין
דהויא דיני נפשות לא מנו מסהדו ד
דאוקמוה אדין תורה וההיא דהגוזל דמנו
מסהדי בדיני ממונות היינו מדרבנן כדי
שלא תנעול דלת בפני לוין ולכן בקנסות
ומכות וגלות דלא שלא שייך נעילת דלת אין
דנין פל פי כתב ידן וה"רש ברבמח כתב
שאין דברי רבינו מכוונים דודאי עדים
החתומים בשטר כשרים ומקרא מלא דבר
הכתוב שדות בכסף יקנו וחתום עד
כאן לשונו · ואני אומר דאי מהא לא
קשיא דהאי קרא דברי קבלה הוא ולא
דבר

דבר תורה אך קשה לי דאמרינן בכמה
דוכתי מהם סוף פרק שני דכתובות דף כ"א
כיון דקיום שטרות דרבנן הימנוה רבנן
בדרבנן אלמא דמדאוריתא עדים החתומים
על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן
בבית דין ולא בעי קיום וכ"ע :

כל עד שנחקרה עדותו וכו' פרק
שבועת העדות משנה השביע עליהם ה'
פעמים לפני בית דין וכפרו אינם חייבים דף ל"א ע"ב
אלא אחד אמר רבי שמעון מה טעם
הואיל ואינם יכולים לחזור ולהודות ובכל
דוכתא אמרינן כיון שהגיד שוב אינו
חוזר ומגיד ובתוספתא דסנהדרין יכולים
לחזור בהם עד שיחקר עדותם בב"ד
נחקרה אין יכולים לחזור בהם ובתוספתא
דפ"ב דכתובות ובירושלמי פ"ב דכתובות דף ק"ך ע"א ע"ד
עדים שהעידו לטמא ולטהר לרחק ו דף כ"ו ע"ב
ולקרב לאסור ולהתיר לפטור ולחייב עד
שלא נחקרה עדותן בבית דין אמרו מ
מבודין הייגו הרי אלו נאמנין משנחקרה
עדותן בבית דין אמרו מבודין הייגו
אינן נאמנים · ומה שכתב אפילו נתן
טעם לדבריו מפורש בפרק נגמר הדין
דאי הדרי בהו סהדי אע"ג דקא יהבי
טעמא למילתייהו קרינן בהו כיון שהגיד

שוב אינו חוזר ומגיד · וממ"שרבינו כל עד שנחקרה עדותו וכו' אינו יכול לחזור בו כללו של דבר וכו' נראה דדוקא כשהעיד בב"ד אינו יכול לחזור אבל אם שאלוהו על עדותו ואמר איני יודע יכול לחזור ולהעיד ולישנא דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד הכי דייק דהיכא דהגיד בתחלה כלומר שאמר עדותו אינו חוזר ומגיד אבל כל שאמר שאינו יודע לא מיקרי מגיד ואם נתן אמתלא למה אמר בתחלה איני יודע נאמן ועוד דכשהעיד כבר אם עתה א חוזר בו אף על פי שיטעין מפני פחדו עשיתי או משום טענה אחרת אינו נאמן דהא משוי נפשיה רשיעא דאסהיד שקרא והיינו טעמא דכשהשכיעם בפני בית דין אינם יכולים לחזור ולהעיד דמשוו נפשיהו רשיעי אבל כי אמר איני יודע לא משוי נפשיה רשיעא דיכול לומר מפני הפחד אמרתי איני יודע דהיינו שב ואל תעשה וראיה מדאמרינן בפרק המפקיד ובפרק שני דכתובות מרי בר איסק אתא ליה אחא מבי חוזאה אמר ליה פליג לי בנכסי דאבא אמר ליה לא ידענא לך אתו לקמיה דרב חסדא וכו' אמר ליה להווא

דף ל"ט ע"ב
דף כ"ו ע"ב

להכוא דאתא קייתי סהדי דאתוה את אמר ליה אית לי שהדי ומסתפי מיניה דגברא אלמא הוא אמר ליה לדידיה זיל אייתינהו את דלאו אחוך הוא אמר ליה דינא הכי המ״עה אמר ליה הכי דאיננא לך ולכל אלמי חברך השתא כמי אתו ומשקרי תרתי לא עבדי ומשמע מפרש״י דהכי קאמר חדא דשתקי מלהעיד האמת וחדא דמסהרי שיקרא לא עבדי הרי ש שאמרו שם דאשמא לא יעידו מפני פחדו של זה חיישינן אבל לשמא יעידו שקר לא חיישינן וטעמא כדפרישית ועוד דאם לא כן למה ליה למתניתין למינקט השביע עליהם ה׳ פעמים בפני בית דין וכפרו אינם חייבים אלא אחד דמשמע דאפילו בפעם ראשונה השביעם ופטור דקתני חוץ משבועה ראשונה לינקוט ת תבעם בפני ב״ד וכפרו וחזר ותבעם ה׳ פעמים והשביעם פטור אפילו משבועה ראשונה דהא אינו יכול לחזור ולהודות אלא ודאי כדאמרן ולזה נוטה דעת הר״ן בפ׳ שבועות העדות ואין להקשות ממה שדקדקתי בראש הלכות אלו מלשון רבינו דהעד מצווה להעיד בבית דין דוקא משום דכיון שאמר איני יודע שוב אינו יכול

יכול להעיד דהתם כשאינו נותן אמתלא
אלא אומר או לא רציתי להעיד ועכשו
אני רוצה והכא כשנותן אמתלא לדבריו
וכמו שכתבתי · ומה שכתב וכן אינו
יכול להוסיף בעדותו תנאי הוא ממאי
דאמרינן בפרק שני דכתובות דעדים
אומרים תנאי היו דברינו למעקר ם
סהדותייהו קמא אתי כלומר וכיון
שהגיד אינו חוזר ומגיד אלא דהתם
מהימני משום דאין כתב ידם יוצא
ממקום אחר והוה ליה כאילו עדיין לא
השלימו עדותן וכיון שאין דברים אחרונים
סותרים לראשונים לגמרי נאמנים אבל הכא
שכבר נחקרה עדותן וגמרו דבריהם ועתה
באים לחזור ולומר תנאי היה הוה ליה
חוזרים ומגידים ולא מהימני:

עדים החתומים על השטר וכו׳ פרק
שני דכתובות משנה העדים שאמרו כתב דף י״ח ע״ב
ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו קטנים
היינו פסולי עדות היינו הרי אלו נאמנים
אם יש עדים שהוא כתב ידם או שהיה
כתב ידם יוצא ממקום אחר אינן נאמנין
ואמרינן בגמרא דאם כתב ידן יוצא
ממקום אחר אפילו אמרו אנוסים היינו
מחמת נפשות אין נאמנים משום דעדים
החתומים

החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין וכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ואמ' רמי בר חמא לא שאנו היכא דאין כתב ידן יוצא נאמנים אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת נפשות אבל אנוסים היינו מחמת ממון אינן נאמנין מאי טעמא לפי שאין [אדם] משים עצמו רשע:

וכן אם אמרו אמנה היו דברינו וכו' שם אמר רב יהודה אמר רב האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן פרוש לא לוה כלום אלא כתבו ומסרו למלוה שאם יצטרך ללוות ילוה והאמינו שלא יתבענו אלא אם כן מלוהו ואוקמוה רב אשי בדקאמרי עדים ודאין כתב ידם יוצא ממקום אחר והיינו טעמא דלא מהימני כדרב הונא דאמר אסור לאדם שישהא שטר פרוע בתוך ביתו משום שנאמר ואל תשכן באהלך עולה ואמר רב ששת בריה דרב אידי שמע מינה עדים שאמרו אמנה היו דברינו אין נאמנין מאי טעמא כיון דעולה הוא אעולה לא חתימי: דף י"ט

אמרו העדים שטר מכר זה וכו' שם אמר רב נחמן אמנה היו דברינו אין נאמנין מודעא היו דברינו אין נאמנין

נאמנין מר בר רב אשי אמר אמנה הין דברינו אין נאמנין מודעא הין דברינו נאמנין מאי טעמא האי ניתן ליכתב והאי לא ניתן ליכתב ופסק רבינו כמר בר רב אשי דבתרא הוא וכן פסק הר"יף והר"אש וכרונס לברכה ופירוש ניתן ליכתב לדעת רבינו דשטרא מיהא מהני דכי מבטלי וביני מחמת מודעא צריך המוכר להחזיר הדמים שקבל כמו שכתוב בשטר ואם כן אפילן בשכתב ידם יוצא ממקום אחר נאמנין דלא עקרי סהדותיהו לגמרי דאכתי מהני לאהדורי זוזי אפומא דההוא שטרא אי נמי דהאי ניתן ליכתב קאי אמודעא שבידם לכתבה ולכתוב זמנה קודם שטר המכר דאותו יום עצמו ואם כן אפילו כתב ידם יוצא ממקום אחר נאמנין שאין אלו חוזרים ומגידי׳ שעדיין לא הגידו כיון שבידם לפסול הגדת המכר משעה ראשונה ולא דמי לאנוסים היינו מחמת נפשות אבל לרש"י שפירש דניתן ליכתב להציל אנוס מיד אונסו צריך לומר דדווקא בשאין כתב ידם יוצא ממקום אחר אבל כשכתב ידם יוצא ממקום אחר לא דאף על גב דניתן ליכתב ההאי טעמא כי אמרו אנוסים היינו

היינו מחמת נפשות כל שכן דניתן ליכתב ואפילו הכי כשכתב ידן יוצא ממקום אחר אינם נאמנים משום דעקרי לסהדותייהו והוה ליה חוזרים ומגידים:

אמרו על תנאי היה וכו' שם בעא מניה רבא מרב נחמן (עדים שאמרו) תנאי היו דבריני פירוש על תנאי מכרה לו שיעשה לו כך וכך ולא ראינו שקיים לו תנאו וזה אומר לא קיים לי ואינו מכר מהו אמר ליה כי אתו לקמן ל לדינא אמרינן להו זילו קיימו תנאייכו ותותו לדינא · עד אומר תנאי ועד אומר אינו תנאי אמר רב פפא תרוויהו בשטרא מעלייא קא מסהדי והאי דקאמר תנאי הוה ליה חד ואין דבריו של אחד במקום שנים מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע א"ה אפילו תרוויהו נמי אלא אמרינן הנך למעקר סהדותייהו אתו האי נמי למעקר סהדותיה אתי פי' למעקר סהדותייהו אתו לומר לא חתמנו אלא על מנת שיתקיים התנאי וכיון דתנאי מילתא אחריתי הוא מהימני דעדות בפני עצמו הוא חד נמי כיון דאית לן למימר דמילתא אחריתי היא ושטרא ממילא מעקר אשתכח דאין בשטר מתום אלא

עד א' ודע שרבינו סאיי ז"ל וכת א' של ראשונים פירשו דאפילו בשכתב ידם יוצא ממקום אחר עסקינן וכת א' מן האחרונים כתבו כדברי רבינו והכריע הרמ"בן כדבריהם וטענות הכתות הלא הם כתובות על פ' הר"ן פ"ב דכתובות:

גם בדיני ממונות אין מקבלים עדות אלא בפני בעל דין וכו' לפי שלמעלה חילק בין דיני ממונות לדיני נפשות אמר שבדין זה אין חילוק שגם בדיני ממונות אין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין ודין זה הנה הוא בבבא קמא פרק
דף ק"ב ע"ב בתרא אמר רב אסי אמר רבי שבתי מקבלים עדים שלא בפני בעל דין תסי בה ר'יוחנן וכי מקבלים עדים שלא בפני בעל דין פירוש משום דאמר קרא והועד בבעליו אמרה תורה יבא בעל השור ויעמוד על שורו קבלה מיניה רבי יוסי בר חנינא כגון שהיה הוא חולה או חולים או שהיו עדיו מבקשים ל לילך למדינת הים ושלחו לו ולא בא וכו' אמר רבא הלכתא מקיימין את
בגמרא נקיטו השטר שלא בפני בעל דין ואפילו (הלה) עומד וצווח ואי אמר קבעו לי זמנא
בגמרא נקטינן דמייתינא סהדי ומרענא לשטרא קבעינן ליה

ליה וכתוב בגי' דאם עברו וקבלו עדים שלא בפני בעל דין לא עשו כלום דהוו להו טועים בדבר משנה דחוזר וכן נראה מדקדוק דברי רבינו שכתב גם בדיני ממונות משמע שבדיני ממונות כמי אם קבלו עדות שלא בפני בעל דין לא עשו כלום כמו בדיני נפשות : וכתבו התוספות דמשמע דבעינן שלחו לו ולא בא בהדי עדיו חולים או מבקשים לילך למ"ה מדלא קאמר או שלחו לו כדקאמר או שהיו עדיו חולים אבל בעל כ"י כתב מדלא קאמר או ששלחו לו דקדקו המפרשים ז"ל דקאי אדסליק מניה שאם היו עדיו מבקשים לילך צריך להודיע לו שיבא קודם שיקבלו כיון שיש שהות ואם לא בא מקבלין עדותן שלא בפניו ואין סברא לומר דקאי כמי אהוא חולה או עדיו חולים דכיון שהדבר נחוץ ודאי מקבלים ואין צריך לשלוח לו דאם לא עכשו אימתי דסתם חולים לסכנה חיישינן להו עכ"ל ולפי דבריו אפשר לומר כמי דהוא הדין אם היה במקום רחוק והיו עדיו מבקשים לילך למ"ה דאין אומרים ממתין עד שישלחו לו דהא בין כך ובין כך ילכו העדים וכתב הר"ן ז"ל

כד"ה ושלחו לו

פ' אלמנה ניזונת גבי מוכרת שלא בבית דין כתיבה שבועה דכתבע המביא עדי לפטור עצמו מקבלים אותן שלא בפני בעל דין ורבינו כתב הדברים כמו ש שכתובים בגמרא ואין בדבריו הכרע והא דמקיימין השטר שלא בפני בעל דין פירשה רש"י ז"ל דמיירי בגוונא דההיא דלעיל דהיינו כגון שהיה הוא חולה או עדיו חולים וכו' הא לאו הכי אין מקיימין אבל דעת התוספות והרא"ש ז"ל כדעת רבינו לומר דאפילו בדליכא חדא מהני גוונא מקיימין והיינו טעמא דכיון דקיום שטרות דרבנן משום דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין לא החמירו חכמים בו כמו בקבלת עדות שהוא של תורה דבעינן בפני בעל דין ואם יש לו עדים שיעידו שהוא מזוייף או שיעידו שהעדים פסולים היו קודם שחתמו בשטר יפסול ואז מבטלין השטר וקיומו:

בכל מי שיש לו ראיה בעדים וכו' מההיא דמרי בר איסק שהבאתי לעיל בפרק זה אגב גררא דא"ל רב חסדא לאיתויי סהדי וא"ל איהו דינא הכי המע"ה וא"ל הכי דאיכנא לך ולכל אלמי

כתובו דף כ"ו ע"ב

המע"ה דחברך וכתבו התוספות דהכא ב"פ שא"ל אותם עדים לא כאמר לך דבר על עדות זו שרגלים לדבר ד דמסתפו מיניה ומ"ה אמר ליה אייתינהו את ויעידוך שאינו בן אביך או שאין יודעים לך עדות וקאמר אי מסתפו מיניה השתא נמי מסהדי שיקרא או שאינו אחיו או שאין יודעין לו עדות ומשני תרתי לא עבדי חדא שישתקו מלהעיד וחדא שישקרו ויאמרו אין אנו יודעים שהוא אחיו ולפי זה אם אמרו אין אנו יודעי' היה מרי בר איסק פ פטור והכריחם לפרש כן משום דאל"כ לא שבקת חיי דכל אדם שיהיה חייב לחבירו עשיר יאמר עליו שהוא אלמא ואם לא יביא עדים יפסיד אבל מדברי רש"י נראה שאף על פי שהיו אומרים אין אנו יודעים היה מרי בר איסק חייב דאיכא למימר דמסתפו מיניה עד שיעידו כדבריו שכן פי' בהמפקיד ז"ל הכי אייתי סהדי דלאו אחוך הוא אותם עדים שיש לו לזה שבאו משם ומכירים בו מי הוא הביאם אתה ויעידו שאינו בן אביך או בקש עדים אחרים א"ל מרי לרב חסדא אי מיגלי דחלי מה הועלת

דף ל"ט: ע"ב

הועלת סוף סוף אתו סהדי ולא א
מסהדי אלא כמותי ולא כמותך ׳
תרתי לא עבדי מיראתך יעשו א׳
שישתקו אבל שתים לא יעשו לא דיין
שישתקו ולא יעידו גם האמת אלא ש
שיעידו שקר עכ״ל הרי מפורש בדבריו
שלא היה מרי בר איסק נפטר עד
שהיו מעידים העדים כדבריו ולפי זה
אפשר לומר שאפילו אין רגלים לדבר
שלא אמרו העדים לא נאמר לך דבר
מעדות זו אלא שטוען התובע שבעל
דינו אלם ויראים העדים ממנו נחייב
לאלם שיביאם הוא ומה שהקשו התוספות
דאם כן לא שבקת חיי וכו׳ א״ל שאין
זה דבר המסור לטענת בעל דין לבד
אלא גם לראות עיני בית דין אם הוא
אלם כדי שייראו העדים ממנו אם לאו
ואפשר שדעת רבינו כן שכתב ואם
ידעו בית דין שבעל דינו אלם וטען
התובע שהעדים מתפחדים יכול לומר
דתרתי בעינן שידעו בית דין שהוא אלם
ושיטעון התובע שהעדים מפחדים ממנו
ואם תאמר סוף סוף לא שבקת חיי
לאלמי שמאחר שמוחזק באלם יטעון בעל
דינו שהעדים יראים ממנו וגמצא האלם
מפסיד

מפסיד כל אשר לו יש לומר דכיון דאלמי נינהו יפסידו כל אשר להם וכה"ג דיינינא להו עד שישובו בתשובה ויהיו כשאר כל אדם ואז דיינינן להו כשאר אינשי:

מסכת פסחים

עם

עץ החיים

פרק א אור לארבעה עשר בודקים את החמץ לאור הנר׳ כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה ובמה אמרו שתי שורות במרתף מקו׳ שמכניסין בו חמץ׳ בש״א שתי שורות על פני כל המרתף ובה״א שתי שורות החיצונות שהן העליונות :

ב אין חוששין שמא גרר חולדה מבית לבית וממקום למקום דאם כן מחצר לחצר ומעיר לעיר אין לדבר סוף :

ג ר׳ יהודה אומר בודקין אור ל׳ארבע׳ עשר ובארבע׳ עשר שחרית ובשעת הביעור וחכ״א לא בדק אור ארבע׳ עשר יבדוק בארבע׳

בארבע עשר לא בדק בארבע עשר יבדוק בתוך המועד לא בדק בתוך המועד יבדוק לאחר המועד ומה שמשייר יניחנו בצינע כדי שלא יהא צריך בדיקה אחריו:

ד ר"מ אומ' אוכלין כל חמש ושורפין בתחילת ו'ור' יהודה אומר אוכלין כל ד' ותולין כל ה' ושורפין בתחילת ו':

ה ועוד א"ר יהודה שתי חלות של תודה פסולות ומונחות על גג האיצטבא כל זמן שמונחות כל העם אוכלים ניטלה אחת תולין לא אוכלין ולא שורפין ניטלו שתיהן התחילו כל העם שורפין ר"ג אומר חולין נאכלין כל ד' ותרומה כל חמש ושורפין בתחילת שש:

ו ר"ח סגן הכהנים אומר מימיהם של כהני' לא נמנעו מלשרוף את הבשר שנטמא בולד הטומאה עם הבשר שנטמא באב הטומאה אף על פי שמוסיפין טומאה על טומאתו הוסיף רבי עקיבא ואמר מימיהם של כהנים

לא נמנעו מלהדלי' את השמן שנפסל בטבול יום בנר שנטמ' בטמא מת אעפ"י שמוסיפין ט טומאה על טומאתו

ז אמר ר"ם מדבריהם למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח אמר לו ר' יוסי אינה היא המדה ומודים ר"א ורבי יהושע ששורפין זו לעצמה וזו לעצמה על מה נחלקו על התלויה ועל הטמאה שרבי אליעזר אומר תשרף זו לעצמה וזו לעצמ' ור' יהושע אומר שתיהן כאחת :

עץ החיים

מסכת פסחים מאי אור רב הונא אמר נגהי ורב יהודה אמר לילי דכולי עלמא אור אורת' הוא * פיר' לילה * ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה ותנא דידן מאי טעמ' לא תני לילי לישנא מעלי' נקט דתנ' דבי ר' ישמעאל לעולם יספר אדם בלשון נקיה וכ' וכתבו רש"י והר"ן לאו משו' דלילי' ל' מגונה הוא.

הוא אלא כיון דשמעי' דראוי לספר
בלשון נח ונקי אמרי' משום הכי
פתח תנא דמתני' לשון אור: כדכתי' פתח
דבריך יאיר וז"ל הרמ"בם ולא תהיה
פתיחת הספר בשם הערר מן העדרים
דהיינו לילה · עוד כתב הר"ן בשם
הראב"ד דמשום הכי נקט אור לומר
שבתחלת הלילה שיש בו אור ע
דין ראוי לבדוק כדי שלא יתרשל א
או שלא ישכח וכיון דאותה שעה ק
קוסט'היא שיש בה אור תנא אור משום
לישנא מעליא ולא תנא בתחלת ליל י"ד
בודקין את החמץ · ואם לא מפני
טעם זה לא הוה שם התנא תשך לאור
ומכאן אתה למד שהביעור צריך להקדימו
עם אור היום כדי דלא יתרשל אלו
דבריו ז"ל עכ"ל · אבל קשה לי
הבעיר ממשנה ו' פ"ק דכריתות דתנן
המפלת אור לשמונים וא'דהתם ליכא לא
טעמא דפתח דבריך יאור ולא טעמא
דהרא"בד · ועד קשה לפירוש הראב"ד
ז"ל דהא תנא דבי שמואל לילי ארבעה
עשר בודקין ומהתם דייק בגמ' דאור
אורתא הוא ותנא דידן לישנא מעליא
הוא דנקט ואם איתא לימא דתנא

 אשמעינן

אשמעינן חדושא דהא לפי׳ הרא״כד אי
לאו משום חדושא לא היה סס התנא
חסך לאור : לארבעה עשר ליל שלשה
עשר שמחרתו ארבעה עשר ולא שאני לן
פירושא דלישנ׳אי תנינן אור לארבע׳ עשר
א״כ לאור ארבעה עשר א״כ אור ארבע׳
עשר דמוכח בגמ׳דבבל חד מהני תלת
לישני איכא לפרושי ליל שלש׳ עשר ש
שמחרתו ארבעה עשר ואע״ג דאיכא
לפרושינהו נמי ליל שלאחר ארבעה עשר
שמחרתו חמשה עשר הכא על כרחין
ליכא לפרושינהו הכי דהא כבר חל זמן
איסורו כדמוכח בגמ׳ונמצא עובר עליו
בר״ן : לאור הנר ת״ר אין בודקין לא
לאור החמה * פי׳אס לא בדק בלילה *
ולא לאור הלבנה ולא לאור האבוקה
אלא לאור הנר מפני שאור הנר יפה
לבדיק׳ ואע״פ שאין ראי׳ לדבר זכר
לדבר שנא׳ז׳ימים שאור לא ימצא בבתיכם
ואומר ויחפש בגדול החל ובקטן כלה
וימצ׳ ואומ׳ בעת ההיא אחפש את
ירושלם בנרות ואומר נר אלהים נשמת
אדם חופש כל חדרי בטן מאי ואומר
וכי תימ׳ קולא הו׳ דאמ׳ רחמנ׳ לא
בדיקנא לה לירושלם בנהורא דאבוקה
דנפיש

לכפות נהורא אלא בנהורא דשרגא ל
דזוטרא נהורא דעין רבה משתכח ועין
זוטר לא משתכח ולא הוה ילפינן חמץ
מיניה להקל ת"ש נר אלהים נשמת אדם
ופיר"שי דבדיקה מעלייתא היא דכתיב
חופש כל חדרי בטן׳ ובגמ׳ יהיב טעמה
למה אין בודקין לאור האבוקה שאינו
יכול להכניסו לחורין ולסדקין ועוד ט
טעמים אחרים ע"ש ותקנו הבדיקה
בלילה שאור הנר יפה לבדיקה ובני אדם
מצויין בבתיהן :

כל מקום לאתויי מאי לאתויי הא
דת"ר חורי הבית העל יונים והתחתונים
וגג היציע וגג המגדל *פי׳שהן משופעין*
ורפת בקר ומתבן ולולין ואוצרות יין
ושמן אין צריכין בדיקה :

ובמה אמרו וכו׳ מרתף מאן דכר
שמיה הכי קתני כל מקום שאין מכניסין
בו חמץ אין צריך בדיקה ואוצרות יין
ואוצרות שמן נמי אין צריך בדיקה ובמה
אמרו שתישורות במרתף מקום שמכניסין
בו חמץ ובמסתפק גמרא :

בית שמאי אומרים שתי שורות
וכו׳ א"ר יהודה ב׳שורות שאמרו מן
הארץ ועד שמי קורה פיר׳ רש"י דרך
אוכרי

אומרי יין לסדר חביותיהן שורות שורו׳ עד שממלאין כל קרקע המרתף וחוזרין ומניחין חבית על חבי׳ כשורו׳ התחתונו׳ עד הקורה ואמרי ב״ש שאותן שתי שורות חיצונות אותה שרואה את הפתח על פני רוחב של המרתף והשורה שלאחריה צריך לבדוק. מן הארץ עד התקרה · ור׳ יוחנן אומר שורה אחת כמין גאם פיר׳ היא שורה החיצונה מן הארץ ועד תיקרה וחוזר ובודק כל החביות העליונות על פני אורכו ורוחבו של מרתף שאף היא נקראת שורה אם באת למנות מ מלמעלה׳ למט׳ גאם הי׳ גימל יוונית ועשויה כמין כ״ף שלנו פתוח׳ שורה את׳ כמין גאם היינו שורה בזקיפה ושורה עליונ׳ בשכיבה כאדם הבודק כותל הבית מבחוץ. והגג הרואה את הקורה דהיינו כל גג השורות שלפנים הימנה של חיצונה :

וב״ה אומרי׳ שתי שורו׳ החיצונו׳ שהן העליונו׳ אמר רב עליונה ושל מטה הימנה ושמואל אמר עליונה ושלפנים הימנה מאי טעמ׳ דרב דייק חיצונות ו והא עליונות קתני למעוטי תתאי ד דתתייאתא ושמואל אמר עליונה ושלפנים

הימ

הימנה מ"ט דייק עליונות והא תיכונות קתני למעוטי גוייאתא דגוייאתא ר' חייא תני כוותי' דרב וכולהו תנאי תנו כוותי' דשמואל והלכת כוותי' דשמואל : וכן פסקו הרבה פוסקים והרמב"ם והרא"ש לא גרסו והלכתא כשמואל אלא כיון דר' חייא תני כוותיה דרב שאר ברייתות לא מתניין בו ר' חייא ולאו דסמכא נינהו ואפי' תימא דאיכא רבי אושעיא בהדייהו הוה ליה ר' חייא ור' אושעיא חד לגבי חד והדרן לכללין רב ושמואל הלכה כרב באיסורי : ופירש"י בגמ' עליונה ושלמטה הימנה האי עליונ' לא כל גג השורות באורך המרתף קאמר כדאמר רבי יוחנן אליבא דב"ש אלא שורת חבית אחת על פני רוחב כל המרתף ולא מן הארץ ועד הקורה שא אותה השורה הרואה את הפתח ואת הקורה · ושלמטה הימנה ועוד שורת חבית אחת למטה מן העליונה והיא משורה הזקופה כנגד הפתח · והאי פתח · אלו כנגדו ממש קאמר אלא הכותל שהפת' בו קרי הכי :

ב **אין** חוששין וכו' וא"ת והא מרישא שמעינן דקתני כל מקום שאין מכניסין

מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה תרין דהוה מוקמי׳ בשאין חולדה וכרדלס יכולין להלוך שם תוס׳: ובגמ׳ טעמא דלא חוינא דשקול הא חזינן דשקיל חיישינן ובעי בדיקה ואמאי נימא אכלתיה משמע דדיוק׳ אתא לאשמעינן דאי חזינן דשקיל חיישינן:

חולדה אע״ג דבל׳ קרא קרי לה חולד לשון זכר לשון תורה לחוד ולשון חכמו׳ לחוד והכי נמי אמרי׳ במ״ב פ״א דחולין רחלין דבלשון חכמים קרי רחלות ועיין בריש תרומות:

ג **בתוך** המועד פי׳ בתוספות בתוך הפסח ולאחר המועד לאחר הפסח כדי שלא יתערב לו חמץ שעבר עליו הפסח שהוא אסור בהנא׳ בחמץ של היתר שנעש׳ לאחר הפסח ולא רצה רש״י לפרש כן דלטעמיה אזיל שהוא מפר׳ בריש פירקין דטעמא דבדיקה שלא יעבור על בל ירא׳ ולאחר הפסח ליכא בל יראה וכתב הר״ן דאפ״ה ניחא לאית דמפרשי דסברי דכי היכי דקנסוהו רבנן משום דעבר על בל יראה לאוסרו בהנאה עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה להצריכו אף בדיקה ובתוס׳ הקשו על פיר״שי דלר׳

דלר׳ יהודה קרי שעת ביעור ולמה שינ׳
לשונו למיקרי לי׳ מועד וכתב תי״ט
דר״שי מפרש מועד שעת הביעור משום
דהכי איתא בפ׳ הגוזל עצים דף צ״ח
ע״ב אמר רבה גזל חמץ לפני הפסח
ובא אחר ושרפו במועד פטור שהכל
מכוון עליו לבערו לאחר הפסח מחלוקת
ר״ש ורבנן והתם מועד היינו מטע׳
שמועדו לבערו ולהכי לא קאמר התם
לאחר המועד שא לאחר הפסח משום
דלאח׳ המוע׳ היינו אח׳ הביעור ע
עד שתחשך ואלו התם עוד כל ימי
הפסח מכוון עליו לשרפו ולבערו ה
הילכך הכא דתנן מועד ולאחר המועד
ודאי פירושו כמועד דהתם דהיינו שעת
הביעור ולענין קושית התוספ׳ י״ל משום
דחייב אדם לומר בלשון רבו׳ כדתנן
בפ״ק דעדיות ורבי קבל הלשון מרבי
יהודה שאנ׳ לתלמידיו בלשון ביעור וכו׳
עד כאן וק״ל הבעיר דאדרב׳ ממקום
שבאת הוא נגד פי׳ רש״י דאי במועד
דקאמ׳ רבה היינו מטעה שישית אמאי
לא קאמר כמי גמרא דהוי מחלוק׳ ר״ש
ורבנן דלר״ש עד הלילה מות׳ וכמו
שהקדמתי אלא ודאי בפלוגת׳ לא קמיירי

 ובמועד

ובמועד דוקא בתוך הפסח קאמר דכולי
עלמא מודו · ולקושית התוס' הוה ניחא
לי במאי דאיכ' למידק דלא הוה כעי
למיתני אלא וחכ"א אם לא בדק בשע'
הביעור יבדוק לאחר הביעור אלא י"ל
דלא קא מהדרו לה לר' יהוד' שא ב
בעלמא מתניא הכי אם לא בדק אור
י"ד יבדוק י"ד וכו' ור' הביא מחלוקת
ר"י בנדה מטעם שנזכר בפרקא קמא
דעדיות · וכתב הר"ן דמשתחשך לפרש"י
לא יבדוק דאפי' רבנן מודו דכל היכא
דטנוס כרת אפי' מחזר עליו לשורפו
חיישינן דילמא אתי למיכל מיניה ולא
סמכן אהאי טעמא אלא עד שתחשך
דליכא כרת ע"כ ואפשר כמי טעמא כי
היכי שלא תהא מכשילן לעתי' לבא
שיטעו ויאמרו אשתק' מי לא בדקנו
בתוך הפסח :

ד **תנן** התם (מ"ג פ"ה דסנהדרין)
א' אומר בשתי שעות וא' אומר בג'
עדותן קיימת א' אומר בג' וא' אומר
בחמש עדותן בטלה דברי ר"מ ר' יהודה
אומר עדותן קיימת א' אומר בחמש וא'
אומ' בשבע עדותן בטלה שבחמש חמה
במזרח ובשבע חמה במערב ופריך בגמ'
אלביי

לאביי אליבא דר"מ דאמר אין אדם
טועה ולא כלום (ומעשה כי הוה במיפק
תרתי ומעייל תלת והא דקאמר שתים
בסוף שתים והא דקאמר שלש בתחלת
שלש * ניכול כולה שית ולהך לישנא
דאמר אדם טועה משהו ניכול עד
סוף שית ואביי אליבא דר' יהודה ד
דאמר אדם טועה חצי שעה ניכול עד
פלגא דשית ולהך לישנא דאמר אדם
טועה שעה ומשהו ניכול עד סוף חמש
אלא אמר אביי עדות מסורה לזריזים
תמן לכל מסורה ורבא אליבא דר"מ
דאמר אדם טועה ב' שעות חסר משהו
מתחלת חמש לא ניכול חמש חמה במזרח
וז' חמה במער' אי הכי בשית נמי נ
ניכול אמר רב אדא בר אהבה שית יומא
נקרנתא קאי * פי' באמצע הרקיע ק
קרובה לנטות למזרח וקרובה לנטות
למערב ואין עומדין עליה · ורבא אליבא
דר' יהודה דאמר אדם טועה ג' שעות
חסר משהו ומעשה כי הוה או בתחלת
שלש או בסוף חמש וחד מינייהו קטעי
שלש שעות חסר משהו מתחלת ד' לא
ניכול חמש חמה במזרח וז' חמה כ
במערב וכ"ש בד' אי הכי בחמש נמי

יכול שא אמ׳ רבה גורה משו׳ יום המעונן אי הכי אפי׳ בד׳ שעות נמי לא יכול אמר רב פפא ד׳ זמן סעודה לכל אדם :

ג׳ **על** גב האיצטבא הכי גרסינן כן כתב תי״ט ועיין פ״ד דסוכה מ״ד ומ״ח פ״ג דתענית :

ו **הוסיף** ר״ע וכו׳ מכדי שמן שנפסל בטבול יום מאי הוי שלישי וכי מדליק ליה בנר שנטמא בטמא מת מאי הוי שני מאי קמ״ל שלישי מות׳ לעשותו שני היינו הך * פי׳ בתוספו׳ למ״ד אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא לא פריך דלדידיה הוסיף דמותר לעשותו אף שני דאוריתא) אמר רב יהודה הכא בנר של מתכת עסקינן דרחמנ׳ אמר בחלל חרב חרב הרי היא כחלל פי׳ ולאו דוקא חרב אלא כל כלי מתכ׳ שנג׳ במת הרי הוא אבי אבות הטומאה כמת עצמו * ועיין מ״ב פ״ק דאהלות דלהר״מ ה״ה שאר כלים ובגדים חוץ מכלי חרש * ושנגע בטמא מת הרי הוא אב הטומאה כמוהו גזרת הכתוב היא במתכת אבל טומא׳ מת ולא אבל שאר טומאו׳ והשתא קמ״ל דשלישי מותר לעשותו

לעשותו ראשון : אמר רבא ש"מ קסבר ר"ע טומא' משקין לטמ' אחרי' מדאורייתא דאי סבר דרבנן מינדי האי נר מאי קא מהניא לאוי שמ' אי לאפסולי גופיה הא פסיל וקאי * פירש ומדקא מהדרן למיעבדי' ראשון דאורית' ש"מ לטמוי אחרי' ולעשותן שני דאורייתא קאמר * דילמא לטמא אחרים מדרבנן אי מ מדרבנן מאי איריא באב הטומאה אפי' בראשון ושני נמי תחלה הוי פי' דמשקין תחלה לעולם :

בנר שנטמא בטמא מת אבל כשנטמ' בשרץ דנעש' ראשון אע"ג דעושין לשמן שהן משקין להיות תחלה דלעולם משקין נעשין תחלה כדפירש בריש שבת בי"ו דבר ונמצא שהוסיף אדר' חנינ' שנעשה שלישי ראשון מאי אמר' דהאי דנעשין תחל' מדרבנן היא הא הך דאוכל מ מטמא אוכל נמי מדרבנן היא ועיין מ"ג פ"ה דסוטה אלא היינו טעמא ד דדייק לומר שנטמא בטמא מת משום דאיהו ס"ל דמן התורה משקין מטמאין אוכלין ואשמעינן השתא דכשנטמאו בנר שנטמ' בטמא מת הוסיפו על טומאתן שנעשה ראשון ומטמאין אוכלין מדאורייתא:

: אמר

ז **אמר** רב ירמיה בכא * פי' הא דאמר ר' חנינ' * בבשר שנטמ' במשקין * שנטמאו בכלי שנטמאו מחמת שרץ ואודא ר"מ לטעמיה דאמר טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן ומשום הכי קאמר מדברי ר' חנינא דאמר שורפין בשר שנטמא במשקין דה"ל טמא מדרבנן ד דמדאוריתא טהור חעליא הוא עם בשר שנטמא באב הטומאה שהוא טמא ד דאורית' למדנו שורפין תרומה טהורה עם הטמאה משהגיעה שעה שית שהיא אסור' מדרבנן כמו שורפין בשר ש שנטמא במשקין שהוא טהור גמור מן התורה עם שרש נטמא באב הטומאה שהו' טמא דאוריתא ומה שכתבתי * שנטמאו בכלי * כן פירש"י ז"ל ונראה בעיני דר' ירמיה אוולד ולד דקאמר רב יהוד' סמוך ולא חש למידק כולי האי ונקט מילתי' בתר לישנ' דמתני' דקתני בולד הטומא' ולעול' כבש' בנטמ' ב במשקין שנטמאו בכלי שנטמ' בשר' דה"ל משקין שלישי ואשמעי' דשלישי מות' ל לעשתו שני · ואכתי אוכ' לאקשויי סוף סוף כיון דאין אוכל מטמ' אוכל אא מדרבנן מאי קא מהני לי' האי בשר

ראשון

ראשון לכש' שלישי אי לשוי' שני מ
מדרבנן מעיקר' כמי שני מדרבנן הוה
דשו משקין שנגע בהם תחלה היו
מדרבנן דהא נגע בר אשון ואפי' ע"י
שני הן נעשין תחל' שא ע"כ להאי
שינויא ס"ל אוכל מטמ' אוכל בקדשי'
מדאורייתא' ואשמעי' ר' חנינ' דשני דרבנן
עבדינן ליה שני דאוריית' ולר"מ שמע
מינה שני דרבנן טהור מעלייא דאוריתא
מותר לעשותו שני דאורית' וה"ה ל
לתרומה טהורה שנשרפה עם הטמאה
ולר"י אשמעינן דשני דרבנן דהוא שלישי
דאוריית' עבדינן שני דאוריתא הילכך
אינה היא המידה ולמאן דאמר אין אוכל
מטמא אוכל אין צריך לאוקמה בנטמאה
במשקין ומדבריהם מדברי ר' אליעזר ורבי
יהושע עד כאן · וכתב תוספות יום
טוב והשתא קר"ב שפיר' לעיל אליבא
דמאן דסבירא ליה אין אוכל מטמא
אוכל מדאורייתא הדרא קושית רש"י ל
לדוכתא וכן קשיא להרמב"ם דפירש לעיל
והכא לפירש הר"ב וצ"ל דסבירא ליה
כמו שכתבו התוספות דף ט"ו בד"ה
ולד טומאה וכו' דאומר ר"י דאכתי לא
גגזר גזירה דכל הפוסל תרומה מטמא
משקין

משקין להיות תחלה עד כאן : ולנ"י
הך סוגיא שהבאתי לעיל דדיי' בגמ'
אדר"ע ממשקין שנעשו לעולם תחילה
אתיא אליבא דמ"ד אוכל מטמ' אוכל
בקדשים . מדאורייתא דלא צריך לאוקמי
מתניתין דנטמא במשקין וכו' דמדבריהם
אדר"א ור' יהושע קאי והכא כמי ס"ל
דלאחר גזרה אמרו לדבריהם שהרי היו
לאח' כ"ש וב"ה שגזרו לגזרה זו ·
וקשיא להרמ"בם שהביאם בפירושו ומפר'
אליבא דמ"ד אין אוכל מטמא אוכל ·
דאליביה קוד' שנגזרה איירי דאי לאחר
לא צריך לאוקמי למתני' דנטמא ב
במשקין וכו' דמדבריהם אר"א ור"י ק
קאי · ומיהו אשכחנא בתוס' דף י"ד
ע"א בד"ה עם בשר וכו' הקשו בסוגיא
דהתם דהוה מצי לדקדק נמי בדרבי
חנינא מהא דמשקין נעשין לעולם תחלה
כמו דדייק לר"ע · ותירצו משום דר'
חנינא דקאמר מימיהם של כהנים משמע
שמעולם כך הוא אף קודם י"ח דבר
דגזרו על המשקים להיות תחלה ע"כ :
הרי שלא חילקו בין הסוגיות כמו ש
שחילקנו אלא כולה סוגיא כמ"ד אין
אוכל מטמא אוכל : ונ"ל דלא גרסי'
בדברי

כדברי ר"ע מימיהם של כהנים ור"ע לאחר גזרה איירי ולהכי מדקדק גמ' בדבריו עכ"ל: עוד כתב ·

ששורפין תרומ' טהורה וכו' כתב הר"ב דר"מ סבר טומאה משקין לטמ' אחרים לאו דאורייתא וכו' עיין בפי' משנה פרק ד'דטהרות · וכתבו בתוס' בד"ה התם פסול וכו' וא"ת א"כ ר' חנינא כמי מוסיף אדר"ע דמדר"ע דאמר דפסול מדאורייתא מותר לעשות ראשון לאשמעי' שיהא שלישי מדרבנן מותר לעשותו שני ובירושלמי פריך לה וקאמר למ"ד בולד טומאה דרבנן לא בא ר' עקיבא אלא ליפחות תיפתר בטבול יום דבית הפרס שהוא מדבריהם ע"כ· וסתמא אתי שפיר לישנא דמדבריה' דמדבריו מיבעי ליה *כדפריך בגמ' למאן דמוקי מדברי ר'אליעזר ור' יהושע* דהא ר"ע לא קאמר אלא בשלישי דאורייתא אלא ודאי ר"ע נמי בשלישי דרבנן איירי עכ"ל: וכתב הר"מ ורבי יוסי אמר כי הארבעה עשר שחל להיות בשבת שהחיוב לשרוף הכל קודם השבת שורפין טמאה לעצמ' וטהורה לעצמה ותלויה לעצמה והלכה כר' יוסי באמרו אין שורפין ס

טהורה

טהורה עם הטמאה אבל שיטמאו המשקין לאוכלין הוא מדרבנן כר"מ עכ"ל וכפ"ג מהלכות חמץ ומצה תמה עליו כסף מ משנה דמשמע דמיירי דוקא כשחל ע"פ להיות בשבת ולא משמע כן מן ה הגמרא:

פרק ב

א כל שעה שמותר ל לאכול מאכיל לבהמ' לחית ולעופו' ומוכרו לעכו"ם ומות' בהנאתו עבר זמנו אסור בהנאתו ולא יסיק בו תנור וכירים ר' יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא שריפ' וחכ"א אף מפרר וזור לרוח או מטיל לים

ב חמץ של עכו"ם שעבר עליו הפסח מות' בהנא' ושל ישרא' אסור בהנא' שנאמ' לא יראה לך שאור

ג עכו"ם שהלוה את ישרא' על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה וישרא' שהלוה את העכו"ם על חמצו

חמצו אחר הפסח אסור בהנאה חמץ שנפל עליו מפולת הרי הוא כמבוער (ס"א רבן שמעון בן גמליאל) אומר כל שאין ש הכלב יכול לחפש אחריו :

ד האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש במזיד פטור מתשלומים ומדמי עצים :

ה אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחטים בשעורים בכוסמין ובשיפון ובשבולת שועל ויוצאין בדמאי ובמעשר ראשון שנטלה תרומתו ובמעשר שני והקדש שנפדו והכהנים בחלה ובתרומה אבל לא בטבל ולא במעשר ראשון שלא נטל תרומתו ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו חלות תודה ורקיקי נזיר עשאן לעצמו אין יוצאין בהן עשאן למכור בשוק יוצאין בהן :

ו ואלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחזרת ובעולשין ובתמכרת ובחרחבינא ובמרור יוצאין בהן בין לחין בין יבשין אבל לא

 כבושין

בבושין ולא שלוקין ולא מבושלין ומצטרפין לכזית ויוצאין בקלחן שלהן ובדמאי ובמעשר ראשון ש שנטל תרומתו ובמעשר שני והקדש שנפדו:

ז אין שורין את המורסן ל לתרנגולים אבל חולטין האשה לא תשרה את המורסן שתוליך בידה למרחץ אבל שפה היא בבשרה יבש לא ילעוס אדם חיטין ויניח על מכתו בפסח מפני שהן מחמיצות:

ח אין נותנין קמח לתוך ה החרוס' או לתוך החרדל ואם נתן יאכ' מיד ור"מ אוסר אין מבשלין את הפסח לא בקשקין ולא במי פירות אבל סכין ומטבילין אותו בהן מי תשמישו של נחתום ישפכו מפני שהן מחמיצות:

עץ החיים

שעה שמותר לאכול מאכיל הא כל שעה שאינו מותר לאכול אינו מאכול לימא מתניתין דלא כר' יהודה דאי ר' יהודה

ר' יהודה הא איכא חמץ דאינו אוכל ומאכיל דתנן *לעיל* ר"מ אומר אוכלין כל חמץ וכו' ואלא מאי ר"מ היא האי כל שעה שמותר לאכול מאכיל כל שעה שאוכל מאכיל מיבעי ליה. אמר רבה בר עולא מתניתין ר"ג היא דתנן ר"ג א אומר חולין נאכלין כל ארבע ותרומ' כל חמש וכו' וה"ק כל שעה שמותר כהן לאכול בתרומה ישרא' מאכי' חולין לבהמה וכו' נ"ל למיתנא בהמה למה לי למיתני חיה צריכא דאי תנא בהמה דאי משיירא חזי לה אבל חיה * פי' כגון נמיה וחתול וחולדה * דאי משיירא קמצנע לה אימא לא ואי תנא חיה משום דאי משייר' מיהת מצנע * פי' ולא עבר עליה בבל יראה ובתוס' כתבו ולא עבר בלא ימצא כיון שאינו יודע היכן הוא * אבל ב בהמה זימנין דמשיירא ולא מסיק אדעתיה וקאי עליה בלא יראה ולא ימצא * פי' אם לא בטל * אימא לא צריכא עופות למה לי איידי דתנא בהמה וחיה תנא נמי עופו' ובתוס' הקשו מהא דתנן ומה שמשייר יניחנו בצנעה וכו' ופיר"ש שמא תיטול חולדה וכו' והיכי שרי הכ' להאכיל לחיה ויש לחלק בין חיה לחולדה ע המגדלי'

קמגדלי׳ בבתים דהחיה לא מגנעה כולי האי כמו החולדה הטומנת בחורין ז ובסדקין ע״כ כתב תי״ט משמע דלחולדה אינו רשאי להאכיל והיינו דבהמה חיה ועוף תנן ואלו לשרן לא תנן · אבל הרא״ש כתב דהפי׳ הנכון ומאכיל והוא עומד עליה עד שיאכלנו ויבער ה המשוייר ומתניתין היתר הנאה אתא לאשמעינן ולעולם צריך ליזהר שלא יצניע והכי פי׳ דאי תנא בהמה דאו משיירא קא הוי ליה דאף אם מחמת טרדא יעלים עיניו יחזור ויבער המשוייר דהא קחזי ליה ע״כ :

ומוכרו לנכרי פשיטא לאפוקי מהאי תנא דתניא ב״ש אומרים לא ימכור אדם חמצו לנכרי אלא א״כ יודע בו שיכלה קודם פסח * פי׳ דקסברי מצוה עליו לבערו מן העולם ולא שיהיה קיים * וב״ה אומרים כל שעה שמותר לאכול מותר למכור :

ומותר בהנאתו פשיטא לא צריכא שחירכו קודם זמנו וקמ״ל כדרבא דאמר רבא חירכו קודם זמנו מותר בהנאה * פי׳ ליהנות מאפרו * אפי׳ לאחר זמנו ופי׳ בתוספות וכגון שנפסל מלאכול לכלב :

עבר ומנו אסור בהנאתו פשיטא לא צריכא לשעות דרבנן *פי' בשעה ששית דאיסורו מדרבנן * דא"ר יוחנן המקדש משש שעות ולמעלה אפי' בחיטי קורדניית' *שקשות הן ינפלו עליהן מים שבאו לחשש חימוץ * אין חוששין לקידושין וכתב רש"י בפ"ק דף ו' דאע"ג דאתי איסור הנאת חמץ דרבנן דשש ומפקיע קידושי תורה ושרי אשת איש לעלמא הא מתרצי' בכמה דוכתין כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש והפקר בית דין הפקר והן הפקירו ממונו כתבו בתוס' דרש"י לא גריס הכא פשיטא דהא רבי יוסי הגלילי פליג ושרי בהנאה כל ז' ואין לפרש פשיטא דאסור בהנאה מדיוקא דרישא דדרך התנא בכמה מקומות לכפול את דבריו ועוד דלא משני שפיר ונראה דפריך פשיטא משום דתנא בפרק קמא דשורפין חמץ אלמא אסור בהנאה דלרבי יוסי הגלילי אין צריך לשורפו אלא ירקנו לפני כלבו או ימכרנו לנכרי: אסור בהנאתו אפו' למכור ואם מכר דמיו מותרי' דאין תופס את דמיו *כשביעית * כדתנן סוף פ"ב דקדושין מכרן וקדש בדמיהן מקודשת תוספות:

ועיין

ועיין לקמן :

ולא יסיק בו וכו׳ פשיטא לא צריכא לר׳ יהודה דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה סלקא דעתך אמינא הואיל ואמר רבי יהודה מצותו בשריפה בהדי דקא שריף ליה ליתהני מיניה קא משמע לן ופי׳ בתוס׳ דלר׳ יהודה אפרו מותר דתניא בפ׳ בתר׳ דתמור׳ כל הנשרפין אפרן מותר אבל לרבנן דאין מצותו בשרפה והוי מן הנקברי׳ דאמר התם דאפרן אסור ופשיט׳ דלדידהו בהדי דקא שריף ליה אסור ליהנות ממנו :

אמר חזקיה מנין לחמץ בפסח שאסור בהנאה שנאמ׳ לא יאכל חמץ לא יהא בו היתר אכילה * פירש״י מדלא קרינא לא יאכל בחול״ם משמע לא יהא בו הית׳ המבי׳ לידי שום אכיל׳ וסתם הנאות לידי אכילה הם באות שלוק׳ בדמי׳ דבר מאכל * טעמא דכתב רחמנ׳ לא יאכל חמץ הא לא כתב לא יאכל הוה אמינא איסור אכילה משמע איסור הנאה לא משמע ופליגא דר׳ אבהו דאמר ר׳ אבהו כל מקום שנא׳ לא יאכל לא תאכל לא תאכלו אח׳ איסו׳ אכילה וא׳ איסור הנאה משמע עד

שיפרט

שיפרט לך הכתו' כדרך שפרט לך ל
בנבלה או מכור לנכרי וכו' : ומאריך
בגמ' בזה אין כאן מקומו גם שם איתא
באורך הא דזה וזה גורם גבי ולא
יסיק בו תנור וכירים : ועיין פ"ב
ופ"ג דערלה :

רבי יהודה אומר וכו' תניא אמר
ר' יהודה אין ביעו' חמץ אלא שריפה
והדין נותן ומה נותר שאינו בבל ירא'
ובל ימצא טעון שריפה חמץ שישנו בבל
יראה ובל ימצ' לא כ"ש שטעון שרי פ'
אמרו לו כל דין שאתה דן תחלתו
להחמי' וסופו להקל אינו דין לא מצא
עצים לשורפו יהא יושב ובטל והתורה
אמרה תשביתו שאור מבתיכ' וכו' וכתב
הר"מ ואין הלכה כר'יהודה :

וחכמים אומרים וכו' איבעיא להו
היכי קאמ' מפרר וזור' לרוח ומפרר
ומטיל לים או דילמא מפרר וזורה לרוח
אבל מטיל לים בעיניה ותנן כמי גבי
ע"א * פרק ג' משנה ג' * כהאי גונא
שוחק וזורה לרוח או מטיל לים ו
ואיבעיא להו וכו' אמר רבה משתברא ע'ז
דלים המלח קא אולא דתנן יוליך לים
המלח טאין שפיכה טוב' שם שיטלנו

* לא בעיא שחיקה חמץ דלשאר נהרו' קאזיל בעי פירור א"ל רב יוסף אדרב' איפכ' מיסתבר' ע"ז דלא' מימאיס' בעיא שחיקה חמץ דמימאיס לא בעי פירור תניא כוותיה דרבה היה מהלך בספינה מפרר ומטיל לים תניא כוותי' דרב יוסף * דע"ז בעי שחיקה * היה מהלך בספינה שוחק *פירו' הע"ז* ומטיל לים שחיקה קשיא לרבה פירור קשי' לרב יוסף שחיקה לרבה לא קש' הא לים המלח הא לשאר נהרו' פירור לרב יוסף לא קשי הא בחיטי הא בנהמא פרש"י חטי' שהחמיצו בעופירור כלומ' פיזור שלא יתכנס בשק ויזרקם אלא יפזרם על פני המים שלא יוכל אדם ללקטם מע"פ המים :

ב מני מתני' אי ר'יהודה * שבתבתי בתחלת מכילתין * חמץ סתמא קאמר אפי' דנכרי ואי ר"ש דישראל נמי מישרא קא שרי רבא אמר לעולם ר"ש היא ו ור"ש קנסא קנים הואיל ועבר עליה בבל יראה ובל ימצא וכו' אבל דנכרי דלא עבר לא קנים וכדין הוא דאיבעי ליה למיתני דאפי' באכילה חמץ דנכרי שרי ואיידי דתני דישראל אסור בהנאה תנא נמי

נמי דנכרי מותר באכילה כן כתבו
המפרשי' והוסיף הר"ב א"כ ארישא קאי
חמץ של נכרי מותר משו' שנא' לא
יראה לך ודרשי' שלך אי אתה רואה אבל
אתה רואה של אחרים עכ"ל וזהו מה
שתירץ רב אחא בר יעקב בגמ' דלית
הלכת כוותיה ואף רב אחא הדר ביה
דלרבא לא קאי אלא אסיפא ושל ישראל
אסור בהנא' שנא' לא יראה פי' קנסינן
ליה משום דעב'על בל יראה': ובירושלמי
אית' דמשו' דאיכא דנהגי איסו' נמי
בפת של פלטר נכרי להכי לא תני מותר
באכיל' ועיין משנ'ו'פר'ב'דע"א:

ג ת"ר ישראל שהלוה לנכרי על חמצו
לאחר הפסח אינו עובר משום ר"מ אמרו
עובר אבל נכרי שהלוה לישרא על חמצו
לאח' הפסח דבר' הכל עובר· ומוקי
בגמ' דהרהינו אצלו ופליגי בדר' יצחק
דאמ' ר' יצחק מנין לבעל חוב שקונה
משכון שנא' ולך תהי' צדקה אם אינו
קונ' משכון צדקה מנין מכאן לבעל
חוב שקונ' משכון *שלא בשעת הלואה
תוס' *ת"ק סב' ה"מ ישרא מישרא הו'
דקריב' בי' ולך תהי צדק' אבל ישרא
מנכרי לא קני ור"מ סב' ק"ו ישרא

מישראל קני ישראל מנכרי לא כ״ש אבל נכרי שהלו׳ וכו׳ התם ודאי נכרי מישראל לא קני ׳ תנן נכרי שהלו׳ את ישראל על חמצו אחר הפסח מות׳ בהנאה נהי נמי דהרהינו אצלו הא אמר׳ נכרי מישראל לא קני ל״ק הא דא״ל מעכשיו הא דלא א״ל מעכשיו פי׳ דמתני׳ איירי דא״ל כ כשהרהינו אצלו אם לא אתן לך עד יום פלו׳ יהא שלך מעכשיו ולהר״מ פ״ד הלכו׳ חמץ ומצה קביעות זמן דוק׳ קוד׳ הפסח ואח׳ הפסח דתנן אזמן הבית קאי ולהרא״בד והטו׳ סי׳ תמ״א אפי׳ לא הגיע הזמן שקבע עד אח׳ הפסח וכתבו בתוס׳ דכולה שמעת׳ דחמצו של נכרי ביד ישראל היינו שלא קבל עליו אחריו׳ ע״כ : ואביי ס״ל דבעל חוב למפר׳ הוא גוב׳ הילכ׳ כי מטא זימנ׳ ולא פרעיה איגלאי מילת׳ וכו׳ ולרבא מכאן ולהבא הוא גובה ומוקי בהרהינו וכו׳ ועיין בתוס׳ :

הרי הוא כמבוע׳ א״ר חסד׳ וצריך שיבטל בלבו פי׳ שמא יפקח הגל במועד ונמצ׳ עובר עליו :

כל שאין הכלב וכו׳ תנא כמה חפישת הכלב ג׳ טפחי׳ א״ל רב אחא ברי׳ דרב יוסף

יוסף לרב אשי הא דאמ' שמואל כספים *של פיקדון* אין להם שמירה אלא ב בקרקע מי בעי' ג' טפחים או לא א"ל הכא משום ריחא *שהכלב מריח עד ג' טפחי' ומאטט* בעינן ג'טפחים התם משו' איכסויי מעי' הוא ולא בעי ג'וכמה אמ' רפרם בר פפא טפח וכ' הרמ"בם דרש ב"ג לא פליג את"ק:

ד **תנן** התם *פ'ו' תרומו'* האוכל תרומ' בשוג' משל' קרן וחומש וכו' איבעיא להו כשהו' משל' לפי מיד' משל' או לפי דמי' משלם וכו' ומייתי רב יוסף דתנן האוכ' תרומ' חמ' בפס' בשוג' משל' קר' וחומ' א"א בשלמ' לפי מד' משל' שפי' אלא א"א לפי דמי' משל' חמץ בפס' בר דמי' הוא *ואביי אמר* הא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר חמץ בפסח מותר בהנאה אי הכי אימא סיפא במזיד פטור מן התשלומין ומדמי עצים אי ר' יוסי הגלילי אמאי פטורין מן התשלומין סבר לה כרבי נחוניא בן הקנה דתניא רבי נחוניא בן הקנה היה עושה את יה"כ כשבת לתשלומין וכו' *פרש"י דאמר דהמתחיי' כרת פטו' מן התשלומין והו' הדין למתחייב מיתת שמים כגון אוכל

אוכל תרומה מזיד וסיפ' דמתני' כהזיד בתרומה ולא בחמץ ופטור משום מיתה ובדין הוא דלישמעינן במזיד דתרומה בעלמא דלא הוי בפסח דפטור מתשלומין משום מיתה ומשום ריש' נקט מילתא בחמץ בפסח* כתנאי האוכל תרומת חמץ בפסח פטור מתשלומין ומדמי עצים דברי ר"ע ר'יוחנן בן נורי מחייבונו' *דקסבר לפי מדה משלם *כד"א במפריש תרומ' והחמיצ' אבל מפריש תרומת חמץ ד"ה אינו קדושה *שמעי' דהיכ' דשגג בשתיהן חייב דחמץ בר דמי' הו' ושוגג דרישא לשגג בשתיהן דאי שגג בחמץ והזיד בתרומה מאי חומש איכא ואי שגג ב בתרומ' והזיד בחמץ אמאי משלם הא איחייב ליה כרת וסיפא אשמעי' דהזיד בתרומה אפי' שגג בחמץ פטור דמיתה בידי שמי' כי כרת דאי הזיד בחמ' והא דפטר ליה משום כרת הוא דפטר ליה לישמעי' כולה מתני' בחמץ חולין של חברו וניתני' שוגג חייב ומזיד פטו' משו' כרת רש"י* תניא אידך ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קדש פרט לאוכל תרומת חמץ בפסח שפטו' מן התשלומין ומדמי עצים דברי ר"א

ר"א בן יעקב ר"א חסמ' מחייב א"ל ר"א בן יעקב לר"א חסמא וכי מה הנאה יש לו בה א"ל וכי מה הנאה יש לו לאוכל תרומה טמאה בשאר ימות השנה שמשלם א"ללא אם אמרת בתרומה טמאה בשאר ימות השנה שאע"פ שאין לו בה הית' אכילה יש לו בה היתר הסקה תאמר בזו שאין לו בה לא היתר אכיל' ולא היתר הסקה א"ל אף בזו יש לו בה היתר הסקה שאם רצה הכהן מריבה לפני כלבו או מסיקה תחת ת תבשילו: וז"ל הרמב"ם בפי' מתני' עוד אבאר לך במס' מכות כי כל אוכל חמץ בפסח לוקה והעיק' אצלנו אין אדם לוקה ומשל' לפיכ' פטו' מן המשלומין ומדמי העצים שיעורו אפי' דמי עצים אינו משלם ולא נאמר כתבוד זה החמץ כאילו הוא עץ לפי שהוא אסור בהנאה ולפי' אינו משלם אפי' דמי עצים עכ"ל: ותי"ט תמה תמיהה גדולה ע"ז דמשמע דאי לאו טעמא דאין אדם לוקה ומשלם היה משלם והא ליתא דכיון דלפי דמי' משלם ודאי דפטור והא משו' האי טעמ' פסק בפ"י מה' תרומות דאפי' בשוגג פטו' דלא במשנתינו ועוד דלדבריו מזיד דמשנתינו

דמשנתינו בענין דלוקה א"כ כל"ה פטור
משום מלקות דוכל זר לא יאכל קדש
שכן פי' הוא בעצמו ברפ"ז ממס' תרומות
ועיין בפי' הר"ב והרמב"ם מ"ב פ"ג
דכתובות עכ"ל: ונר' דאין על הרמב"ם
תמיהא כלל דאיהו מפ' למתני' רישא
דשוגג בשניה' כדכתב רש"י בגמ' ולעולם
לפי מדה משלם וסיפא מיירי שהיה
מזיד בחמץ ושוגג בתרומ' דה"ל לשלם
נמי כיון דלפי מדה משלם באוכל תרומה
שוגג והא דאינו משלם היינו משום
דלוקה משום מזיד דחמץ וכל הלוקה
אינו משלם מיהו אכתי קשה דכיון
דטעמא דפיטור הוא משום לוקה ומשלם
אמאי יהיב טעמא דאינו משלם אפי' דמי
עצים משום דאסור בהנאה אפי' היה
מותר בהנאה לא היה משלם בדמי עצים
כיון דלוקה:

ה **תנא** כוסמין מין חיטין שבולת
שועל ושיפון מין שעורין *ועיין בריש
חלה* כוסמין גולבא שיפון דישרא שולת
שועל שבולי תעלא הני אין אורז ודוחן
לא מנה"מ אר"שב"ל וכן תנא דבי ר'
ישמעאל וכן תני דבי רא"בי אמר קרא
לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל
עליו

עליו מנו' דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהם ידי חובתו במצהיבאו אלו שאין באים לידי חימוץ אלא לידי סירחון מתניתין דלא כר"י בן נורי דאמר אורז מין דגן הוא וחייבין על חימוצו כרת וכו':

והכהנים בחלה פשיט' מה"ד מצה שוה לכל אדם בעינן קמ"ל מצות מצות ריבה וכל הני למאי איצטריכו מפורשי' בפ"ו דברכות:

חלות תוד' וכו' ותיפק לי דה"ל מצה עשירה * דהא נילושה בשמן * אמר שמואל בר רב יצח' רביעית היא * תני לוג שמן * ומתחלקת היא לכמה חלות: פי' דרביעית שמן לעשרי' חלות גדולות שנעשו' משבע עשרונות פחות שליש ע עשרון שוהו שעורן כדאמרינן בהתודה אין כאן עוש': והדר פריך ותיפו' לי דאינן נאכלו' בכל מושבות אמר ר"ל זאת אומרת * מדל' נפקא לן מבכל מ מושבותיכם אלא ממצה משתמרת וכו' ועיין בהגהת רש"י* חלות תודה ורקיקין נזיר נאכלים בנוב וגבעון פי' לאפוקי דר"ש דאמ' בפ"ק דמגיל' דלא קרב בנוב וגבעון דהיינו במה גדול' אלא

פסחי׳ וחוכו׳ הקבו׳ להם זמן קמ״ל ד דקרבין כנוב וגבעון ונאכלים בכל מ מושבות שהיו יכולין להוליכן בכל מקום שירכו בתוך זמן אכילתם וכפ׳ בתרא דזבחי׳ מפו׳ ענין נוב וגבעון ועיין במ״ו פ״ק דחלה בענין הא דקתני חלות ורקיקי נזיר הוי כלו אמר חלות ורקיקי תודה ונזיר שהלי בתודה ובנזיר היו חלות ורקיקיה:

ו ידי חובתו כתב הרמב״ם לאכילת מרו׳ מכו׳ עשה בזמן שהכבש נאכל כדכתי׳ על מצו׳ ומרורי׳ יאכלוהו ע״כ ומיהו מדבריהם אף בזמן הזה חייבין באוכל׳ מרור׳ וכדכתב ספ״ז הלכות חמץ:

רבינא אשכחיה לרב אחא בריה דרבא דהוה מהדר אמררתא א״ל מאי דעתיך דמרירין טפי והא חזרת תנן ואמ׳ רב הושעיא מכו׳ בחזרת ואמר רבא מאי חזרת חסא מאי חסא דחס רחמנ׳ עילון ואמ׳ רב שמואל בר נחמני א״ר יונתן למה נמשלו המצריי׳ כמרו׳ לומ׳ לך מה מרו׳ זה שתחלתו רך וסופו קשה* שהקלח שלו מתקש׳ כעץ* אף מצריי׳ תחלת׳ רך וסופן קשה א״ל הדרי בי פי׳ לא אוסיף עוד:

א״ל רב רחומי לאביי ממאי דהאי מרו׳ מין ירק הוא אימ׳ מרירת׳ דכופי׳ *רב ששמן כן * דומי׳ דמג׳ מה מגה גדולי קרק׳ אף מרו׳ גידולי קרק׳ ואימ׳ הירדוף *עץ מר שנו המתיק משה את מי מרה כדאיתא בסוטה* ואימ׳ וכו׳ דומי׳ דמג׳ מה מגה ניקח׳ בכס׳ מעש׳ וכו׳ :

בין לאיס בין יבשים א״ר חסד׳ לא שנו אלא בקלח אבל בעלים לחין אין יבשי׳ לא וכו׳ פרושי קא מפר׳ כי קת קתני בין יבשים אקלח :

ה אמר רב כהנא מחלוק׳ לתוך חרד׳ (לפי שהוא חזק ואין מניח׳ מהר להחמיץ) אבל לתוך חרוס׳ דברי הכל ישרף מיד תני׳ נמי הכי וכו׳ א״ר הונא בריה דרב יהוד׳ א״ר נחמן אמר שמואל הלכ׳ כדברי חכמי׳ ורב הונא לא שמי׳ ליה׳ כלומ׳ לא ס״ל הא דרב כהנא ורמב״ם פסק כרב כהנ׳ והא חרוס׳ וחרדל כשיש בהם מים איירי הא לאו הכי ה״ל מי פירו׳ ומי פירו׳ אינן מחמיצין :

אין מבשלין וכו׳ תימ׳ למה שכאן כאן אי משום דתנא ירקות שלוקות

Bb 2 ומבישלות

ומבושלות א"כ מיר ה"ל לשנות בסמוך אחריה תוס' וכר' שר' היה מסדר ה המשניות כדרך שהיה מקבל אותם אפשר שקבל אלו הג' דינין דמתניתין כאחד ולפיכך לא זו אותם ממקומם והי' אפשר לומר דשייך הא משום מתני' דלעיל במכיעתא האש' לא תשרה וכו' אבל שפה וכו' דומי' דהנ' דאין מבשלי' אבל סכין:

לא וכו' כתב הרמב"ם ולפי שמנה איסו' הבישול בל' מקור קבלנו שבא לרמוז לאסו' בשולו במי פירו' כתב תי"ט כי המקור המשמש לכל זמן ככה יאמ' הרמב"ם שמשמש עם מעט ועם הרבה כמו שהעתקתי לשונו בפ"ב דב"מ מ"ט ועוד פי"ב דחולין מ"ג ע"ב: ונראה דלא שייך למידר' הכא כי היכי דדריש התם השב תשיב דאפש' לו' דמלשון מקור ילפי' אפי' ק' פעמיה כלו' השב לעולם אבל הכא דכתיב ובשל מבושל במים היכי שייך לומר דבשל משמע לרבות כל שאר המשקין אם לא מייתורא:

פרק

מסכת שבת

פרק ז

כלל גדול אמרו בשבת כל השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרב' בשבתות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת היודע שהו' שבת ועש' מלאכו' הרב' בשבתו' הרב' חייב על כל אב מלא'כ ומלאכ' העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא חטאת אחת:

ב' אבות מלאכו' ארבעים חסר א'הזורע והחור' והקוצ' והמעמ' הדש 'והזורה הבורר הטוחן ו והמרקד והלש והאופ' הגוזז את הצמ' המלבנו והמנפצו והצובעו והטווה והמיסך והעוש' שתי בתי נירין והאורג שני חוטין והפוצע שני חוטין הקושר והמתיר והתופר שתי תפירות הקורע על מנת לתפור שני תפירות הצד צבי

השוחטו

השוחטו והמפשיטו המולחו ו
והמעבד את עורו והמוחקו
והמחתכו הכותב שתי אותיות
והמוחק על מנת לכתוב שתי
אותיו׳ הבונה והסות׳ המכבה
והמבעיר המכה בפטיש המוציא
מרשות לרשות הרי אלו אבות
מלאכות ארבעים חסר אחת :

ג ועוד כלל אחר אמרו כל
הכשר להצניע ומצניעין כמוהו
והוציאו בשב׳ חייב עליו חטאת
וכל שאינו כשר להצניע ואין
מצניעין כמוהו והוציאו בשב׳ אינו
חייב אא המצניעו :

ד המוצי׳ תבן כמלפי פרה עצה
כמלא פי גמל עמיר כמלא
פי טלה עשבים כמל׳ פי גדי
עלי שום ועלי בצלים לחים
בגרוגרת יבשים כמלא פי גדי
ואין מצטר פין זה עם זה ה
מפני שלא שוו בשיעוריהן המוציא
אוכלים כגרוגרת חיי׳ ומצטרפים
זה עם זה מפני ששוו כשיעוריהן
חוץ מקליפיהן וגרעיניהן ועוקציהן
וסובן ומורסנן רבי יהודה אומר
חוץ

חוץ מקליפים עדשים שמתבשלים עמהן :

עץ החיים

איתמר רב ושמואל דאמרי תרווייהו אפילו תינוק שנשבה בין הגוים וגר שנתגייר לבין הגוים כהכיר ולבסוף שכח דמי וחייב ומתני' איצטריך למינקט הכיר ולבסוף שכח דלא תימא חייב על כ כל שבת ושבת ור"י ורשב"ל דאמרי תרווייהו דוקא הכיר ולבסוף שכח אבל תינוק שנשבה בין הגוי' וגר שנתגייר בין הגוים פטור ומוקי לה כתנאי ור"י ור"ל דאמרי כמונבז מ"ט דכתיב תורה א' יהיה לכם לעושה בשגגה וסמוך ליה והנפש אשר תעשה ביד רמה הקיש שוגג למזיד מה מזיד שהיתה לו ידיעה אף שוגג שהיתה לו ידיעה ורבנן האי תור' אחת מאי עבדי ליה מיבעי להו לכדמקרי להו ריב"ל לבריה תורה אחת והיה לכם ל לעושה בשגג' וכתי' וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה וכתיב והנפש אשר תעש' ביד רמה הוקשו כולם לע"ז מה להלן דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו

שגגתו חטאת אף כל דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ומאריך בסוגיא אין כאן מקו׳ לזה׃

הי'ודע עיקר וכו׳ פי׳ בקו׳ ימים שבכתים הויין ידיע׳ שא״א שלא שמע בכתים וקשה לה״ר אליעזר דבעינן או הוד׳ אליו חטאתו שיהיה לו ידיעת חטא ועוד דבגמ׳ יליף לה מקראי ואי כפי׳ הקו׳ למה לן קרא כיון דא״א שלא נודע לו ומסקי׳ בתוס׳ דגזיר׳ הכתו׳ הוא ע״כ דילפינן מדכתיב ושמרו בני ישראל את השבת משמע שמירה לכל שבת ושב׳ וכתיב את שבתותי תשמרו שמירה להרבה שבתות וכו׳ כדפרש״י׃

הי'ב על כל אב מלאכ׳ ומלאכ׳ חילוק מלאכו׳ מנ״ל פירש״י שגופי מלאכות מתחל׳ לחטא׳ ואע״פ שבהעל׳ א׳ אמר שמוא׳ א״ק מחלליה מות יומ׳ התור׳ רבתה מיתות הרבה על חלול א׳ האי במזיד כתי׳ אם אינו ענין למזי׳ תנהו ענין לשוגג ומאי יומת ב בממון פי׳ שיבי׳ קרבנו׳ הרבה ועוד ילפינן התם מקראי ועוד שם בדף ס״ט מחלוקת ר״י ורשב״ל האי שוגג כמאי דלר׳ יוחנן דשגג בכרת וסבור

יש

יש בה לאו ולריש לקיש על שיגגג בלאו ובכרת וכו׳:

ב הזורע והחורש מכלי מיכרב כרתי (חרושין) בדישא ליתני החורש והדר הזורע ומשנו תנא בא״י קאי דורעזבריש והד׳ כרבי פי׳ רש״י א״י קשה היא ואין יכול לכסות בלא חרישה ואשמעי׳ דסא כמי חרישה היא עכ״ל מיהו בירו׳ גרי׳ החור׳ והזורע וכן כתבתי רפ״ט דשביעית גבי ותב״א כל הספיחי׳ אסורין שיש נוסחא אחרת בירו׳ ובפ״ד דמציעא בירי׳ גרים הכסף קונה את הזהב הפך סבב לי:

הרי אלו לאפוקי מדר׳ אליעזר דמחייב אתולד׳ במקום אב וא״ת מריש׳ שמעי׳ לה דתנן העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא א׳ וי״מ דה״א מעין מלאכה אחת היינו שתי תולדו׳ מאב אחד אבל אב ותולדה דידיה מיחייב תרתי קמ״ל:

חסר א׳ לא פוקי מדר״י דתניא ר״י מוסיף אף השובט והמדקדק פי׳ שובט משוה השתי בכרכר והמדקדק ליסב חוט הערב שלא יהא מתוח יותר מדאי: א״ל שובט הרי הן בכלל מיסך מדקדק הרי

הרי הוא בכלל אורג. ובתוס' כתבו תימה דממכינא דרישא שמעינן לה וליכ' למימ' תנא ושייר דהא אלו קתני וי"ל ממכינא דריש' לא שמעינן לאפוקי מדר"י דאיכא למימר דלא חשיב אלא מלאכות חשובות אבל שובע ומדקדק אף על גב דמלאכו' הן לא קתני להו משום דאינן מבוררות כ"כ

כתב תי"ס דתנא מ' חסר א' דמוסרך סריך בלישניה דפ"ג דמכו' כמה מלקין אותו מ' חסר א' והתם קרא קאי מ' יכנו:

עוד כתב דנקט בלישניה מ' חסר א' לומר שהעושה בהעלם א' כל האבות מלאכות שיתחייב על כל א' וא' יהיו מ' וחסר א' שלא יתחשב למלאכה לענין חיוב קרבן והיינו שעל התופר אינו חייב אא"כ קשר נ"כ א"כ העושה כל האבות מלאכות בהעלם א' בהכרח הם מ' מאחר שהתפירה אינה מלאכ' עד כשיקשו' נ"כ והקשירה כבר עשאה בפני עצמה דהתנא קחשיב להו הכי ואהכי נקט במאי דקמ"ל בשבועתו את טעמו למיתני מ' חסר א' ולא יתחייב עוד עליה מכיון שכול' עשאן בהעלם א' עכ"ל ועיין מה שכתב ב

במלאכת

במלאכת התופר דאפשר שיתחייב התופר אע"פ שלא עשה קשר של קיום :

עוד כתב משם רבנו דתני מ' חסר א' דכפ' במ' עומכין דמ"ט איב' למ"ד דמלאכו' כנגד עבוד' המשכן ואיכ' למ"ד כנגד מלאכ' מלאכתו מלאכ' שבתור' ובעי רב יוסף ויבא הבית' לעשו' מלאכתו אי ממניב' או דילמא והמלאכה היתה דים תיקו : ותנא דידן אגב אורחי' קמ"ל להך דכל הני אבות מלאכו' הם כנגד מ' מלאכו' שבתורה וא' מהם חסר אך שאל שמנא בקונקור' דאכסניא שיש יותר ממ' והשיב לו שאין להכנים במנינם אלא מלאכ' שאין בתוב בה לא אזהרה ולא עונש ע"כ

ולי אני עבדו יהיה נראה דנקט מ' חסר א' דלא ליתי למיטעי אם היה אומר ל"ט אעפ' לטעות ולומ' ל"ח ל"ז ואשכחן דכשהוא סמוך לעשיריו' אומ' חסר א' כפ"ג דנזי' אם גילח יום ס' חסר א' ועוד אפש' לומר משום דאיכא רבי יהודה דחשיב אף השובט והמדקדק ואלו ממניינא בלבד אשכחן כמי דקתני מנייג' ושייר כמו שכבאתי בהקדמ' זרעי' והכי דייק בגמ' דקאמ' חסר א' למעוטי

דר' יהוד' ולא קאמר מכייל' למעוטי דר"י:

ג כל הכשר להכניע וכו' דלא כר' שמעון דאי כר"ש הא אמ' לא אמרו כל השיעורין הללו אלא למכניעיהן לקמן בפ' המוכי:

וכל שאין כשר וכו' א"ר אלעזר הא דלא כרשב"א דתניא כלל א"ר שמעון בן אלעזר כל שאין כשר להכניע ואין מכניעי' כמוהו והוכש' לזה והכניעו ובא אח' והוציאו נתחיי' זה במחשבתו של זה:

כל הכשר להכניע לאפוקי מאי רב פפא אמ' לאפוקי דם נדה מר עוקב' אמ' לאפיקי עני אשיר' מ"ד דם נדה ב"ש עני אשיר' מ"ד עני אשירה אבל דם נדה מכנע ליה לשונרא ואידך כיון דחלשה לא מכנע ליה פרש"י דהמאכיל דם אדם לחתו' נעש' חל' אותו אדם:

וסובן ומורסנן לא מנטר' והתנן ה' רביעין קמ' ועוד חייבין בחלה הן וסובן ומורסנן אמ' אביי שכן עניאוכ' פתו בעיסה בלושה פירש"י מעורבת בסובנה וב' ובמורסנה הילכך לחם הארץ קרינן ביה ומיהו

ומיהו לענין שבת מידי דחשי' כעינן
וסתמייהו דהכי לאו אוכל נינהו : וק"ק
דהא אמרי' בפ' כלל גדול דלא חשי'
כות' שכן עני אוכל פתו בלא כתיס'
שמ' חשבינן מעש' דעני ועוד דלקמן
מ"ד חשי' סיד שטופלו' בו עניו' :

חוץ מקליפי וכו' ופולין חדתי כמי
קליפתם מצטרפת לר"י ועתיקי לא
מפני שהם שחורו' ונראין כזובין בקער'
ואין נאכלין עמה :

מסכת שבת

פרק ח

המוציא יין כדי מזיגת הכוס
חלב כדי גמיעה דבש כדי ליתן
על הכתית שמן כדי לסוך אבר
קטן מים כדי לשוף בהם את
הקילור ושאר כל המשקין ב
ברביעית וכל השופכין ברביעית
רבי שמעון אומר כולן ברביעית
ולא אמרו כל השיעורין הללו
אלא

אלא למצניעיהן :

ב המוציא חבל כדי לעשות אוזן לקופה גמי כדי לעשות תלאי לנפה וכברה ר' יהוד' אומ' כדי ליטול ממנו מדרת מנעל לקטן נייר כדי לכתוב עליו קשר מוכסין והמוציא קשר מוכסין חייב נייר מחוק כדי לכרוך על פי צלוחית קטנה של פלייטון :

ג עור כדי לעשות קמיע . (וי"ג דוכסוסטוס כדי לכתוב מזוזה) קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנ' שבתפילין שהיא שמע ישראל . דיו כדי לכתוב שני אותיות . כחול כדי לכחול עין אחת :

ד דבק כדי ליתן בראש השבשבת זפת וגפרית כדי לעשות נקב . שעוה כדי ליתן על פי נקב קטן חרסית כדי לעשות פי כור של צורפי זהב רבי יהודה אומר כדי לעשות פטפוט סובין כדי ליתן על פי כור של צורפי זהב סיד כדי לסוד קטנה שבבנות ר' יהודה אומר כדי לעשות כלכול

רבי

רבי נחמיה אומר כדי לעשות אנדיפי׳ :

ח אדמה כחות׳ המרצופין דברי ר״ע וחכמי׳ אומרי׳ כחותם ה האיגרות זבל וחול הדק כדי לזבל קלח של כרוב דברי ר״ע וחכמים אומרים כדי לזבל כרישא חול הגס כדי ליתן על מלא כף סיד קנה כדי לעשות קולמוס ואם היה עב או מרוסס כדי לבש׳ בו ביצ׳ קלה שבבצים טרופה ונתונה באילפס :

ו עצם כדי לעשות תרווד רבי יהודה אומר כדי לעשות ממנו חף . זכוכית כדי לגרוד בו ראש הכרכר . צרור או אבן כדי לזרוק בעוף . רבי אליעזר בר יעקב אומר כדי לזרוק בבהמה :

ז חרס כדי ליתן בין פצים לחברו . דברי רבי יהוד׳ רבי מאיר אומר כדי לחתות בו את האור . רבי יוסי אומר כדי לקבל בו רביעית . אמר רבי מאיר אף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר לא ימצא במכיתתו חרס

חרס לחתות אש מיקוד. אמר לו רבי יוסי משם ראיה ולחשוף מים מגבא :

ען החיים

פ"ח תנא כלי מזיג' כוס יפה ומאי כוס יפה כו' שלברכ' אמ' רבה בר אבוה כוס של ברכ' כדי שיפי' בו רובע רביעי' כדי שימזגנו ויעמוד על רביעי' פי' שהו' ביי' ומחב' והי' יינם חזק שהיו כותנין ג' חלקי' מים וא' יין נו"ל ה הרמב"ם שיעור רביעי' הו' אצבעיים על אצבעיים על רום אצבעיים וחצי אצבע ותומש אצבע וכל המדו' בגודל שהו' הבוהן כל' עברי עוד פי' כדי ג גמיעה הוא כדי בליעה א' (של אדם בינוני והו' פחו' אפי' מחל' לוגמיו ואנ"ל מקצתי' ונתו' דבבי בתים היינו מלא לוגמיו ולא משמע כן ביומא פר' בתרא וכל' וה) אם הוא חלב בהמה טהורה שהוא מחו' בשתים אכל חלב בהמה טמאה שעוה לכובאה שבת כדי לכחול עין אחת :

ובגמרא מבעיא להו כדי גמיאה
אן

או כלי גמיעה א"ר כר יצחק ה הגמיאוני נא וכו׳ ·

ועוד בגמ׳ אוממות או עוממות גרעינין או גראינין ובפ"ה די"ח ג׳ בריתו׳ סק תני אפר וחד תני עפר נאומר בגמ׳ דחד תנא תני לעפר כל׳ אפר ובפ׳ הקורא עומד אמרי׳ דאין מורידין לפני התיבה אנשי בית שאן לפי שקורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין פרש"י נפוגמין תפילתן ודאמרי׳ דבי ר"אליעזר קורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין ההוא בדרשת טב"ל· ובא"י קורין העין בהפרש גדול בינה לאלף ובאשכנז ותוגרמה אין עושין הפרש בינה לאלף כלל והורגלו בכך לפי שבל׳ הגוים שהם בתוכם אין להם עין אבל כל׳ ערב יש להם עין לפיכך מוציאין העין ב בלה"ק במבטא וכן אירע בקריאת ל לה"ק כפי המקומות אשר הגלינו שם ל׳ אשכנז שמדברים בהבלעה ובמרוצה ולישנ׳ קליל לפיכך הורגלו לדבר כן היסוד׳ בלה"ק ובספרד ושאר מקומו׳ שיש להם שפה ברורה קורין לה"ק קריאה תמה :

הבתית פיר"מ הוא קנה המכה ר"ל

פי המכה ובעי רב אשי על פי כתית אפומה דכולה כתית או דילמא אמורשא קמא פרש"י עליון של מכה) תיקו:

אבר קטן א"ר ינאי אבר קטן בל קטן בן יומו ומוקי לה כתנאי פרש"י א' מפירקי אצבע קטנ' ועיין מ"ז פ"ד דעדיו' ומ"ב פ"ב דכלי':

קילור כתב תי"ט דרפואתו מבויה דכל משקיא מסו ומטללי לבר ממיא דמסי ולא מטללי פי' אין נגלדין הדבק על העין וכתב הרמב"ם דוהו במימי היאור בלבד שהן יפין לעין אבל שאר המימו' שיעורן כדי לרחוץ בהם הפנים של מדוכה:

שופכין לאאי חוו א"ר ירמי' לגבל בהם את הטיט ובתוס' פי' דהא קאי אשופכין דבריתא אבל במתני' דלא מאיסי כוליה האי חזו לכמה דברי' לראו בהם כוסו' וקערו':

ב חבל נמי ליתייב כדי לעשות תלאי לנפה ולכבר'

כיון דתריק במנא לא עבדי איבשי פרש"י מתוך שהו' קש' פוגס את העץ

והמוצי' יי קשר מוכסין חייב איבטרי' לאשמעי' אפי' כתו' על הקלף אפ"ב דקתני

דקתני בסמו' דשיטו' קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנ' שבתפילין תוספות :

ג עו' פירשו בגמ' דמליח ועדין לא נעשה בקמ' ועפצ' · קלף פירשו בתוספות שחולקין העו' לשנים אותו ש שכלפי שער קרוי קלף ושכלפי בש' קרוי דוכסוסט' ואור"ת דבל' יון קורין לבשר סוסטוס ודוך פיר' מקום כמו דוך פלן ר"ל מקום בשר גויל הוא עור של' שא שהסירו השע' וראיתי גרס' דוכסוסטות כדי לכתוב עליו מזוזה והוא בברית' ורש"י פירשו בבריתא ולא במשנה נראה דל"ג ליה :

פרשה קטנה והא דלא נקט פרש' סוטה אור"י משום דלא שכיח ואמרי' כל מילת' דשכי' ולא שכיח אזול רבנן בתר דשכיח לקולא תוס' פרק שני ד דסוטה די"ז :

שהיא שמע ישראל כתב תי"ט ד דאיצטריך למיתני שהיא שמע ישראל דתנן בספ"ג דמנחות שארבע' פרשיו' שבתפילין מעכבות זו את זו וה"א דלא ליהוי שיעור להוצא' שבת עד שיהי' בכדי לכתו' עליו כל הד' פרשיו' אהכי קתני שהיא שמע ישראל ומכיון שהפרשה

 קטנה

קטנה היא שמע ישראל יש לספר בה לבד שכן קורין אותה לבד על מטתו ואי לאו שנכתבה בתפילין משום פקודאה על מטתו לא היינו משפרין בה שבקיאים בה ע"פ או כתובה בתוך ספר שלם ע"כ · והי' נר' לו' דכיון דפר' שמע אינה כשר' בפני עצמ' אם לא שנכתבה בסדר אחר קדש והיה כי יביאך (למאי דפסקו הפוסקים דבעינן שיהיו כתובים בסדרן ועיין בס' התרומה ובתשובו' ה הר"ן) א"כ ה"א דפרשה קטנה היא קדש שהיא הראשונה שיכולה לעמוד בפני עצמה ואמאי קרי לי' קטנה דלגבי והיה אם שמוע קטנה היא וכעין הא דתנן בפ"ג ע"ט דקדושין קטנה שבגדולות:

כדי לכחול עין א' א"ר הונ' שכן צנועו' כוחלו' עין א' פרש"י שהולכו' מעוטפו' ואין מגלו' אלא עין א' לראו' וכוחלו' אותו) והתני' אם לקשט כב' ידי' כי תני' ההי' בערבי' ו' פרש"י בנו' הכפרי' שאין מכסו' פניהם בכפר שעמה מועטין וכוח לו' ב' עיניהם:

ד שבשבת תנא כדי שיתן בראש שפשף שבראש קנה של ציידין פרש"י שמושיבין נסר קטן בראש קנ' ונותנין עלין

עליו דבק והעוף יושב עליהן ונדבק מ
וצריך ליתן שם הרבה כדי שיהא העוף
ודבק בו :

שעורה תנא כדי ליתן ע"פ נקב
קטן של יין פרש"י למעוטי שמן ודבש
שהיין ובדרך נקב קטן יותר משמן
ודבש וכת' תי"ט וכ"ע דבמ"כ פ"ב
דכלי' מפורש שהשמן דק מן היין ו
וע"ש:

חרסית וכו' למימרא דשיעורא דר'
יהודה נפי' הא קי"ל דשיעור' דרבנן
נפי' (דבדיני שבת יש להם השיעור בדול
מר"י) דתנן רי"א כדי ליטול ממנו מדת
מנעל לקטן אית' כדי לסוד פיטפוט
כיר' קטנה . וכבתו בתוס' כדי לעשות
פי כור אע"ג דאמרי' לעיל אין אדם
טורח לגבל טיט כדי לעשו' בו פי כור
חרסית חשיבי טפי מטיט דמבניעשן אותו
לעשו' פי כור של צורפי זהב א"כ ההכא
איירי במגובל :

סיד וכו' תנא כדי לסוד אצבע קטנה
שבבנות אר"י אמ' רב בנו' ישראל ש
שהגיעו לפירקן ולא הגיעו בנות ענתם
טופלו (פי' מושחות) אותן בסיד בנות ע
עשירים טופלות אותם בסולת בנו' מלכי'
טופלו

טופלו׳ אותם בסמן המור׳ פרש״י הגיעו לפירקן ולא הגיעו שהביאו ב׳ שערות ולא באו לכלל שנים הראוי׳ לכך ו ומתביישו׳ ובתוספות פירשו סמוך לפירקן שקרובות לה גשא ועושות כדי ליפות וללבן עצמן :

מאי כלכול ומאי אנדיפי אמר ר׳ ניקעא וברת נידעא (פירש״י כלכול כדעא טימפל׳ וסדין אותו להשכיב השער בת נידעא למטה הימנ׳ להסיר שער דק והוא אנדיפי ועוד פירושים אחרים) ו ואיבעית אימא מאי אנדיפי אפותא פרש״י פדחת שלא במקום שער ולהאדים :

ו **פצימין** כתב תי״ט נראה מל׳ הר״ב דפצימין כעין קורו׳ ועמודי׳ והוא כדעת הערוך שמפ׳ שסס הלחי והמזווה פצימ׳ בלישנא דרבנן והר״מ כתב פנים חצי לבנה כשים חלל בין חצאי לבנב וימלאו אותו חלל בחרסי׳ ואבני׳ דקים ע״כ וכ״כ במ״ד פי״ב דנגעים ושם מפ׳ הר״ב בענין אחר :

איבעיא להו שיעורא דר״מ נפיש או שיעורא דר׳ יוסי נפיש מסתברא שיעורא דר׳ יוסי נפיש : (פי׳ הר׳ מאיר אמר לחתות בו את האור וחרס פורתא חזי

חוי לחד׳ גחלת ואלו לקבל רביעית נפיש שעורא:) מקרא שעורא דר״מ נפיש דאי ס״ד דשעורא דר״י נפיש לייש לה במנא זוטרא והדד לייט לה במנא רב׳ אמר אביי לחתות אש מיקיד׳ גדול׳ פי׳ הא דקאמר ר׳ מאי׳ לחתות אש היינו מ מיקיד׳ גדול׳ שאפי׳ גחלת קטנ׳ אינו ראוי לחתות בה לא בחרס גדול מפני שהו׳ נכוה:

רי״א משם ראי׳ שפיר קאמ׳ ליה ר״י לר״מ ור״מ לא מבעיא קאמר לא מבעי׳ מידי דחשיב לאינשי דלא לישתכח ליה אלא אפי׳ מידי דלא חשיב לאינשי לא לישתכח ליה:

ראיה כתב תי״ט דהוה ליה למימר משם זכר ולאו מילת׳ היא ועיין מ״ז פ״ב דסוכה:

מסכת זבחים

פרק ראשון.

כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן
כשרים אלא שלא עלו לבעלים
לשם חוב' חוץ מן הפסח והחטאת
הפסח בזמנו והחטאת בכל זמן
ר"א אומ' אף האש' והפס' בזמנו
והחטא' והאשם בכל זמן: א"ר
אליעזר החטאת באה על חטא
והאשם בא על חטא מה ח
חטא' פסול' שלא לשמה אף
האשם פסול שלא לשמו יוסי בן
חוני אומ' הנשחטין לשם פסח
ולשם חטאת פסולין שמעון אחי
עזרי' אומ' שחטן לשם גבוה מהן
כשרין לשם נמוך מהן פסולין
כיצד קודשי קדשים ששחטו לשם
קדשים קלים פסולין קדשים קלים
ששחטו לשם קדשי קדשים כ
כשירין הבכו'והמעש' ששחטו לשם
שלמים כשרין שלמים ששחטו

לשם

לשם בכור ולשם מעשר פסולין :
גמ' למה לי למיתנא אלא שלא
עלו ליתני ולא עלו לבעלים לשם
חובה הא קמ"ל לבעלים הוא
דלא עלו לשום חובה אבל
בקדושתייהו קיימי ואסור לשנויי
בה וכדרב' דאמר רבא עולה
ששחטה שלא לשמה אסור לזרוק
דמה שלא לשמה איבעית אימא
סברא איבעית אימא קרא איבעית
אימא סברא משום דשני בה כל
הני לישני בה ולזיל איבעית
אימא קרא מוצא שפתיך תשמור
ועשית כאשר נדרת לה' אלהיך
נדבה וגומר האי נדבה נדר
לא כמה שנדרת עשית יהא נדר
ואם לא נדבה יהא ונדבה מי
שרי' לשנויי בה א"ל רבינ' לרב
פפא לא הוית גבן באורת' א
בתחומא בי חרסך דרמי' רבא
מילי מעלייתא אהדדי' ושני להו
מאי מילי מעלייתא תנן כל
הזבחים שנזבחו שלא לשמו כו':

טעמא

טעמא דשלא לשמה הא סתמא
עלו נמי לבעלים לשם חוב׳ אלמא
סתמא נמי כלשמן דמי ורמינהי
כל גט שנכתב שלא לשם אשה
פסול וסתמא נמי פסול ושני
זבחים בסתם לשמן עומדין אשה
בסתם׳ לאו לגירושין עומדת
וזבחים בסתמא כשירין מנלן
אילימא מהא דתנן כל הזבחים
שנזבחו שלא לשמן כו׳:
ולא קתני שלא נזבחו לשמה גבי
גט נמי הקתני כל הגט שנכתב
שלא לשם אשה פסול ולא קתני
שלא נכתב לשם אשה פסול
אלא מהא דתנן כיצד לשמן
ושלא לשמן לשם פסח ולשם
שלמים טעמא דאמר לשם פסח
ולשם שלמים הא לשם פסח
סתמא כשר אלמא סתמן כלשמן
דמי דילמא שני התם דאמר כל
העושה על דעת ראשונה הוא
עושה אלא מסיפא שלא לשמן
ולשמן לשם שלמים ולשם פסח

טעמא דאמר לשם שלמים ולשם
פסח הא סתמא ולשם פסח כשר
דילמא שני התם דאמ׳ יוכיח
סופו על תחילתו א״נ איידי דתנא
לשמן ושלא לשמן תנא נמי שלא
לשמן ולשמן אלא מהא לשם
ו׳ דברים הזבח נזבח לשם זבח
לשם זובח לשם שם לשם אישים
לשם ריח לשם ניחוח וחטאת
ואשם לשם חטאת א״ר יוסי אף
מי שלא היה בלבו לשם אחת
מכל אלו כשר שתנאי בית דין
הוא אתנו בית דין דלא לימא
לשמו דילמא אתי למימר שלא
לשמו ואי ס״ד סתמא פסול
קיימי ב״ד ומתני מילתא דמיפסול
ביה וגבי גט דסתמא פסול מנלן
אילימא מהא דתנן היה עובר
בשוק ושמע סופרים מקרין איש
פלוני גירש פלוני ממקום פלוני
ואמ׳ זה שמי וזה שם אשתי
פסול לגרש בו דילמ׳ כדר׳ פפא
דאמר רב פפא הכא בספרים
העשויין

העשוין להתלמד עסיקי׳ ולא א
איכתוב לשו׳ כריתות כלל אא
מיהא יתר על כן כת׳ לגרש את
אשתו ונמלך מצאו בן עירו ואמ׳
לו שמי כשמך ושם אשתי כשם
אשתך פסול לגרש בו דילמא
שני התם דאינתיק ליה לשם
גירושין דההוא אלא מיהא יתר
על כן יש לו שתי נשים ש
ששמותיהן שוות כתב לגרש את
הגדול׳ לא יגרש בה את הקטנ׳
דילמ׳ שני התם דאינתיק לי׳ לשם
גירושין דההי׳ אא מיהא יתר על
כן אמר ללבלר כתוב ולאיזו ש
שארצה אגרש פסול לגרש בו
דילמא שני התם דאין בריר׳ אלא
מיהא הכותב טופסי גיטין צריך
שיניח מקום האיש ומקום האשה
ומקום העדים ומקו׳ הזמן ואמ׳ רב
יהודה אמר שמואל אף צריך
שיניח מקום הרי את מותרת
לכל אדם רתו רמי מילתא א
אחרית׳ מי אמר רב יהוד׳ אמר

רב חטאת ששחטה לשם עולה
פסולה שחטה לשם חולין כ
כשירה, אלמא דמינה מחריב בה
דלאו מינ׳ לא מחרי׳ בה ורמינהי
כל גט שנכתב שלא לשם
אשה פסול ואפילו לשם גוית
נמי פסול ושני גט דלנויה מ
מינית הוה ליה סתמא וסתמ׳
פסול קדשי׳ דלחולין מינייהו
הוה לית סתמ׳ וסתמא כשרים
ורמא מילתא אחרית׳ מי אמר רב
יהודה אמר רב חטאת ששחט
לשום עולה פסולה שחטה לשם
חולין כשירה אלמא דמינה
מחריב בה דלא מינה לא מ
מחריב בה והתני׳ תוכו ולא תוך
תוכו ואפילו כלי שטף מציל ו
ושני עשו חולין אצל קדשים
כמחיצה אצל תנור מה מחיצה
אצל תנור לא מהני׳ לה כלל
אף חולין אצל קדשים לא
מהני׳א ליה כלל דתנן תנור
שחצצו בנסרים או ביריעות

ונמצא

ונמצא שרץ במקום אחד הכל
טמא כוורת שהי' פחות' ופקוקה
בקש ומשולשל' לאויר התנור ש
שרץ בתוכ' התנ' טמא שרץ
בתנור אוכלין שבתוכם טמאין
ור"א מטהר אר"א ק"ו אם הציל
במת חמו' לא תציל בכלי
חרש הקל אמרו לו לא אם
הציל במת חמור שכן חלוקה
אוהלין תציל בכלי חרש הקל
שאין חלוקין באוהלין התינח ל
לרבנן לר"א מאי איכ' למימר
ר"א ק"ו קאמר אי הכי התם נמי
לימא ק"ו קדשים מחללין קדשים
חולין לא כ"ש לא טעמא דרב
כרבי אלעא דא"ר אלעא מ"ט
דרב לא יחללו את קדשי בני
ישראל את אשר ירימו לה' ק
קדשים מחללין קדשים ואין חולין
מחללין קדשים אלמא אתא קרא
אפקיה מק"ו הכא נמי ליתי תוכו
לפקיה מק"ו האי תוכו מיבעי ליה
לאוכלין שניבלו בטיט והכניסן
לאויר

לאויר תנור ס״ד אמינ׳ הואיל
ובנגיעה לא מטמא באוירו נמי
לא מטמו ורבנן הנך לא צריכי
קרא רב יוסף בר אמי רמי שינוי
קודש אשינוי בעלים ומשני מי
אמר רב חטאת ששחט לשם
חטא׳ כשירה לשם עולה פסולה
אלמא דלאו מינ׳ מחריב בה
דמינה לא מחריב בה והאמר
והאמ׳ רב חטאת ששחטן על מי
שמחוייב חטאת פסולה על מי
שמחוייב עולה כשרה אלמא
דבר מינה מחריב בה דלאו
מינ׳ לאו מחריב בה ומשני ה
התם ושחט אות׳ לחטא׳ אמר
רחמנא הדר חטאת לשם חטאת
נשחטה הכא וכפר עליו כתב ע
עליו ולא חבירו רומיא דידיה
שמחוייב כפרה כמותה רב חביבה
רמי שינוי בעלי׳ אתוך תוכו ומשני
ומי אמר רב חטא׳ ששחטה על
מי שמהוייב עולה כשירה אלמא
דמינה מחריב בה לאו מינה לא
מחריב

מחריב בה וקתני תוכו ולא תוך תוכו אפילו כלי שטף מציל ומשני ארבערה תוכו כתיבי תוכו תוך תוכו תוך תוכו חד לגופיה וחד לגזיר' שורה חד תוכו של זרה ולא תוכו של אחר אידך תוכו ולא תוך תוכו ואפילו כלי שטף מציל מנלן דבענן זביחה לשמה דאמ'קרא ואם זב'שלמים קרבנו שתהא זביחה לשם ודילמא היינו שמיהו מדכתב המקריב את דם שלמים הזורק את דם השלמי' ולא כתב זבח והכא כתב זבח שמע מינ'שתהא זביחה לשם שלמי' אשכחן זביחה שאר עבודות מנלן וכי תימא לילף מזביחה מה לזביח' שכן נפסלת שלא לשום אוכלין בפסח אלא אמר קרא המקרי' את דם השלמים שתהא קבלה לשם שלמי' וליכתו רחמנא בקבלה ולילף שחיטה מינה משום דאיכ למיפרך מה לקבלה שכן פסולה בזר

ואשר ואשכחן שחיטה קבלה
זריקה מנלן וכי תימא לילף
מהני מה להנך שכן טעונות צפון
וישנן בחטאת · הפנימיות אלא
אמר קרא הזורק את דם
השלמים שתהא זריקה לשם שלמים
וליכתוב רחמנא בזריקה ולילף
מינמשום דאיכא למיפרך מה
לזריקה שכן חייב עליה זר מיתה
אשכחן כולהו הולכה מנלן וכי
תימא לילף מכולהי מה לכולהו
שכן עבודה האי איפשר לבטלה
תאמר בהולכה שאיפשר לבטלה
לא אמקרא והקריב את הכל
המזבח ואמר מר זו הולכת
איברים לכבש ותניא והקריבו זו
קבלת הדם ואפיק רחמנא בלשון
הולכה למימרא דהולכה לא
תפקא מכלל קבלה ואשכחן שינוי
קודש שינוי בעלים מנלן אמר רב
פנחס בריה דרב אמי אמר קרא
ובשר זבח תודת שלמיו שתהא
זביחה לשם תודה אם אינו ענין
לשינוי

לשינוי קדש דנפקא לן מהתתניהו ענין לשינוי בעלים והאי להכי הוא דאתא הא מיבעי ליה לכדתניא ובשר זבח תודת שלמיו אבא חנין אומר משום ר״א בא ללמד תודה ששחטה לשם שלמים כשירה שלמים ששחטן לשם תודה פ׳ פסולה מה הפרש בין זה לזה תודה קרויה שלמים ואין שלמים קרויה תוד׳ אנו מזבח קאמרינן ואכתי מיבעי ליה חטאת ואשם מניין ת״ל זבח אם כן ניכתוב קרא ובשר תורת שלמיו מאי זבח שמע מינה תרתי: אשכחן זביחה שאר עבודות מנלן וכי תימא לילף מזביחה מה לזביחה שכן פוסל שלא לשם אוכלין בפסח נאמרה זביח׳ בשינוי קודש ונאמרה זביחה בשינוי בעלים מה זביחה האמורה בשינוי קוד׳ לא חלקת בין זביחה לשאר עבודות אף זביחה האמור׳ בשנוי בעלים לא תחלוק בהן בין זביחה לשאר

 עבודות

עבודות איכא למיפרך מה לשינוי קודש שכן פסולה בגופה וישנו בארבעה עבודות וישנו לאחר מיתה וישנו בציבור כביחיד ואע״ג דתרתי לאו דוקא תרתי מיהא דווקא מאי שנא׳ שינוי בעלים דלא הוי פסולו בגופו מחשבה בעלמא שינוי קודש נמי מחשבה בעלמא הוא אלא כיון דאחשב׳ פסלה הכא נמי כיון דאחשבה פסלה ולרב פנחס בריה דרב מרי דאמר יש שינוי בעלים לאחר מ מיתה תרתי מיהא איכא למיפרך אלא אמר רב אשי אמר קרא ונרצה לו לכפר עליו ולא על חבירו והאי להכי הוא דאתא האי מיבעי ליה לכדתניא ונרצה לו לכפר עליו ר״ש אומר את שעליו חייב באחריותו ואת שאינו עליו אינו חייב באחריותו ואמר רב י יצחק בר אבדימי כיון דאמר עליו כמאן דטעון ליה אכתפיה דמי רב אשי אם מונרצה לו קאמר:

אשכחן

אשכחן זביחה וזריקה קבלה מנלן
וכי תימא לילף מזביח' וזריק מה
לזביח וזריקה שכן עבודה וחייבין
עליה בחוץ אלא אמר רב אשי
אתיא מאיל נזיר דכתב ואת ה
האיל יעשה זבח שלמים שתהא
עשייתו לשם שלמים ואם אינו
ענין לשינוי קודש דנפקא ליה
מהתם תניהו ענין לשינוי בעלים
אמר ליה רב אחא בר אבא לרב'
אימא יעש' כלל זבח פרט כלל
ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט
זביח' אין מידי אחרינא לא אי
כתב יעשה שלמי זבח כדקאמרת
השתא דכתב יעשה זבח שלמים
הוה ליה כלל שאינו מלא וכל
כלל שאינו מלא אין דנין אותו
בכלל ופרט רבינא אמר לעולם
דנין ולה' חזר וכלל א"ל רב
אחא מדיפתי לרבינ' והא לא דמי
כלל' קמא לכלל' בתר' כלל'
קמא מרב' עשיו' ותו לא כללא
בתר' כל לרה' ואפי' שפיכרת

שיריים והקטרת אימורין והתנא
דבי ר׳ ישמעאל בכללי ופרטי ד
דריש כי האי גוונא כלל ופרט
וכלל אי אתה דן אלא כעין
הפרט מה הפרט מפור׳ עבודה
ובענן לשמן אף כל עבוד׳ ובענן
לשמן אי מה הפרט מפור׳ עבוד׳
וחייבין עלי׳ בחוץ אף כל עבודה
וחייבין עליה בחוץ שחיטה וזריקה
אין קבלה והולכ׳ לא אי נמי מה
הפרט מפור׳ דבר הטעון צפון ו
וישנו בחטאות הפנימיות אף כל
הטעון צפון וישנו בהטאות ה
הפנימיות שחיט׳ וקבלה אין זריקה
והולכה לא איכא למימר הכי
ואיכ׳ למימר הכי שקולין הן ויבאו
שניהן לישנא אחרינ׳ וחדא חדא
תיקו בכילתא איבעית אימא ז
זריקה מרר׳ אשי נפקא אשכחן
איל נזיר שאר שלמים כנלן וכי
תימא נילף מאיל נזירה לאיל
נזיר שכן יש עמהן דמים אחרים
אם כן ניכתוב שלמים מאי

שלמים

שלמים לרבות כל שלמים אשכחן
שלמים שאר כל קדשים מנלן וכי
תימא נילף משלמים שכן טעונין
סמיכה חטא׳ ואשם ולמלואים
ולזבח השלמים ונסכים ותנופת
חזה ושוק אלא אמר קרא זאת
התורה לעול׳ ולמנח׳ ולשלמים
וגו׳ היקישו הכתוב לשלמ׳ מה
שלמים בין שינוי קודש בין שינוי
בעלים בענן לשמה אף כל בין
שינוי קודש בין שינוי בעלי׳ בענן
לשמה אימ׳ היכא דשחיט׳ להו
שלא לשם׳ ליפסלו אמ׳ קרא
מוצא שפתיך תשמור ועשית
כאשר נדרת וגו׳ האי נדב׳ נדר
הוא אם כמו שנדרת עשית יהא
נדר ואם לאו יהא נדבה ו
ואיצטריך מוצא שפתיך ואיצטריך
זאת התורה דאי כתב רחמנא
מוצא הוה אמינא לא ידע במאי
כתב רחמנא. זאת התורה ואי
כתב רחמנ׳ זאת התורה הוה
אמינא ליפסלו כתב רחמנא מוצא
שפתיך

שפתיך רמי ריש לקיש על ם
מעוהי בי מדרשא ומקשי הם ירצו
ואם אין מרצין למה באין אמר
לו ר"א מצינו בבאין לאחר
מיתה שהן כשרין ואין מרצין
דתנן האשה שהביאה חטאת ו
ומתה יביאו יורשין עולתה עולת'
ומתה לא יביאו יורשין חטאת'
א"ל מודינא לך בעולה דאתיא
לאחר מיתה אשם דלא אתי
לאחר מיתה מנלן א"ל הרי
מחלוקתך בצידו ר"א אומר אף
האשם אמר זהו שאומרין עליו
אדם גדול הוא קאימנת אנא
משנה שלימה ואת אמרת לי
ר"א אלא אמר ריש לקיש אפתח
אנא פתחא לנפשי מוצא שפתיך
וגומר האי נדבה נדר הוא כו' כ
כדלעיל יתיב רבי זירא ורבי
יצחק בר אבא ויתיב אביי גביהו
ויתיב וקאמר קשיא ליה לריש
לקיש אשם דלא אתו לאח' מיתה
תסיב לה התלמוד מוצא שפתיך
אימא

אימא חבא בנדר ובנדבה לייתי ולא לירצי אשם לא לייתי כלל אמר להו אביי ריש לקיש מהכא פתח ושחש אותה לחטאת אותה לשמה כשירה שלא לשמה פ׳ פסולה הא שאר קדשים שלא לשמן כשרים יכול ירצו ת״ל מוצא שפתיך ואימא הבא בנדר ונדבה לייתי ולא לירצי אשם נמי ארצויי נמי לירצו אמר אביי אשם דמירצי לא מצי׳ אמרת ק״ו מ מעולה ומה עולה שאינה מכפרת אינה מרצה אשם שמכפר אינו דין שאינו מרצ׳ מה לעול׳ שכן כליל שלמים יוכיחו מה לשלמים שכן טעונין סמיכה נסכין ותנופת חזה ושוק עולה תוכיח וחוזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שהן קדשים ושחטן שלא לשמן כשירין ואין מרצין אף אני אביא אשם שהוא קודש ושחטו שלא לשמן כשר ואינו מרצה מה לצד

 השוה

השוה שבהן שכן ישנו בציבור ת
תודה תוכיח מה לתודה שכן
טעונה לחם עולה ושלמים יוכיחו
וחזר הדין לא ראי זה כראי זה
ולא ראי זה כראי זה הצד השוה
שבהן שהן קדשים ושחטן שלא
לשמן כשר ואינו מרצה אף אני
אביא אשם קדש ושחטו שלא ל
לשמן כשר ואינו מרצה מה
להצד השוה שבהן שהן באין ב
בנדר ובנדבה אלא אמר רבא
זאת התורה ונומר הקישו הכתוב
לשלמים מה שלמים שהן קדשים
ושחטן שלא לשמן כשרין ואין
מרצין אף אני אביא אשם שהוא
קודש כו׳ מאי הוית דאקשת
לשלמים אקיש לחטאת הא מ
מיעט רחמנא אות׳ : סימן הנ״ש
בש״ר : יתיר רב הונא ורב נחמן
ויתיב רב ששת נבייהו ויתיב
וקאמרי קשיא ליה לדריש לקיש
אשם דלא אתי לאחר מיתה
ליסא ליה ר״א התם נמי אתי
לאחר

לאחר מיתה אמר להו רב ששת
אשם למאי קרב למותרו חטא׳נמי
מיקרב קרבה מותר׳ חטאת אע״ג
דקרבה מותרה מיעט רחמנא הוא
אשם נמי כתב ביה הוא ההוא
לאחר הקטרת אימורים הוא ד
דכתב כדתניא אבל אשם לא
נאמר בו הוא אלא לאחר ה
הקטרת אימורין והוא עצמו אם
לא הקטירו אמורין כשרין ואלא
הוא למה לי לכדרב הונ׳ אמר
רב דאם רב הונ אם רב אשם
שניתק לרע׳ ושחטו סתם כשר
ניתק אין לא ניתק לא מ״ט אמר
קרא הוא בהווייתה יהא יתיב רב
נחמן ורב ששת ויתיב רב אדא
בר מהנ׳ גבייהו ויתבי וקאמרי ד
דקאמ׳ ר״א מצינו בבאין לאחר
מיתה שהן כשרין ואין מרצין ל
לימא ליה ריש לקיש הנהו נמי
גמר לייתו ולירצו אמר להן רב
אדא בר מתנה יולדת אם היא
ולדה בניה מי ילדו מתקיף ליה
רב

רב אסי ומאן לימ' לן דאי איכא
כמרה עשרה גבה לא מתכפרה
וכיון דכי איכ' כמה עשה גברה
מיכפר' יורשירה נמי מיכפר ל
למימרא דקניא להו והאמר ר' י
יוחנן הניח מנחה לשני בניו ומרת
קריבה ואין בו שותפות ואי ס"ד
קניא להו נפש אמר רחמנא לא
קניא להו והאמר ר' יוחנן הניח
בהמה לשני בניו ומת קריב' ואין
ממירין בה אי אמררת בשלמא
קניא להו היינו דאין ממירין בה
דהויא לרה כשותפין ושותפין לא
מצו ממירין אלא אי אמר' לא
קניא להו אמורי נמי ליכרו שני
התם דאמר קמא אם הכר ימיר
לרבות את היורש אחד ממיר ואין
שני' ממירין מתקיף לה רב יעקב
מנהר פקוד אלא מעתה גבי ם
מעשר דכתב ואם גאל יגאל
לרבות את היורש הכי נמי אחד
גואל ואין שנים גואלין שאני
מעשר דגבי אבוהון נמי איתירה
בשותפות

בשותפות אמר ליה רב אסי לרב
אשי ומינה אי אמרת בשלמא
קניא להו היינו דחד מיהא מימר
אלא אי אמר לא קניא להו ה
היכי מימר והאמר רבי אבהו א
אמר רבי יוחנן המקדש מוסיף
חומש ומתכפר עושה תמורה ו
והתור' משלו על של חבירו
טוברת הנאה שלו מקיבע לא
מכפר' מקופיא מכפר איבעי' להו
כיפרו על מה שבאו או לא
כיפרו אמר רב ששת בריה דרב
אידי מסתבר' דלא כיפרו דאי
ס"ד כיפרו שני למה הוא בא
ואלא מאי לא כיפרו למה הוא
קרב א"ר אשי רב שישת בריה
דרבי אידי הכי קא קשיא לן אי
אמרת בשלמא לא כיפר שלא
לשמו מכח לשמו קאתי ושני
למה הוא בא לכפר אלא אי א
אמר' כיפרו שני למה הוא בא
איבעי' להו אעשה דלאח' ה
ההפרשה מכפרא או לא מכפרא
מי

מי אמרינן מידי דהוה אחטאת
מרה חטאת דקודם הפרשה אין
דלאחר הפרש' לא אף הכא נמ'
דקודם הפרש' אין לאחר הפרשה
לא או דילמא לא דמיא להטאת
דחטאת על כל חטא וחטא בעי
לאיתויי חרא חטא' והכא כיון
דאיכא כמה עשה נכירה מכפ' א
אעשה דלאחר הפרשה נמי מ
מכפרא תא שמע וסמך ונרצה
וכי סמיכה מכפרת והלא אין
כפרה לא בדם שנאמר כי הדם
חוא בנפש יכפר לא מה תלמוד
לומר וסמף ונרצה לכפר שאם
עשאה לסמיכה שירי מצוה מעלה
עליו הכתוב כאילו לא כיפר ד
דכיפר מאי לאו דכיפר שעה
דקודם הפרשה לא כיפר אעשה
סמיכה דה"ל עשה דלאחר ה
הפרש' אמ' רבא עשה דסמיכה
קאמרת שאני התם דכל כמה
דלא שחיט בעמוד וסמוך קאי
איכת קא הוי עשה לאחר שחיט'
לאחר

לאחר שחיטה לא קא מיבעיא
לן אמ' ליה רב הונא בר יהודה
לרבא אימא כיפר גברא לא כ
כיפר קמי שמי' מי לא תניא
והנותר בשמן אשר על כף וגומר
לכפר אם נתן כיפר ואם לא
נתן לא כיפר דברי ר"ע רבי י
יוחנן אומר שירי מצוה הן בין
ניתן בין שלא ניתן כיפ' ומעלין
עליו כאלו לא כיפר מאי כאילו
לא כיפר אילימא דמיבעי לאיתויי
קרבן אחרינא האמרת בין נתן
בין לא נתן כיפר אלא כיפ' גברא
לא כיפר קמי שמיא הכא נמי
כיפר כו' התם נמי כיפר מהן כ
כהונות לא כיפר מתנות הראש
תא שמע רבי ישמעאל אומר כבשי
עצרת למה הן באין כבש עצרת
שלמים נינהו אלש שעירי עצרת
למה הן באין על טומאת מקדש
וקדשיו נזרק דמו של ראשון שני
למה קרב על טומאה שאורעה
בין זה לזה אמור מעתה ראויין
היו

היו ישרא׳ להקריב קרבנותיו בכל
עת ובכל שעה אלא שחיסך
הכתו׳ והא הכא דעש׳ דלאח
הפרש׳ וקא מכפרא אי דפרשינהו
בב׳ אחת הכי נמי הכא במאי ע
עסקינן דאפרשינהו בזה אחר זה
וליקו ולימא ליה לקרא דכי
כתיבה בזה אחר זה כתיב אמר
רב פפא קרבנו׳ ציבור קאמרת ש
שאני קרבנן צבור דלב בית דין
קמתנה עליהן כדרב יהודה אמ׳
שמואל דאמר רב יהודה אמר
שמואל קרבנות ציבור סכין מ
מושכתו למה שהן א״ל רב יוסף
ברי׳ דרב שמואל לרב פפא ומי
אית ליה לר״ש לב ב״ד מתנה
עליהן והאמר רב אידי בר אבין
אמר רב עמרם א״ר יצחק א״ר
יוחנן תמידין שלא הוצרכו לצבור
לדברי ר״ש אין נפדין תמימים
לדברי חכמים נפדין תמימין ועוד
הא בעא מיניה ר׳ירמיה מר׳ זירא
שעירי עצר׳ שקיבל דמן בשני
כוסו

כוסו׳ ונזרק דמו של ראשון שני
למה הוא בא על טומא׳ שאורעה
בין זה לזה נזרק דמו של שני
למה הוא קריבין עד כאן לא
מיבעי׳ ליה אלא עשה דלאחר
שחיטה אבל עשה דלאחר ה
הפרשה לא קא מיבעיא ליה
דילמא אם תימצי לומ׳ קאמר
איתמר תודה ששחטה לשם ת
תודת חבירו כשירה רבא אמר
כשיר׳ רב חסדא אמ׳ פסולה ר
רבא אמ׳ כשר׳ תודה לשם ת
תודה נשחטה רב חסדא אמר
פסולה לשום שלמים דידיה נ
נשחטה בענן אמ׳ רבא מנא
אמינ׳ לה דתני׳ ובשר זבח תודה
שלמיו ביום הקריבו את זבחו
וגומ׳ אבא חנין אמר משום ר״א
בא ללמד תודה ששחטה לשם
שלמים כשירה שלמים שנשחטו
לשם תודה פסולה ומה הפרש
בין זה לזה תודה קרוי׳ שלמים
ואין שלמי׳ קרויין תודה שלמי׳ ל
לשם D

לשם תודה פסולה הא תודה
לשם תודה כשירה מאי ראו
דחבריה לא דידיה אבל דחבריה
מאי פסולה אדתני שלמי' לשם
תור' פסול' ליתני תוד' לשם ת
תודה וכל שכן שלמים לשם
תודה שלמים לשם תודה דידיה
אצטרי' לי' ס"ד אמינא מדתודה
קרוייה שלמים שלמים נמי קרויין
תודה וכי שחיט להו לשם תודה
ליכשרו קמ"ל: אמ' רבא חטאת
ששחטה לשם חטאת כשיר' לשם
עולה פסולה מ"ט ושחט אותה
לחטאת אמר רחמנא והרי חטאת
ששחט לשם עולה ודאי פסול'
ואמ' רב' חטא' ששחטה על מי
שמחוייב חטא' פסול' על מי ש
שמחוייב עולה כשרה מ"ט וכיפר
עליו עליו ולא על חבירו חבירו
דומיא דידיה במחויי' כפרה כ
כמותו ואמר רבא חטאת ששחטה
על מי שאינו מחוייב כלום פסולה
שאין לך אדם בישראל שאינו
מחויי

מחויי עשה ואמר רבא הטאת
מכפרת על חייבי עשה קל
וחומר על חייבי כריתות מכפר
על חייבי עשה לא כ״ש למימר
דברת מנרה היא והאמר רבא
חטא׳ ששחטה על פשמחויי ח
חטאת פכולה על מי שמחויי
עולה כשירה מקיבעא לא ם
מכפר מקופיא מכפר ואמר רבא
עול׳ ששחטה שלא לשמה אסור
לזרו׳ דמה שלא לשמה איבעי׳ א
איכא קרא איבעי׳ אימא סברא
איבעית אימא קרא מוצא שפתיך
תשמו׳ וגו׳ איבעית איכא סברא
משום דשני בה כו׳ כדרי׳ פירקא
ואמר רבא עולה הבאה לאחר
מיתה שחטה בשינוי קודש פסולה
בשינוי בעלים כשירה דאין בעלים
לאחר מיתה רב פנחס בריה דרב
אמי אמר יש בעלים לאחר מיתה
אמר ליה רב אשי לרב פנחס
בריה דרב אמי דוקא קאמר מר
יש בעלים לאחר מיתה ובעי
לאיתויי

לאיתוי׳ עול׳ אחריתי או דילמא
דאי איכ׳ כמה עשה גבה מכפרא
א״ל דווקא קאמינא ואמ׳ רבא
עולה דורון היא היכי דמי אי
דליכ׳ תשובה זבח רשעים תועבה
ואי דאיכא תשובה התניא עבר
על מצות עשה ושב לא זז משם
עד שומחלים לו אלא ש״מ דורון
הוא : חטא״ת עלמ״י מכפ״ר
ע׳לה לאח״ר דור״ון סימ״ן : תניא
נמי הכי אמר ר״ש חטא׳ למה
באה למה באה לכפר אלא למ׳
באה לפני עולה לפרקליט שנכנס
דורון אחריו : חוץ מן הפסח
והחטאת כו׳ : פסח מנלן דכתב
שמור את חדש האביב ועשית
פסח שיהו כל עשיותיו לשם
פסח אשכחן שינוי קודש שינוי ב
בעלים מנלן דכתב ואמרתם זבח
פסח הוא שתהא זביחה לשם
פסח אם אינו עניין לשינוי קודש
תניהו עיניין לשינוי בעלים אשכחן
למצוה לעכב מנלן אמר קרא
וזבחת

חבחת פסח לה׳ אלהיך וגו׳ מתקיף
לה רב ספרא האי חבחת להכי
הוא דאתא האי מיבעי ליה ל
לכדר׳ נחמן דאמר רב נחמן
אמ׳ רבה בר אבוי כניין למותר
פסח שקרב שלמים שנאמר ו
וזבחת פסח לה׳ אלהיך צאן
ובקר והלא אין פסח בא א
מן הכבשים ומן העזים מיכאן
מותר הפסח שיהא לדבר הבא מן
הצאן ומן הבקר ומאי ניהו שלמים
אלא אמר רב ספרא וזבחת פסח
לכדרב נחמן שמור את הוד׳ ה
האביב למצוה בשינוי קודש ו
ואמרתם זבח פסח בשינוי בעלים
למצו׳ הוא ולעכב בין הכא
והכא ואשכחן זביחה שאר ע
עבודות מנלן הואיל וגלי גלי רב
אשי אמר הואיל גולי גלי לא
אמרינן אלא מנלן דכתב זאת
התורה לעולה למנחה וגומר
וכתב ביו׳ צותו את בני ישרא
להקריב את קרבניה׳ זה בכו׳ ו

 ומעשר

ומעשר ופס׳ הקיש הכתו׳ לשלמים מה שלמים בין שינוי קודש בין שינוי בעלים בעינן למצוה אף כל בין שינוי קודש בין שינוי בעלים למצוה ובשלמים מה שלמים בין זביחה בין שאר עבודות לא חלקת בהן למצו׳ אף פסח לא תחלוק בו בין זביחה לשאר ע עבודות לעכב משום שנאמר הוא בזביחה אינו אלא לעכב אלא הוא למה לי כדתניא נאמר פסח הוא בשחיטה לעכב אבל אשם לא נאמר בו הוא אל׳ לאחר הקטרת אימורין והוא עצמו שלא הוקטרו אימורין בשר חטא׳ מנלן דכתב ושחט אותה לחטאת שתהא ש שחיט לשם חטאת אשכחן ש שחיטה קבלה מנלן דכתב ולקח הכהן מדם החטאת שתה׳ קבל׳ לשם חטאת ואשכחן שחיטה ו וקבל׳ זריקה מנלן דאמ׳ קרא ו וכפר עליו הכהן מחטאתו שתהא כפרה לשם חטאת: אשכחן שינו׳ קודש

קודש שינוי בעלים מנלן אמר
קרא עליו עליו ולא על חבירו
אשכחן למצו׳ לעכב מנלן דאמר
רב חונא ברי׳ דר׳ יהושע חטאת
חטאתו הכא נמי חטאת חטאתו
אשכחן מצוה בשינוי קודי׳ וחריק׳
בשינוי בעלים בין למצוה בין ל
לעכב בשינוי קודש דשאר עבודות
בשינוי בעלים בין למצוה בין ל
לעכב מנלן אמר ר׳ יונה את׳א
מחטאת נזיר דכתב והקרי׳ הכהן
לפני ה׳ ועש׳ את חטאתו ואת
עולתו שיהא כל עשיותיו לשם
חטאת אשכחן שנוי קודש שינוי
בעלים מנלן אם אינו עניין לשינוי
קדש תניהו עניין לשינוי בעלים
אשכחן למצוה לעכב מנלן אמר
רב הונא חטאת חטאתו מתקיף
לה רבינא אלא מעתה עולת
עולתו מאי דרשת ביה ולרבינא
מנח׳ מנחתו נסך נסכו מאי ד
דרשת בהו ההוא מבעי ליה
מנחת׳ ונסכה אפילו למחר אלא
עולת

עולת עולתו מאי דרשת בהו ותי
מי גמרי מחדרי חטא' חל"ב מ
מחטא' נזיר לא גמרה שכן יש
עמה דמים אחרים חטא' נזיר
מחטא' חלב לא גמ' שכן כרת
אלא אמר רבא אתי' מחטא' מצור'
דכת' ועש' הכהן את החטא' ש
שיהו כל עשיותיו לשם חטא'
ואשכחן שינוי קודש שנוי בעלים
מנלן א"ק וכפ' על המטהר
וגו' על המטה' זה ולא המטה'
חבירו ואכתי כי לא ילפי' מהדרי
חטא' חל"ב מחטא' מצורע לא
ילפא שכן יש עמה דמים אחרים
חטאת מצורע מחטאת חלב לא
גמרה שכן כרת מחד' לא אתיא
תיתי הדא מתרתי בהי לא לכתוב
רחמנא בחטאת חלב ותיתי מהנך
מה להנך שכן יש עמהם דמים
אחרים לא ליכתוב רחמנא ב
בחטא' נזיר ותיתי מהנך מה ל
להנך שכן אין להן שאלה לא
ליכתוב רחמנא בחטא' מצורע
ותיתי

ותירתי מהנך מרת להנך שכן
אין באין בדלות אלא אמר קרא
זאת התור' לעול' ולמנחה וגומר
הקישו הכתוב לשלמים מה ש
שלמים בין שינוי קודש בין שינוי
בעלים בענן לשמן למצוה אף
חטאת בין שינוי קודש בין שינוי
בעלים בענן לשמן למצוה הילכך
מצוה משלמי' והנך קראי לעכב
ואשכחן חטאת חלב דכתב ברה
לחטאת חטאת דע"ז דשמיעת
הקול וביטוי שפתים וטומאת
מקדש וקדשיו ולא כתיב בהו
מנלן חטא' דע"ז אתי' מחטאת
חלב שכן כרת כמותה והנך כ
כולהי אתיין במה הצד ת"ר פסח
לזמנו לשמו כשר שלא לשמו
פסול ובשא' ימות השנ' לשמו
פסול שלא לשמו כשר : של"ו
קבאי"צן מס"חר בצ"א ב"א סימן:
מנה"מ אמר אבוה דשמוא' אמר
קרא ואם מן הצאן קרבנו לזבח
שלמים לה' דבר הבא מן הצאן
יהא E

יהא לזבח שלמי' אימא שלמים
אין מידי אחרינ' לא א"ר אילא
א"ר יוחנן לזבח לרבו' כל זבח
אימא כל דשחי' ליהוי כמותיה אי
הוה כתיב לזבח ושלמים כדאמר'
השת' דכתב לזבח שלמים לכל
דשחיט ליה שלמי' ליהוי אימא
לזבח כלל שלמי' פרט כלל ו
ופרט אין בכל' אלא מה שבפר'
שלמים אין מידי אחרינא לא לה'
הדר וכלל כתקיף לה ר' יעקב
מנהר פקוד הא לא דמי כללא
בתר' לכלל' קמא קלל' קמא
מרבי זבחי' ותו לא כללא בתרא
לה' כל דלה' ואפילו לעופות
ואפילו למנחות הא תנא דבי
ר' ישמעאל בכללי ופרטי כי האי
גוונא כלל ופרט וכלל אי אתה
דן אלא כעין הפרט מה הפרט מ
מפורש שהו' שלא לשמו וכשר
אף כל שהוא שלא לשמו וכשר
אי מה הפר' מפורש דבר הבא
בנדר ובנדב' אף כל הבא בנד'
ובנדבה

ובנדבה עולה ושלמים אין חטא׳
ואשם לא אלא לזבח ריבוי״א
הוא אימא לכל דשחיט ליה ל
ליהוי כוותיה אמר רבי אבין
דוחין קדשים הנאכלין אצל
קדשים הנאכלין ואין דוחין ק
קדשים הנאכלין אצל קדשים ש
שאינן נאכלין אטו חטאת ואשם
מי לא מיתאכלו אלא דוחין
קדשי׳ הנאכלין לכל אדם אצל
קדשי׳ הנאכלין לכל אדם ואין
דוחין קדשים הנאכלין לכל אדם
אצל קדשים שאין נאכלין לכל
אדם רבי יוסי ברבי אבין אמר
דוחין קדשים קלים אצל קדשים
קלים ואין דוחין קדשים קלים
אצל קדשי קדשי׳ מתקיף לה
רב יצחק בר׳ סברין אימא ש
שחטיה לשם מעשר ליהוי מעשר
למאי הילכתא דלא ליבעי נסכים
ומלקא עליה בלא ימכר ובלא
יגאל אמר קרא העשירי יהיה
קודש זה מעשר ואין אחר מעשר

אימא

אימא שחטיה לשם בכור ליהוי
כבכור למאי הילכתא דלא ליבעי
נסכים אי נמי דליתביה לכהני'
בכור נמי עבר' עברה ממעשר
גמר ואימא שחטיה לשם תמורה
ליהוי תמורה למאי הילכתא
למלקא עליה אינמי למיקם עליה
בלא ימכר ולא יגאל אמ' מר
זוטרא בריה דרב נחמן אמר ק
קרא והיה הוא ותמורתו זו תמורה
ואין אחר תמורה ואימא שחטיה
לשם תודה ליהוי כי תודה למאי
הילכתא להטעינו לחם מי איכא
מידי דפסח גופיה לא בעי לחם
ומותרו בעי לחם אי הכי השתא
נמי מי איכא מידי דפסח גופי'
לא בעי נסכים ומותר' בעי נ
נסכים אנן הכי קאמרינן מי איכא
מידי דמותר תוד' עצמה לא
בעי לחם ואילו מותר דאתא ל
להו מעלמא בעיא לחם מתקיף
לה רבא בריה דרב הילל וממאי
דבמותר פסח כתיב דילמא ב
במותר

במותר אשם כתי' אמר רבא
אם' קרא ואם מן הצאן קרבנו
לזבח שלמים דבר השוה בכל
הצאן מתקיף לה רבי אבין בר
חייא ואיתימא רבי אבין בר
כהנא בכל אתר אמרת מן ל
להוציא וכאן מן לרבות אמר
רבי מני הכא נמי מן להוציא
דלא אתי בן שתי שני' ולא אתי
בנקיבה מתקיף לה רב חנא
בנדתאה ומי מצית אמרת דכי
כתיב האי במותר פסח כתי' והא
מדכתיב אם בבש אם ע מכלל
דלאו במותר פסח כתי' ההוא
מיבעי ליה לכדתניא כבש ל
לרבות את הפסח לאליה כשהוא
אומ' אם כשב לרבות פסח ש
שעיברה שנתה ושלמים הבאים
מחמת פסח לכל מצות שלמים
שיטעינו סמיכה ונסכים ותנופ' ה
החזה ושוק בשהוא אומר אם עז
הפסיק הענין לימד על העז ש
שאינה טעונה איה והא מהכא
נפקא E 3

נפקא מדאבורה דשמוא׳ נפק׳ דא׳
אבו׳ דשמוא׳ ואם מן הצאן קרבנו
לזבח שלמים דבר הבא מן הצאן
יהא לזבח שלמים ואכתי מדרב
נחמן אמר רבה בר אבורה נפק
דאמר רב נחמן אמר רבה בר
אבורה מניין למותר פסח שקרב
שלמים שנ׳ וזבחת פסח לה׳ א
אלהיך צאן ובקר והלא אין פסח
בא אלא מן הכבשים ומן העזים
אלא מכאן למותר הפסח שיהא
לדבר הבא מן הצאן ומן הבקר
ומאי ניהו שלמים אלא תלתא
קרא כתיבי חד לעיבר׳ זמנו
ועיבר׳ שנתו וחד לעיבר׳ זמנו ולא
שנתו וחד ללא עיברה לא
זמנו ולא שנתו וצריכי דאי כתב
רחמנא חד הוה אמינא היכ׳ ד
דעיבר׳ שנתו וזמנו דאידחי מ
מפסח לגמרי אבל עיברה זמנו
ולא שנתו דחזו לפסח שני אימא
לא ואי כתב רחמנא הני תרתי
משום דאידהי׳ להו ממילהידהו
אבל

אבל חיב' דלא עבר לא זמנו
ולא שנתו דחזי לפסח אימ' לא
צריכי אמר רב משמיה דמבוג
חטא' ששחטה לשום חטאת נ
נחשון כשירה דאמר קרא זאת
תורת החטאת תורה אחת לכל
החטאת : יתיב רב וקאמ' לה
להא שמעתא איתיביה רב מ
משרשיא לרבא ר"ש אומר כל
המנחו' שנקמצו שלא לשמן כ
כשירות ועלו לבעלים לשום
חובה לפי שאין המנחות דומות
לזבחים שהקומץ מחבת לשם
מרחשת מעשים מוכיחין עליה
שהיא מחבת חריבה לשם בלולה
שמעשיה מוכיחין שהיא חריבה
אבל בזבחים אינו כן שחיטה
אחת לכולן קבל' אחת לכולן
זריקה אחת לכולן טעמ' דמעשיה
מוכיחין הא אין מעשיה מוכיחין
לא אמאי לימא זאת תורת
המנחה תור' אחת לכל המנחות
אלא אי איתמר הכי איתמר אמר
רב

רב משמיה דמבוג חטאת ששחטה
על מנת שתיכפר בה נחשון
כשיר׳ אין כפרה למתי׳ לימא מת
בעלמא דא קס״לן הא דמת הוא
דומיא דנחשון פסולה ומאי ניהו
חטאת נזיר וחטא׳ מצורע הני
עולות נינהו אלא אי איתמר הכי
איתמר אמ׳ רב משמיה דמבוג
חטאת ששחטה על שמחוייב ה
חטאת כנחשון כשיר׳ חטאת
נחשון עולה היא איכא דאמ׳
אמר רב משמיה דמבוג חטאת
ששחטה לשם חטא׳ נחשון פ
פסולה חטאת נחשון עולה היא
ולימא חטאת נזיר וחטאת מצורע
עיקר חטאת נקט אמ׳ רב חטאת
חלב ששחטה לשם חטא׳ דם
לשם חטא׳ ע״ז כשירה לשם
חטאת נזיר לשם חטאת מצורע
פסולה הני עולות נינהו בעי
רבא חטאת חלב ששחטה לשם
חטא׳ דטומאת מקדש וקדשיו
מהו מי אמרי׳ כרת כמותה
אז

או דילמ׳ אין קבוע כמותה רב
אחא בריה דרב מתני כולהו
לפסולא ושחט אותה לחטא׳ ל
לשם אותה חטא׳ א״ל רב אשי
לרב אחא ברי׳ דרב׳ היכי מתניתו
לה א״ל אנן כשינוי בעלי׳ ם
מתנינן לה אמ׳ רבא חטא׳ חלב
ששחט׳ על מי שמחויב חטא׳ דם
חטא׳ ע״ז פסולה על מי שמחויב
חטאת נזיר וחטא׳ מצורע כשירה
וכענן להה הכי בעי רבא חטאת
חלב ששחטה על מי שמהוייב
חטאת הטומאת מקדש וקדשיו
מהו מי אמרינן כרת כמותה או
דילמא אין קבוע כמותה תיקו:
איתמר שהטה לשמה לזרוק דמה
שלא לשמה רבי יוחנן אמר פ
פסולה וריש לקיש אמר כשירה
ר׳ יוחנן אמר פסולה מחשבין
מעבודה לעבודה וילפינן מ
ממחשבת פיגול וריש לקיש אמר
כשירה אין מחשבין מעבודה ל
לעבודה ולא ילפינן ממחשבת

 פיגול

פיגול ואורו לטעמיהו דאיתמר
השוחט את הבהמה ע"מ לזרוק
דמה לע"ז ולהקטי' חלבה לע"ז
ר' יוחנן אמר אסורה מחשבין מ
מעבודה לעבוד' וילפינן חוץ
מפני' ריש לקיש אמ' מותר' אין
מחשבין מעבודה לעבוד' ולא
ילפינן חוץ מפנים ואי אשמעינן
בהא בהא אמ' ריש לקיש אבל
פנים מפני' אימא מודי ליה לר' י
יוחנן ואי אשמעינן הא בהא
קאמ' ר' יוחנן אבל בההיא א
אימא מודי ליה לריש לקי' צריכי
כי אתא רב דימי אמר מתיב רב
ירמיה לסיועי' לר' יוחנן ור' אילא
לסיועיה לר"ל רב ירמיה לסיועיה
לר' יוחנן ומה במקום שאם אמר
הריני שוחט חוץ לזמנו שהוא כ
כשר שחטו ע"מ לזרוק דמו חוץ
לזמנו פסול במקום שאם אמר
הריני שוחט שלא לשמו פסול
שחטו ע"מ לזרוק דמו שלא ל
לשמו אינו דין שיהא פסול' מ
מתקיף

מתקיף להרב׳ בר אהילאי מה
לחוץ לזמנו שכן כרת אלא אמר
רבא בר אהילאי הכי קאמ׳ ומה
מקום שאם אמר הריני שוחט ח
חוץ למקומו שהוא כשר שחט
ע״ם לזרוק דמו חוץ למקומו
פסול מקום שאם אמר הריני
שוחט שלא לשמו שהו׳ פסול
לזרוק דמו שלא לשמו אינו דין
שיה׳ פסול מתקיף לה רב אשי
מה לחוץ למקומו שכן נוהג בכל
הזבחי׳ תאמר בשלא לשמו ש
שאינו נוהג אלא בפסח והטאת
אלא אמר רב אשי הכי קאמר
ומה במקו׳ שאם אמ׳ הריני ש
שוחט לשם פלוני שהוא כשר
לזרוק דמו שלא לשמו לשם פ
פלוני פסול מקום שאם אמר
הריני שוח׳ שלא לשמן שהוא
פסול לזרוק דמן שלא לשמן
אינו דין שיהא פסול רבי אילא
לסיועיה לריש לקיש לא תא מר
בזריקה ותיתי מק״ו מביניא מ

 משחיט׳

משחיט׳ וקבלה למאי הילכתא כ
כתב רחמנא לומר דאין מחשבין
מעבודה לעבודה מתקיף לה
רב פפא ודילמא דמחשבין מ
מעבודה לעבודה א״כ לישתוק
קרא מיניה ותיתי מק״ו דרב אשי
ואידך פריך הכי מה להיך שכ׳
טעונו׳ צפון וישנן בחטאת ה
הפנימיות ואידך השתא מיהא
בשלמים קיימין איתמר שחטה
לשם לזרוק דמה שלא לשמו
רב נחמן אמר פסולה רבה אמר
כשיר׳ והדר ביה רבה לגבי׳ רב
נחמן מק״ו דרב אשי : ר״א
אומ׳ אף את האשם: תניא אמר
ר״א הטא׳ בא על חטאת ואשם
בא על הטאת מה חטאת שלא
לשמו פסולה אף אשם שלא ל
לשמו פסול אמר לו ר יהושע
ל״א אם אמרת בחטאת שכן
דמה למעלה אמר לו ר״א פסח
יוכיח שדמן למטה ושחטו שלא
לשמן פסול אמר לו רבי יהושע
מה

מה לפסח שכן זמנו קבוע אמר
לו ר"א חטא' תוכיח אמ' לו רבי
יהושע הוזרני חלילה חזר ר"א
ודנו דין אחר חטאת נאמר ב
בו היא בשחיטה היא לשם כשרין
שלא לשמה פסולה ופסח נאמר
בו הוא בזביחה הוא לשמו כשר
שלא לשמו פסול אף אשם
נאמ' בו הוא הוא לשמו כשר
שלא לשמו פסול אמר לו רבי
יהושע חטאת נאמר בה היא
בשחיטה היא לשמה כשר' שלא
לשמה פסולה פסח נאמר בו הוא
בזביח' הוא לשמו כשר שלא
לשמו פסול אבל אשם לא
נאמר בו הוא אלא לאחר הקטרת
אימורין והוא עצמו שלא הוקטרו
אימורין כשר אמר לו ר"א הרי
אומר כחטאת כאשם מה חטאת
שלא לשמו פסול אף אשם
פסול שלא לשמו אמר מר א
אמ' לו ר' יהושע חוזרני חלילה
ולימהד' דינא ולייתי במה הצד
F 3 משום

משום דאיכא למיפרך מה להצד
השו' שבהן שכן יש בהן צד
כרת אמר לו רבי יהושע לא
אם אמר' בחטאת שכן דמה
למעלה ולימא ליה לא אם
אמרת בחטאת שכן נכנס דמה
לפני ולפנים בחטא' החיצונו'
קאמר' שאם נכנס דמה לפניי
ולפנים פסולה אית לי' לר"א
אף האשם שכן מכפרת על
חייבי כריתות כחטאת דשמיעת
הקול שכן טעונה ארבע מתנו'
כר' ישמעאל דאמר כל הדמים
טעונה ארבע מתנות על ארבע
קרנות וליטעמיך האיכא אצבע
האיכא קרן האיכא חוקה אלא
חד מתרי תלת טעמי נקט אמר
מר אמ' לו רבי יהושע לא אם
אמרת לימא ליה ר"א אשם
נמי רמו למעלה אמר אביי א
אשם דמו למעלה לא מצית
אמרת ק"ו ומעולה ומה עול' ש
שהיא כליל דמה למטה אשם
שאינו

שאינו כליל לא בד' שכן מה
לעולה שכן אינה מכפרת חטאת
העוף תוכיח מה לחטאת העוף
שכן אינה מין זבח עולה תוכיח
לא ראי זה כראי זה ולא ראי
זה כראי זה הצד השוה שבהן
שהן קדשי קדשים ודמן למטה
אף אני אביא אשם שהוא קודש
קדשים ודמן למטה אמר ליה
רבא מפרזקיא לרב אשי ול'
ולפרוך מה להצד השוה שבהן שכן
אין להן קיצבה תאמר באשם
שיש לו קיצבה לא היינו טעמא
דר"א ראמ' קרא הכהן המחט' א
אותה אות' דמה למעלה ואין
דמו של' אחר למעלה אי הכי
חטאת נמי נימא אותה לשמה
כשיר' שלא לשמה פסולה הא
שאר זבחים בין לשמן בין שלא
לשמן כשירין ההוא אותה לאו
דווקא דהא שייר פסח הכא נמי
לאו דוקא דהא שייר עולת העוף
בזביחה מיהא לא שייר מדי
ואיבעית

ואיבעית הא מני ר״א כר״ש היא
דאמר האי מקו׳ לחוד והאי מקום
לחוד דתניא דמים התחתונים נ
ניתנין מחוט הסיקרא ולמטה
והעליונים מחוט הסיקרא ולמעלה
א״ר אליעזר בר״ש במה דברים
אמורי׳ בעול׳ העוף אבל בחטאת
בהמה היא עצמה אין נעשה
אלא על גופה של קרן: תנן
התם שהיה ר״ע אומר כל דמים
שנכנסו להיכל לכפר פסולים
והכ״א חטאת בלבד רבי אליעזר
אומר אף האשם שנ׳ כחטאת
כאשם בשלמא רבי אליעזר
כדקאמר טעמא אלא רבנן מ״ט
אמר רבא אשם נכנס דמו
לפנים פסול ל״א מצית אמרת
ק״ו מלמעלה מה עולה שהיא
כליל נכנס דמה לפנים כשי׳ ר׳ א
אשם שאינו כליל לא כ״ש מה
לעולה שכן אינה מכפרת מנחת
חוטא תוכיח ולימא חטאת העוף
תוכיח חטאת העוף בעיא דר׳ א
אבין

אבין היא וליפרוך מה למנחת
חוטא שכן אינה מין זבח עולה
תוכיח וחזר הדין לא ראי זה
כראי זה ולא ראי זה כראי זה
הצד השוה שבהן שהן קדשי ק
קדשים ונכנס דמן לפנים כשירין
אף אני אבי׳ אשם שהוא קודש
קדשים ונכנס דמן לפני׳ כשר
אמ׳ ליה רבא מברניש לרב אשי
וליפרוך מה להצד השוה שבהן
שכן אין להן קיצבה תאמר באשם
שיש לו קיצבה אלא היינו טעמיה
דרבנן דאמר קרא דמה דמה ש
של זו ולא דמה של אחר ואידך
דמה ולא בשרה ואידך דם דמה
ואידך דם דמה לא דריש ב
בשלמא לרבנן דאמרי אשם ש
ששחטו שלא לשמה כשר היינו
דאיתקוש מנחה לחטאת מנחת
לאשם דתני רבי שמעון אומר
קודש קדשים היא כחטאת כ
כאשם מנחת חוטא הרי היא
כחטאת לפיכך קמצ׳ שלא
לשמה G

לשמה פסולה מנחת נדבה הרי
היא כאשם לפיכך קמצה שלא
לשמה כשירה אלא לר"א למאי
הילכתא איתקש מנחה לחטאת
ומנחה לאשם לכי אידך דר"ש
דתניא שלא בכלי שרת פסולה
ור"ש מכשיר וא"ר יהודה בריה
דר' חיי' מ"ט דר"ש אמר קרא
קודש קדשים היא כחטאת ו
וכאשם בא לעבדה ביד עבדה
בימין כחטאת בכלי עבדה ב
בשמאל כאשם ור"ש האי קרא
מפיק ליה להכי ומפיק ליה להכי
עיקר קרא לכדרב יהודה בריה
דרבי חייא הוא דאתא ומנחת
חוטא דפסולה שלא לשמה ח
חטאת טעמא מאי דכתב בה היא
מנחת חוט' נמי כתיב בה היא
ולרבנן למאי הילכת' איתקש א
אשם לחטאת לומר לך מה ח
חטאת טעונה סמיכה אף אשם
טעון סמיכה : יוסף בן חוני א
אומר הנשחטין כו' : א"ר יוחנן
יוסף

יוסף בן חוני ור"א אמרו דבר א
אחר רבה אמר באחרים לשם
חטאת פליגי דתניא הפסח ש
שעברה שנתו ושחטו בזמנו לשמו
ובן השוחט אחרים לשם פסח
בזמנו ר"א פוסל ור' יהושע מ
מכשיר אמר רבי יהושע אם
בשאר ימות השנה שאינו כשר
לשמו אחרים כשרי' לשמו בזמנו
שהוא כשר לשמו אינו דין ש
שיכשירו אחרים לשמו אמר לו
ר"א או חילוף הדברים ומה אם
בשאר ימות חשנ' שאינו כשר ל
לשמו כשר הוא לשם אחרי' ב
בזמנו שהוא כשר לשמו אינו דין
שיוכשר לשם אחרים ויוכשר פסח
בי"ד שלא לשמו וכך אתה אומר
מה לי הוכשרו אחרים בשאר
ימות השנה לשמן שכן הוא כשר
לשם אחרים ויוכשרו אחרים
בזמנו לשמן שכן הוא פסול לשם
אחרים אמר לו ר' יהושע א"כ
הורעת' כח פסח ונתרת כח ש

 בשלמים

בשלמים חזר ר״א ודנו דין אחר
מצינו מותר פסח בא שלמים ואין
מותר שלמים בא פסח ומה פסח
שמותרו בא שלמים שחטה לשום
שלמים פסול שלמים שאין מותרו
בא פסח אם שחטם לשם פסח
אינו דין שיהו פסולין אמר לו
ר׳ יהושע מצינו מותר חטאת
בא עולה ואין מותר עולה בא
חטאת ומה חטאת שמותר בא
עולה שחטה לשם עולה פסולה
עולה שאין מותרה בא חטאת
שחטה לשם חטאת אינו דין
שתהא פסולה אמר לו ר״א לא
אם אמרת בחטאת שכן כשירה
לשמה כל השנה כולה תאמר
בפסח שאינה כשר לשמן אלא
בזמנו הואיל והוא פסול לשמו
דין הוא שיפסלו אחרים לשמן:
שמעון אחי עזריה אומר כו׳:
רב אשי מתני משמיה דרבי יוחנן
ורב אחא בריה דרב׳ מתני מ
משמיה דרבי ינאי מ״ט דמשעון
אחי

אחי עוריא דאמר קרא ולא
יחללו את קדשי בני ישראל את
אשר ירימו לה׳ במורם מהם אין
מתחללין בנמוך מהם מתחללין
והאי להכי הוא דאתא והא מ
מיבעי ליה לכדשמואל דאמר
שמואל מנין לאוכל את הטבל
שהוא במית׳ שנאמר ולא יחללו
את קדשי בני ישראל את אשר
ירימו לה׳ בעתידים לתרום ה
הכתוב מדבר אם כן ליכתיב קרא
אש׳ הורמו מאי אש׳ ירימו ש״מ
תרתי: בעי רבי זירא כשירין
ואין מרצין וכי פליג בחדא פליג
או דילמ׳ כשירין ומרצין ובתרתי
פליגי אמר אביי ואיתימא רבי
זריקה ת״ש הבכור והמעשר ש
ששחטן לש׳ שלמים כשר
שלמי׳ ששחטן לשם בכור או
לשם מעשר פסולה ואי ס״ד
כשירין ומרצין בכור בר ריצוי
הוא אלא כשירין ואין מרצין ו
ומדסיפ׳ כשירין ואין מרצין רישא
נמי G 3

נמי כשירין ואין מרצין מידי א
איריא הא כדאיתא והא כדאיתא
אלא מאי קמ״ל גבוה ונמוך ק
קמ״ל תנינ׳ כיצד קדשי קדשים
ששהטן לשם קדשים קלין כו׳ מ
מהו דתימא קדשי קדשים וקדשי׳
קלים הוא דאיכ׳ גבו׳ ונמוך אבל
קלים וקלים לא הא נמי תנעא
שלמי׳ תורמים את הבכור מפני
שהן טעונין מתן ארבע וסמיכה
ונסכים ותנופות חזה ושוק הא
עיקר ההיא אגררה נסברת :
מתני׳ הפסח ששחט שחרית ב
בארבע׳ עשר שלא לשמו רבי
יהושע מכשיר כאילו נשחט ב
בשל״ש עשר בן בתירה פוסל
כאילו נשחט בין הערבים אמר
שמעון בן עזאי מקובל אני מפי
שבעים ושנים זקן ביום שהושיבו
את ר״א בישיבה שכל הזבחים
הנאכלין שנזבחו שלא לשמן כ
כשירין אלא שלא עלו לבעלים
משום חובה חוץ מן הפסח ומן
החטאת

החטאת ולא הוסיף בן עזאי לא
העלה ולא הודו לו חכמים :
גמ׳ א״ר אלעזר א״ר יהושע מ
מכשיר היה בן בתירא בפסח ש
ששחטו שחרית בארבע עשר
לשמו דכולי יומא זמנירה הוא
ומאי כאילו איידי דאמר רבי י
יהושע כאילו אמר איהו נמי
כאילו אי הכי אדמיפלגי בשלא
לשמו ליפלגו בלשמו אי איפלגו
בלשמו הוה אמינא אבל בשלא
לשמו מודי ר׳ יהושע לבן בתיר׳
הואיל ומקצתו ראוי קא משמע
לן : והכתב בין הערבים אמר
עולא בריה דרב עילאי בין שני
ערבים תמיד דכתב ביה בין ה
הערבי׳ הכי נמי דכולי יומא כשר
התם מדכתב את הכבש אחד
תעשה בבקר מכלל דבין הערבים
בין הערבים ממש אימא חד ב
בבקר אידך כוליה יומא אחד
בבקר ולא שנים בבקר נרות
דכתב בין הערבים הכי נמי דכולי
יומא

יומא כשיר שני הת׳ דכתב מערב
ועד בקר ותניא מערב ועד בקר
תן לה מדתה שתהא דולקת
והולכת בערב ועד בקר דבר
אחר אין לך עבודה כשירה
מערב ועד בקר אלא זו בלבד
קטרת דכתב בה בין הערבים
הכי נמי דכולי יומא כשר שאני
קטרת דאיתקש לנרות התם נמי
כתב שם תזבח את הפסח בערב
ההוא ליאוחר דבר הוא דאתא
דרתניא יואחר דבר שנאמר בו
בערב ובין הערבים לדבר שלא
נאמר בו אלא בין הערבים בלבד
ומי איכא מידי דאילו שחיט ליה
מצפרא אמרת זמניה הוא וכי
מטי בין הערבים אמרת יואחר
דבר אין דהא״ר יוחנן הלכה
מתפלל של מנחה ואח״כ מתפלל
של מוספין ובין הערבים דכת׳ גבי
קטורת ונרות למה לי ועוד השיב
רבי תחת בן בתירא לדברי רבי
יהושע לא אם אמרת בשלשה
עשר

עשר שאין מקצתו ראוי תאמר
בארבעה עשר שמקצתו ראוי ואם
איתא כולו ראוי הוא אלא א״ר
יוחנן פוסל היה בן בתירא בפסח
ששחט בארבע׳ עשר שחרית בין
לשמו בין שלא לשמו הואיל
ומקצתו ראוי מגדף בה רבי א
אבהו אם כן פסח כשר לבן
בתירה היכי משכחת לה אי
דאפרישי׳ האידנא דחוי מעיקרו
הו׳ ואי דאפרשינהו מאיתמל נ
נראה ונדחה הוא לא אמר רבי
אבהו תהא לאח׳ חצות אביי אמר
אפילו תימא מצפרא אין מחוסר
זמן לבו ביום רב פפא אמר
אפי׳ תימא מאורתא לילה אין
מחוסר זמן דתנן דבי ר׳ ישמעא
ליל׳ שמיני נכנ׳ לדיר להתעש׳
וכדרבי אפטוריקי דרבי אפטוריקי
רמי כתב והיה שבעת ימים תחת
אמו הא לילה חזי וכתב ומיום
השמיני והלא׳ ירצה הא לילה
לא חזי הא כיצד לילה לקדושה

ויום להרצאה א״ל רבי זירא לרבי
אבהו לימא קסב׳ ר׳ יוחנן בעלי
היי׳ נדחין אמ׳ ליה אין דא״ר
יוחנן בהמת של שני שותפין
הקדיש חצייה וחוזר ולקח הציירה
והקדישה קדושה ואינה קריבה
ועשה תמורה ותמורתה כיוצא
בה ושמע מינה תלת שמע מינה
דעל חיים נדחין ושמע מינה דחוי
מעיקר׳ הוי דחוי וש״מ יש דחוי
בדמים אמר עולא אמר ר׳ יוחנן
אכל חלב והפריש קרבן ונשתמד
וחז׳ בו הואיל ונדחה ידחה א
איתמר נמי אמר רבי ירמי׳ א״ר
אבהו אמר רבי יוחנן אכל חלב
והפריש קרבן ונשתט׳ וחוזר נ
ונשתפ׳ הואיל ונדחה ידחה וצריכ׳
דאי אשמעינן קמייתא משום ר
דהוא דחי׳ נפשיה בידים אבל
הכא דממילא איהחה כישן דמ׳
ואי אשמעינן הכא משום דאין
בידם לחזור אבל הכא דיש
בידו לחזור אימא לא צריכא
בע׳

בעי רבי ירמיה אכל חלב ו
והפריש קרבן והורה ב"ד שחלב
מותר וחזרו בהן מהו מי הוי דחוי
או לא הוי דחוי אמ' ליה ההוא
סבא כי פתח רבי יוחנן בדחויין
מהא פתח מ"ט התם גברא א
אידחי קרבן לא אידחי הכא קרבן
נמי אידחי: אמר שמעון בן עזאי
מקובלני מפי שבעים ושני זקן
כו': למה לי למיתנא שבעים
ושנים זקן דכולהו בחדא שיטת'
הוו קיימי: לא הוסיף בן עזאי
אלא העולה: א"ר הונא מ"ט
דבן עזאי עולה היא אשה ריח
ניחוח להה'יא לשמה כשירה שלא
לשמה פסולה אשם נמי כתב ביה
הוא ההו' לאחר הקטרת אימורים
הוא דכתב האי נמי לאחר
הקטרת אימורים הוא דכתב תרי
הוא כתיבה גבי אשם נמי תרי
הוא כתיבי אלא בן עזאי בקל
וחומר מייתי לה ומה חטאת
שאינה כליל שחטה שלא לשמה
פסולה　　H 2

פסולה עולה שהיא כליל לא
כל שכן מה להטאת שכן מ
מכפרת פסח יוכיח מה לפסח
שכן זמנו קבוע הטאת תוכיח
וחזר הדין לא ראי זה כראי זה
ולא ראי זה כראי זה הצד השוה
שבהן שהן קדשים ושחטו שלא
לשמן פסול אף אני אביא עולה
שהיא קדשים ושחטה שלא ל
לשמה פסולה מה להצד השוה
שבהן שיש בהן צד כרת בן עזאי
צד כרת ל״א פריך אשם נמי
לייתי אשם פריך מה להצד ה
השוה שבהן שכן ישנן בציבור
כביחיד ואיב׳ אימא צד כרת
נמי פריך ובן עזאי גמרא גמיר
לה והא דקאמר רב הונא קל
וחומר לא אמר׳ לא לחדד בה
תלמודיו: מתני׳ הפסח וחטאת
ששחטה שלא לשמן קבל והלך
וזרק שלא לשמן או לשמן ושלא
לשמן או שלא לשמן ולשמן פ
פסולין כיצד לשמן ושלא לשמן
לשם

לשם פסח ולשם שלמים שלא
לשמן ולשמן לשם שלמים ולשם
פסח שהזבח נפסל בארבעה
דברים בשחיט' ובקיבול ובהילוך
ובזריקה רבי שמעון מכשיר ב
בהילוך שהיה אומר אי אפשר
שלא בשחיטה ושלא בקבלה ו
ושלא בזריקה אבל איפשר בלא
הולך שוחט בצד המזבח וזרק
ר"א אומ' המהלך במקום שהוא
צריך להלך אין מחשבה פוסלת
במקום שאינו צריך להלך אין
מחשבה פוסלת : גמ' וקבלה
מ' פסלה והתני' והקריב הוו קבלת
הדם או אנו אלא זריקה כשהוא
אומר זורקו הרי זריקה אמו' הא
מה אני מקיים והקריבה זו קבלת
הדם בני אהרן הכהנים שתהא
בכהן כשר ובכלי שרת אמר ר'
עקיבא מניין לקבלה שלא תהא
בכהן כשר ובכלי שרת נאמר כ
באן בני אהרן ונא' להלן אלה
שמות בני אהרן הכהנים המשוחי'
מה

מה להלן בכהן כשר ובכלי שרת
אף כאן בכהן כשר ובכלי שרת
אמר ר' טרפון אקפח את בני
אם לא שמעתי להבחין והפרש
בין קבלה לזריקה ואין לי לפרש
א"ר עקיב' אני אפרש קבלה לא
עשה בה מחשבה כמעשה זריקה
עשה בה מחשבה כמעשה קיבלו
בחוץ אינו חייב כרת זרקו בחוץ
ענוש כרת קיבלוהו פסולין אין
חייבין עליו זרקוהו פסלן חייבין
עליו אמר לו רבי טרפון העבודה
אם הטית ימין ושמא' אני שמעתי
ואין לי לפרש אתה דורש ו
ומסכים לשמוע' בלשון הזה אמר
לו עקיבא כל הפורש ממך כ
כפורש מחייו אמר רבא לא קשיא
כאן במחשב' פגול כאן במחשבת
שלא לשמו דיקא נמי דקתני ש
שהזבח נפסל ולא קתני מתפגל
ש"מ : ומחשבת פיגול לא פסלה
בקבלה ותניא יכול לא תהא מ
מחשבה מועלת כלא בזריקה בלבד
מניין

מניין לרבות שחיטה וקבלה ת״ל
האכ׳ יאכל מבשר זבח שלמי׳ דם
פיגול הו׳ לא ירצה בדברי׳ ה
המביאין לידי אכילה הכתוב
מדבר יכול שאני מרבה אף
שפיכות שירי׳ וקטרת אימורין
ת״ל המקריב אותו לא ירצה
זריקה בכלל היתה ולמה יצאת
להקיש אליה לומר לך מה זריקה
מיוחדת שהי׳ עבודה ומכפרת
ומעכבת כפרה אף כל עבוד׳ ו
ומעכבת כפר׳ יצאו שפיכות ש
שיריים והקטר׳ אימורין שאין
מעכבין את הכפרה לא קשיא
דאמר הריני שוחט על מנת
לקבל דמה למח׳ הא דאמ׳ הריני
מקב׳ דמו על מנת לשפוך שירים
למחר אמר ליה ההוא
מרבנן לרבא ושפיכו׳ שירים
והקטרת אימורין לא פסלה ב
בהוא מחשבה והתנן יכול לא
תהא מחשב׳ מועלת לא באכיל׳
בשר מנין לרבו׳ שפיכות שירים
והקטר׳

ותקטר׳ אימורין ת״ל ואם האכל
יאכל בשתי אכילו׳ הכתוב מדבר
אח׳ אכיל׳ אדם ואח׳ אכיל׳ מזב׳
לא קשיא הא דאמ׳ הריני זורק
על מנת לשפוך שירים למחר
הא דאמ׳ הריני שופך שיר׳ על
מנת לחקטיר אימורין למח׳ אמ׳
יהוד׳ ברי׳ דרבי חיי׳ שמעתי ש
שטביל׳ אצבע מפגלת בחטאת
פנימית שמעה אילפא אמר׳ קמיה
דרב פדא אמר כלום למדנו
פיגול אלא משלמים מה שלמים
אין טבילת אצבע מפלגת בהן
אף חטא׳ אין טביל׳ אצב׳ מפגלת
בהן וכי הכל משלמים למדו
אי מה שלמים שלא לשמן אין
מוציא מידי פיגול אף חטאת
שלא לשמה אין מוציא׳ מידי
פיגול אלא מאי אית לך למימר
אריבוייא דקראי קאתיא א״ר י
יהושע בן לוי בעליה זו שמעתי
שטבילת אצבע מפלג׳ תהי׳ ר״ש
בן לקיש כלום למדו אלא מ
משלמים

משלמים מה שלמים אין טביל'
אצבע מפלגת כהן אף חטאת
אין טבילת אצבע מפגלת ומתן
וכי הכל משלמי' למדו א' מה
שלמים שלא לשמן אין מוציא
מידי פיגול אף חטא' שלא לשמן
אין מוצי' מידי פיגול א"ר יוסי
ברבי הנינא אין הכל משלמי' ל
למדו הואיל וחוץ למקומו פוסל
בשלמי' ושלא לשמו פוס' חטא'
מהחוץ למקומו הפוסל בשלמי' מ
מוציא מידי פיגול אף שלא
לשמו הפוסל בחטאת מוציאה
מידי פיגול א"ר ירמיה מצידה
תברא מה לחוץ למקומן הפסול
בשלמים שכן נוהג בכל הזבחי' ת
תאמ' בשלא לשמו שאינו נוהג
אלא בפסח וחטאת בלבד אלא
מאי אית לך למימר דבר הפוסל
בהן מוציאה מידי פגול דבר ה
המעכב בהן מביאה לידי פיגול
ה"נ דבר הפוסל בה מוציא מידי
פיגול דבר המעכב בה מביא' ל

לידי פיגול אדמרי אף אנן נמי
תנינא זה הכלל כל הקומץ
ונותן בכלי והמוליך והמקטיר ב
בשלמא קומץ היינו שוחט מוליך
היינו מוליך מקטיר נמי היינו
זורק אלא נותן בכלי מאי ניהו א
אילימא דדמי לקבל מי דמי התם
ממילי' הכא איהו קא שקיל
ורמי אלא כיון דלא סגי דלא
יהיב על כרחי' עבודה חשובי' היא
ה"נ כיון דלא סגי דלא עביד
לה על כרחי' היינו הולכ' לא
לעולם דדמי לקבלה ודקאמר' ה
הכא ממילא הת' איהו קא שקיל
ויהיב ביוון דאידי ואידי מתן כלי
הוא מה לי ממילי' מה לי קא
שקיל ויהיב לימ' כתנאי דתני
הדא טבילת אצבע מפלג' בחטא'
ותני' אידך לא מפגלת ולא
מתפלגת מאי לאו תנאי היא
לא הא רבנן הא רבי שמעון אי
ר"ש מאי איריא טבילת אצבע
האמר כל שאינו על מזבח החיצון
בשלמים

בשלמים אין בו משום פיגול
אלא הא והא רבנן ולא קשיא
כאן בחטות החיצונות כאן ב
בחטאות הפנימיות חטאו' ה
החיצוניות פשיטא לא כתיב בהו
וטבל איצטריך סלקא דעתך
אמינא הואיל וכרת' ולקה ואי
אתי קוף רמי להו אידיך בעי ל
למישקל זימנא אחריתי כמאן
דכרת' וטבל דמי להכי לא כתב
וטבל דמשם' הכי ומשמע הכי:
ר"ש מכשיר בהילוך: אמר ר"ש
בן לקיש מודה ר"ש בהולכת
חטאו' הפנימיות שמחשבה פ
פוסלת בה והואיל ועבודה שאין
יכול לבטלה והאמר ר"ש כל
שאינו על מזב' החיצון כשלמי' אין
הייבין עליו משו' פיגול אמר רבי
יוסף ברבי חנינא מודה היה
לפסול מקל וחומ' ומה שלא
לשמן שהוכשרו בשלמי' פסול
בחטאת חוץ לזמנו שפוסל ב
בשלמי' אינו דין שיפסול ב

בחטאות ואשכחן חוץ לזמנו חוץ למקומו מנלן אי מחוץ לזמנו מה חוץ לזמנו שכן כרת אי משלא לשמה שכן נוהג בבמה חייב שלא לשמן במאי נוהג בפסח וחטאת בבמה לא קרבו ואיכ׳ אימא היקישא הוא שלישי זה חוץ ל לזמנו פיגול חוץ למקומו אמר רבא אם תימצי לומר ר״ש סבר לה כברייה דאמר בין האולם ולמזבח צפון אין מחשבה מועלת בהולכת חטאת הפנימיות אלא מפתח אולם ולפנים ואם תימצי לומר סבר לה כרבי יהודה דאמר תוך עזרה מקדש אין מחשבה מועלת בהולכת סילוק בזיכין אלא מפתח היכל ולחוץ ואם תימצי לומר סבר קדושת היכל ואולם חדא היא אין מ מחשבה מועלת אלא מפתח אולם ולחוץ אם תימצי לומר תוך הפתח כלפנים אין מחשב מועלת אלא פסיעה אחת ואם תימצי לומר

לומר סבר הולכה שלא ברגל
לא שמה הולכה אין מחשבה
מועלת כלל א״ל אביי לאימוריה
דרב חסדא בעי מיניה מרב חסד׳
הולכה בזר מהו א״ל כשירת
ומקרא מסייעני וישחטו את ה
הפסח ויזרקו הכהני׳ את הדם
מידם והלוי׳ מפשיטי׳ מיתיב רב
ששה זר ואונן שיכור ובעל מום
בקבלה בהולכה בזריקה פסל וכן
יושב וכן שמאל תיובתא והא רב
חסדא קרא קאמר דעביד מעש׳
איצטבא רב ורב יוסף דאמרי ת
תרוייהו הולכה בזר מחלוקת ר״ש
ורבנן ר״ש דאמרי עבודה ש
שאיפשר לבטלה לאו עבודה
היא כשירה בזר לרבנן פסולה
א״ל אביי והא שחיט׳ דעבודה
שא״א לבטלה וכשירה בזר א״ל
שחיטה לאו עבודה היא ולא
והאמ׳ רבי זירא אמר רב שחיטת
פרה בזר פסולה ואמ׳ רב עלה
לעזר והוקה כתיב בה שני פרה
דקדשי

דקדשי בדק הבית ולאו כל דכן הוא קדשי בדק הבית הויא עבודה קדשי מזבח לא עבודה היא אמ׳ רב שישא ברי׳ דרב אידי מידי דהו׳ אמר אות נגעי׳ ד דלאו עבודה היא ובעיא כהונ׳ ו והדי הולכת איברים לכבש דעבודה שאיפשר לבטלה היא ופסולה בזר דכתב והקריב הכהן את הכל המזבח ואמר מר זו היא הולכת איברי׳ לכבש היכא דגלי גלי והיכא דלא גלי לא גלי לא כל דכן הוא ומה הול׳ איברים לכבש דלא ם מעכב׳ בפר׳ בעיא כהונה הולכת דם מעכבא כפרה מיבעי׳ איתמר אמר עולא אמר ר״א הולכה בזר פסול׳ אפי׳ לר״ש איבעיא להו הולכה שלא ברגל שמה הולכה או לא שמה הולכה תא שמע וכן יושב וכן שמאל פסל הא עום׳ דומי׳ דיושב כשר דילמ׳ יושב דקשייף מישף עומד דומיא

דומיא דיושב דנייד פורתא ת״ש
שחט ישרא׳ וקיבל׳ הכהן נתנו
לחבירו וחבירו לחבירו התם נמי
דניידי פורדת׳ ומאי קס״לן ברוב
עם הדרת מלך תא שמע קיבל
הכשר ונתן לפסול יחזיר לכשר
אימ׳ יחזור הכשר ויקבלה איתמר
אמר עולא אכג רבי יוחנן הולכ׳
שלא ברגל לא שמה הולכה
איפשר לתקונה או לא איפשר
לתקונה ת״ש קיבל׳ הכש׳ ונתן
לפסול יחזי׳ לכש׳ ונהי נמי ד
דיחזור הכשר ויקבלנו אי ס״ד
לא איפשר לתקונ׳ איפסולה לה
מי סבר׳ דקאי זר גואי לא ד
דקאי זר בראי איתמר אמ׳ עולא
א״ר יוחנן הולכה שלא ברגל
פסולה אלמא לא איפש׳ לתקנה
איתביה רב נחמן לעולא נשפך
מן הכלי על הריצפה ואספו
כשר הכ׳ במאי עסיקי׳ כשיצא
לחוץ לבראי נפיק לגואי לא ע
עיל במקום מדרון איבעי׳ אימא
בגומא

בגומא ואב"א בסמיכה ואיכפל
תנא לא שמועינן כל הני ועוד
אדתני באידך פירקין נשפך על
הריצפה ואספו ליפלוג בדידה ב
במה דברים אמורים כשיצא לחוץ
אבל נכנס לפני פסול תיובתא
איתמר הולכה שלא ברגל ם
מחלוקת רבי שמעון ורבנן בהולכה
רבתי כ"ע לא פליגי דפסולה
כי פליגי בהולכה זוטרתי מתכו
עלה במערבא אלא חטאת העוף
דפסולה בה מחשבה לרבי שמעון
היכי משכחת לה אי דחשיב
עלה מקמי דליפוק דם לא כלום
היא ואי בתר דנפק דם
איתעבידא ליה מצותו מאי קושיא
דלמא מיפריש ועד דמטא למזבח
דהא בעא מיניה רבי ירמיה
מרבי זירא היה מזה ונקטעה
ידו של מזה עד שלא הגיע
דם לאויר המזבח מהו והזה
ונתן בענן כי אתא רב פפא ורב
הונא בריה דרב יהושע מבי רב
אמר

אמר היינו הובה ובהולכה רבתי
לא פליגי והא כי פליגי בהולכה
רבתי פליגי אלא בהולכת זוטרתי
כולי עלמא לא פליגי דלא פ
פסלא כי פליגי בהולכה רבתי
הוליכן זר והחזירו כהן וחזר ו
והוליכו פליגי בה בני רבי חייא
ורבי ינאי חד אמר כשר וחד אמר
פסול מר סבר איפשר לתקונה
ומר סבר לא אפשר לתקונה
הוליכו כהן והחזירו וחזר והוליכו
זר אמר רב שימי בר אשי לדברי
המכשיר פסול לדברי הפסול מ
מכשיר רבא אמר לדבר הפסול
פסול מאי טעמא דהא צריך
לאמטוייה אמר ליה רב ירמיה
לרב אשי הכי אמר רב ירמיה
מדיפתי הא צריך לאמטויי מ
מחלוקת רבי אליעזר ורבנן דתנן
רבי אליעזר אומר המהלך מקו'
שצריך להלך מחשבה פסולה מ
מקום שאין צריך להלך אין
מחשבה פסולה דאמר רבא הכל

מורים קיבלו בחוץ והכניסו ל
בפנים זהו הילוך שצריך להלך
קיבלו בפנים והוציאו לחוץ זהו
הילוך שאין צריך להלך לא נ
נחלקו אלא שהכניסו וחזר והוציאו
כר סבר הא צריך לאמטויה ומר
סבר לאו בהילוך הצריך לעבודה
דמי איתיביה אביי רבי אליעזר
אומר המהלך מקום שצריך להלך
מחשבה פוסלת כיצד קיבלו בחוץ
והכניסו לפנים זהו הילוך שצריך
להלך קיבלו בפנים והוציאו לחוץ
זהו הילוך שאין צריך לילך הא
חזר והכניסו הילוך שצריך להלך
הוא אמר ליה אי תניא תניא :

248

2^h.B.

-2

Milton

12 H